

İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR.

Yıl: 31	OCAK - ŞUBAT -1961	Sayı: 268
İÇİNDEKİLER		
TETKİKLER:		Sahife
İdarede Produktivite	Rüştü ÜLKEN	1
Sivil Savunma Teşkilâtı ve Vazifeleri	Sadık ARTUKMAÇ	3
İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulunun İlgi Çekici Bir Kararı	Ahmet ERDOÜDU	22
İlk ve Olta Öğretim Seferberliğinin 12 Yıl Yerine En Geç Yedi Yılda Başaracak Kudretteyiz	Niyazi TOKER	29
TERCÜMELER:		
Amerika Birleşik Devletlerinde İdare Sistemi	İzzettin ERAYDEV	33
ve Demokrasi. Prensipleri	Namık SEZGİN	66
Fransız Teşkilâtı Esasiye Kanunu...		
KANUNLAR:		98

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı : 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllıkı : 750 kuruş

----- 000 -----

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de:

Bulunan yerin Malsandığına tutan yatırılarak mukabilinde alınacak (çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü-Ankara

Adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

----- 000 -----

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazının iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye derç olunmayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü’ne müracaat edilmelidir.

Sahibi: İçişleri Bakanlığı

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mes’ul Müdürü: **Selim AYBAR**

TETKİKLER

İDAREDE PRODÜKTİVİTE

Yazan:

Rüştü ÜLKEN

Mümkün olduğu kadar az emekle, mümkün olduğu kadar çok hâsıla elde etmek isteği, ezelden insan yaradılışında vardır. Biz, buna ekonomi dilinde en az emek manasında «sayı ekol» kanunu diyoruz. Pratik hayatın esasta bu kanuna dayanan çeşitli tezahürleri, Birinci Cihan Savaşından sonra «rasyonalizasyon» adıyla bütün ileri dünyayı sarmıştı; Bu gün de «prodüktivite» adı altında, yeni bir anlayış ve hamle ile, daha ileriye doğru sürüp götürmektedir.

Ekonomi literatüründe büyük yer tutan ve dünya ilim otoriteleri tarafından üstünde ısrarla durulan prodüktiviteyi bir Fransız müellifi şöyle tarif ediyor:

«Keyfiyet ve kemiyet bakımından istihsal ile o istihsali mümkün kılmak için gerekli çalışma saatleri arasındaki münasebet.» bu tarifi esas ve mebdde alarak diyebiliriz ki; Tabiatı da, sermayeyi de yerinde kullanmak ve işlemek bakımından «emek» unsuru, objektif ve sübjektif cepheleriyle, istihsal ameliyesinde en önemli ve aktif bir rol oynamaktadır.

İktisadî kalkınma yarışma çıkan ve bir çok sektörlerde harpten önceki istihsal nispetlerini aşan milletlerin bu gidişlerinde dikkate çarpan nokta, eskiden olduğu gibi istihsali çoğaltmak için daha fazla değil, daha iyi çalışma lüzumunun anlaşılmuş olmasıdır. Filhakika, iş saatlerini arttırmaksızın özel manada «iyi» bir çalışma sayesinde istihsal seviyesinin kalite ve miktar itibariyle cidden hayret verici bir tarzda yükseldiği görülmüştür.

İşte bu vakıa gerek Amerika'da ve gerek Avrupa'da bugün prodüktivite meselesini umumî efkâra mal olmuş bir dâva haline getirmiş bulunmaktadır.

Hemen ilâve edelim ki: Önemi kısaca belirtmeğe çalıştığımız prodüktivite yalnız endüstri ve ziraat sahalarında bahis konusu değildir. Bu cereyan, artık medenî dünyada amme sektörüne ve resmî mekanizmaya da müessir bir mahiyet almıştır. «Halk» ile «idare» münasebetlerinin bir bankada «mevduat sahibi» ile «gişe memuru» münasebetleri kadar ba-

sit bir şekilde sokulması bu sayede imkân dahiline girmiştir. Bir vergi kaydını düzeltmek için vatandaş iki ay uğraşırsa yalnız bina ve arazi vergisi vermiş olmaz. Aynı zamanda iki aylık emek ve üzüntü vergisi de vermiş demektir. Fakat emek, vakit ve külfet şeklindeki bu vergiler maalesef millî ekonomiye hiç bir fayda vermeden, tamamen heder olmuş servetlerdir.

Gerçi, resmî dairelerde görülen işlerin verimini ölçmek, ölçü vahidi halinde ne kadar bir süre içinde bitirileceğini kestirmek bazen güç ve hatta imkânsızdır. Devlet hizmetlerinin çok defa ölçüye, hesaba gelmeyeceği iddia edilebilir. Bazı mahkemeler vardır ki, az dâvaya bakar, seri karar çıkarmaz. Fakat bunda hâkimin kusuru yoktur. Bu, hizmetin tabiat ve mahiyeti icabıdır; Prodüktivite mefhumuna aykırı sayılmaz. Esasen sürat entelektüel çalışmada mutlak surette ölçü olarak kullanılamaz. Bir hâkimin kararım uzun veya kısa zamanda hazırlaması kendisinin ehliyetine ölçü teşkil edemez. Bir doktorun değeri hakkında hastasını muayene için harcadığı zamana bakarak hüküm verilemez.

Şu halde «verimlilik» ölçüsünün ne faydası olacaktır ? Suali ile karşılaşırız. Ancak mesele bu kadar basit değildir. Bir amme hizmetini yapmanın türlü şekilleri vardır. Amme hizmetlerinin verimliliğine keyfi ve kemmi bakımlardan tesir eden amillerin ıslahı, pekâlâ mümkündür. Nitekim bu imkân Fransa'da İlmî metotlarla araştırılmış ve müspet sonuçlar alınmıştır.

Çağımızda, dünyanın her yerinde, halkın idare cihazından istekleri pek çok artmıştır. Bu hal, İdarî personelin çoğalması ve ihtisasa daha çok ihtiyaç duyulması zarureti doğurmuştur. Amme hizmetleri teşkilâtının verimli işlemesine müteallik bir takım esasların idare sisteminde kazandığı önem de bu gelişme ile ilgilidir. Bu günün cemiyeti daha ziyade ekonomiye dayandığı için özel teşebbüste tatbik edilen bazı çalışma usullerinin, aynen veya kısmen, İdarî teşkilâta kullanılması emeğin verimliliğini arttırmak bakımından teklif edilen esaslardan biridir.

Mevzuatımızda idare personelinin prodüktivite zihniyet ve şuuru ile çalışmasını az çok teşvik eden (5439 sayılı kanunun 3 üncü maddesi gibi) bazı hükümler, takviye edileceği yerde, bizce kabul ve iltifata şayanı olmayan bir gerekçe ile yürürlükten kaldırılmıştır.

İdarede prodüktiviteyi hâkim kılmak ve idari mekanizmayı mükemmel işler bir hale getirmek için bir taraftan personelin çalışma şartlarını, diğer taraftan bununla yakın ilgisi bulunan malî statüyü ve teminat hükümlerini, teknik, plân ve organizasyon meselelerini ilmin ışığı altında ve esaslı surette ele alarak düzenlemek zamanı gelmiş, hatta geçmiştir sanırız.

SIYİL SAVUNMA TEŞKİLÂTI VE VAZİFELERİ

Yazan:

Sadık AETUKMAÇ

Son günlerde sivil savunma teşkilâtı ve bu teşkilâta yapılan tayinler, basınımızda tartışma konusu olmuş ve bazı gazetelerde bu tayinlerin mesnetsiz bulunduğundan ve bu sebeple ortaya, bilhassa özel müessese ve iş yerlerinde, huzursuzluk yaratan bir meselenin çıkmış olduğundan bahsedilmiştir ⁽¹⁾.

Biz bu yazımızda, teşkilâtın ve bu teşkilâta mevdu vazife ve salahiyetlerin ve yapılan tayinlerin kanuna müstenit olduğunu açıklamaya çalışacağız.

§ I. Sivil savunmanın tarifi ve şümulü:

7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değiştirilmiş olan birinci maddesine göre, sivil savunma; düşman taarruzlarına, tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı silahsız koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetleri istihdaf etmektedir.

Sözü geçen maddeye göre, sivil savunma; düşman taarruzlarına, tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı halkın can ve mal kaybının asgari hadde indirilmesi, hayati ehemmiyeti haiz her türlü resmî ve hususî tesis ve teşekküllerin korunması ve faaliyetlerinin idamesi için acil tamir ve ıslahı, savunma gayretlerinin sivil halk tarafından azami surette desteklenmesi ve cephe gerisi maneviyatının muhafazası maksadıyla alınacak her türlü silahsız koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetleri ihtiva eder.

Memleketimizde, hayati ehemmiyet ve hususiyetlerinden dolayı, düşman taarruzlarına bilhassa hedef olmak ihtimali kuvvetli bulunan bölgeler ve tesisler mevcuttur. Keza, tabii afetlerin tahditlerine maruz kalması muhtemel mahaller de vardır. İşte bu gibi yerler, «hassas bölge» ad ve iti

¹ Meselâ 10 Aralık 1960 tarihli Dünya Gazetesinde Hayri Alpar imzalı yazı bu meyandadır.

bar edilecek ve öncelikle sivil savunma mecburiyet ve mükellefiyetine tâbi tutulacaktır ⁽²⁾.

Tabii afetlere maruz kalması muhtemel bölgeler, 7269 sayılı kanunun ikinci maddesine göre tespit ve ilân edilecektir.

Diğer hassas bölgeler ise, Millî Savunma Yüksek Kurulunca tespit ve ilân olunacaktır ⁽³⁾.

Hassas bölgeler dışında kalan şehir, kasaba ve mevkilere gelince; buralarda, durumun icabına göre bazı sivil savunma tedbirleri alınabilecektir ⁽⁴⁾.

§ II. Sivil savunma teşkilatı

Sivil savunmanın gerek merkezde ve gerek taşrada teşkilâtı vardır ⁽⁵⁾.

A) Merkez teşkilâtı

1 — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı. (Bu başkanlık; hassas bölgelerdeki sivil savunmayı teşkilâtlandırma ve sivil savunmanın eğitim, idare ve umumî kontrolü ve mükelleflerin hizmete çağırılması işlerinin maksada uygun şekilde plânlanmasını ve tatbikim ve hassas bölgeler arasındaki işbirliği ve yardımlaşmayı temin için kurulmuştur).

2 — Sivil savunma koleji;

3 — Seyyar kollar;

4 — İkaz ve alarm merkezleri;

olmak üzere tavazzuh etmiştir.

² 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 2nci maddesine bakınız.

³ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 3. maddesine bakınız.

⁴ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 9. maddesine bakınız.

⁵ Bir* de topyekûn savunma ve millî seferberlik hizmetlerini plânlamak ve yürütmek üzere genel bütçeye dâhil dairelerle, katma bütçeli idareler ve Devlet ekonomi kurumları ve bunlara bağlı kurumlarda savunma sekreterlikleri kurulmuştur (108 sayılı kanun madde: 1).

Savunma sekreterlikleri teşkilâtında, savunma sekreteri ve savunma uzmanı olarak Harp Okulu, üniversite ve yüksek okullar mezunu emekli, müstafi ve ordudan izinli subaylarla Millî Savunma Akademisi mezunları istihdam olunacaklardır. Bunların tayini, Millî Savunma Yüksek Kurulu Genel Sekreterliğinin teklifi üzerine ilgili daire ve kurumlarca yapılacaktır (108 sayılı kanun madde: 3).

B) Taşra teşkilâtı

- 1 — Sivil savunma müdürlükleri;
- 2 — Sivil savunma memurlukları;
- 3 — Sivil savunma mahallî kuvvetleri;

olmak üzere meydana gelmiştir. Sivil savunma mahallî kuvvetleri:

- a) Şehir ve kasaba sivil savunma teşkillерinden;
 - b) Korunma kılavuzlardan;
 - c) Resmî ve hususî müesseselerin sivil savunma teşkillерinden;
- ibarettir ⁽⁶⁾.

C) Personelin tayin usulü

1 — Sivil Savunma İdaresi Başkanı, İçişleri Bakanının teklifi üzerine müşterek kararname ile tayin olunur.

2 — Bu başkanlıkta vazife gören baş müşavirler, müşavirler, şube müdürleri ve mütehassıslar İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeninin inhası ve İçişleri Bakanının teklifi üzerine müşterek kararname ve tayin olunurlar.

Sivil Savunma İdaresi Başkanı, İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeninin ve Bakanlık inzibat Komisyonunun tabii üyesidir.

3 — Vilâyetler sivil savunma müdürleri, valinin mütalaası alındıktan sonra, Müdürler Encümeninin inhası ve İçişleri Bakanının tasvip ve tasdiki ile tayin olunurlar.

4 — Merkez teşkilâtının diğer memurları ile vilâyet sivil savunma şubelerindeki memurlar, Sivil Savunma İdaresi Başkanın inhası üzerine İçişleri Bakanlığınca tayin olunurlar ⁽⁷⁾.

5 — 107 sayılı Kanununun 5 inci maddesine göre, **mezkûr kanunla ihdas edilen sivil savunma kadrolarına personel tayinleri İçişleri Bakanlığınca yapılacaktır.**

⁶ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 31, 32 ve 33. maddelerine bakınız.

⁷ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 34. maddesine bakınız

6 — 7126 sayılı Kanuna 85 sayılı Kanunla eklenmiş ve 107 sayılı Kanunla tadil edilmiş bulunan ek 2 inci maddenin (c) bendi hükmüne göre; özel teşekkül ve müesseseler dahi sivil savunma personeli istihdamına mecburdurlar. Bu personelin miktarı 107 sayılı Kanuna bağlı cetvelde 479 olarak tespit edilmiştir.

Sivil savunma personeli, 107 sayılı Kanunun 5 inci maddesine göre; İçişleri Bakanlığınca tayin edilerek, mezkûr ek 2 inci maddeye istinaden, özel teşekkül ve müesseselere dağıtılacaktır.

7 — Sivil savunma teşkilât kadrolarına tercihan emekli subaylar tayin olunacaktır ⁽⁸⁾.

§ III. Vazife ve Salâhiyet

7126 sayılı Kanunla, sivil savunma mevzuunda, çeşitli makam ve mercilere ve vatandaşlara muhtelif vazife ve salâhiyetler verilmiştir:

A) İçişleri Bakanlığı

1 — Hassas bölgelerde sivil savunmayı teşkilâtlandırmaktan ve sivil savunmanın eğitim, idare ve umumî kontrolünden ve mükelleflerin hizmete çağrılmasından sorumludur ⁽⁹⁾.

2 — 7126 sayılı Kanunun 18 inci maddesine göre; lüzum görülen hassas bölgelerle askerî harekâta sahne olabilecek tehlikeli bölgelerde yerleşmiş halkın can kaybını azaltmak ve buralardaki müdafaa gücünü destekleyen, taşınabilir millî servetlerin düşman eline geçmesine mani olmak için, icabında bunların tamamen veya kısmen daha emin bölgelere tahliyesinin ilgili Bakanlıklarla işbirliği yapılarak maksada uygun şekilde planlanmasından ve tatbikinden sorumludur ⁽¹⁰⁾.

3 — Sivil savunma bakımından yurdun muhtelif bölgelere ayrılmasını, Mülk Savunma Bakanlığı ile işbirliği yapmak suretiyle, sağlar ⁽¹¹⁾.

⁸ 7126 sayılı Kanuna 85 sayılı Kanunla eklenen ek madde 4 e bakınız

⁹ 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 3 üncü maddesinin 2 inci fıkrasına bakınız.

¹⁰ Hazırlanmış olan tahliye plânları Millî Savunma Yüksek Kurulunun tasvibine arz olunur. Tasdik olunan bu plânların tatbik mevkiine konulmasına Bakanlar Kurulu karar verir.

¹¹ 7126 sayılı Kanunun 20 inci maddesinin 1 inci fıkrasına bakınız.

4 Sivil savunma emrinde (sivil savunma kolej ve enstitüleri) açmaya, kurslar tertip ve idame ettirmeye, Devlet ve Devlete bağlı müessese ve teşekküllerle, özel idare ve belediye memurlarından lüzum gördüklerini bu kurslara tabi tutmaya, eğitim, deneme tatbikatları yaptırmaya, her çeşit vaym yapmaya, mevcut yayın vasıtalarından ve Devlet radyolarından istifade etmeye, yabancı memleketlere kurs ve staj için personel göndermeğe veya yabancı mütehasşıs celp etmeye salahiyetlidir ⁽¹²⁾.

5 — Sivil Savunma İdaresince teşkil ve tesis olunan (Sivil savunma ikaz ve alarm merkezlerinin personel işlerini, malzeme ve vasıta bakımından kuruluş ve çalışma tarzlarını -Milli Savunma Bakanlığının mütalâasını aldıktan sonra- düzenlemekle görevlidir ⁽¹³⁾.

6 — Memlekete şamil sivil savunma hizmetlerinin tedviri ve eğitim, tesis, vasıta, ilâç, malzeme ve teçhizat vesaire ihtiyaç maddeleri masrafları karşılığı olmak üzere (sivil savunma fonu) teşkil eder. Bu fonun tahsis, sarf ve idaresinden de sorumludur ⁽¹⁴⁾.

7 — Hassas bölgelerdeki vilâyetler tarafından hazırlanan sivil savunma plânlarını tasdik eder ⁽¹⁵⁾.

8 — Hassas bölgelerdeki vilâyetlerce hazırlanan sivil savunma plânlarının tahakkuku için lüzumlu tahsisat ile eğitim ve çeşitli sivil savunma hizmetleri giderlerini bölgenin hassasiyet derecesini ve hizmetin ehemmiyet ve müstaceliyetini göz önünde bulundurarak, plânlanmış bir öncelik sırasına göre, sivil savunma fonundan öder ⁽¹⁶⁾.

9 — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilen ve sermayesinin yansından fazlasına Devletin iştiraki olan:

- a) Teşekküllere,
- b) Müesseseler e,
- c) Şirketlere,
- d) Bankalara,
- e) Özel kanunlarla kurulan kurum ve teşekküllere,
- f) Sermayesinin yansından fazlalaşma bunların iştirakleri suretiyle tesis edilen ortaklıklara,

¹² 7126 sayılı Kanunun 23 üncü maddesine bakınız.

¹³ 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 25 inci maddesine bakınız.

¹⁴ 7126 sayılı Kanunun 36ıncı maddesine bakınız,

¹⁵ 7126 sayılı Kanunun 38 inci maddesine bakınız.

¹⁶ 7126 sayılı Kamının keza 38 inci maddesine bakınız.

- g) Özel idarelere,
- h) Belediyelere,
- i) Özel idarelere bağlı teşekkül ve müesseselere,
- j) Belediyelere bağlı teşekkül ve müesseselere,

Ait sivil savunma personel kadrolarının ki (bu kadroların heyeti umumiyesin 107 sayılı Kanuna bağlı cetvelde gösterilmiştir), teadül ve hizmetin mahiyetini göz önünde tutarak, bu idare ve teşekküllerin kendi teşkilât kadrolarına eklenmesini bunların yetkili mercilerinden talep eder ⁽¹⁷⁾.

10 — 107 sayılı Kanuna bağlı cetvelde gösterilen kadrolardan, özel teşekkül ve müesseselere ayrılan sivil savunma personelinin dağıtımını yapar ⁽¹⁸⁾.

11 — 107 sayılı Kanunla ihdas edilen sivil savunma kadrolarına personel tayin eder. Bunlardan, liyakat ve ehliyetleri sabit olup da 3656 sayılı Kanun gereğince muayyen terfi müddetlerini doldurmuş bulunanları üst dereceye terfi ettirir ⁽¹⁹⁾.

12 — Halkın mal ve can emniyetini sağlamak maksadı ile hassas bölgelerde vücuda getirilecek sivil savunma tesisleri için lüzumlu gayri menkulleri istimlak eder ⁽²⁰⁾.

13 — Sivil savunma hizmetleri için kurulmuş olan bilcümle tesisleri, fevkalâde hallerde sivil savunma icaplarına süratle intibakları sağlanmak şartıyla, barışta İktisadî maksatlar için de kullanabilir veya icar edebilir. Bu hususu, yeniden inşa edilecek tesislerde de dikkat nazarına alabilir ⁽²¹⁾.

14 — Sivil savunma teşkilâtı kadrolarına tercihan emekli subayları tayin eder ⁽²²⁾.

¹⁷ 85 sayılı Kanunun 107 sayılı Kanunla değişik ek 2 inci maddesinin b bendine bakınız.

¹⁸ 85 sayılı Kanunun 107 sayılı kanunla değişik ek 2 inci maddesinin c bendinin 1 inci fıkrasına bakınız.

¹⁹ 107 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasına bakınız.

²⁰ 7126 sayılı Kanunun 42 inci maddesine bakınız.

²¹ 7126 sayılı Kanunun 43 üncü maddesine bakınız.

²² 7126 sayılı Kanuna 85 sayılı Kanunla eklenen ek 4 üncü maddeye bakınız.

B) Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı

1 — Hassas bölgelerdeki sivil savunmayı teşkilâtlandırma ve sivil savunmanın eğitim, idare ve umumî kontrolü ve mükelleflerin hizmete çağırılması işlerinin maksada uygun şekilde planlanmasını, tatbikini ve hassas bölgeler arasındaki işbirliği ve yardımlaşmayı temin eder ⁽²³⁾.

2 — İçtimai yardım müesseselerinin sivil savunma hizmetlerini, bu müesseselerin mesul idarecileri ile müştereken tayin ve tespit eder ⁽²⁴⁾.

3 — Sivil savunma mükellefiyetine tabi tutulacak olan 15 yaşını bitirmiş ve 65 yaşını bitirmemiş kadın ve erkek vatandaşların miktarını, mahallin ihtiyacına göre, tespit eder ⁽²⁵⁾.

4 — Halkın sivil savunma konularında aydınlatılması maksadı ile tertiplenecek ders ve konferansların süresini ve yenileme şeklini düzenler ⁽²⁶⁾.

5 — Sivil savunma teşkilâtı kuvvet ve vasıtalarını fevkalâde hallerde sevk ve idare edecek olan kademeler için, lüzumu kadar, -sivil müdafaa idare merkezleri- tesis eder.

6 — Hassas bölgelerde sivil savunma hizmet ve vazifelerinde halka önderlik etmek, sivil savunma idaresiyle mahallî sivil savunma kuvvetleri arasında gerekli irtibatı kurmak üzere bölgelerin hususiyetine göre ve buralarda devamlı oturan mükellefler arasından yeter sayıda «koruma kılavuzların» seçer ⁽²⁷⁾.

7 — Düşmanın çeşitli taarruzlarına ve radyoaktif serpinti tehlikesine karşı alınacak tedbirler için hazırlıklı bulunmak ve zamanında halkı ikaz ve alarm ile her türlü sivil savunma tedbirleri almaya sevk etmek ve icabında bunları kaldırmak maksadı ile bir haber alma ve yayma, ikaz ve alarm sistemi tesis eder.

İkaz ve alarm sisteminin kaynağını, Milli Savunma Bakanlığının aktif hava savunmasıyla vazifeli kumandanlığının kurduğu hava kontrolü

²³ 7126 sayılı Kanunun 85 inci sayılı Kanunla değişik 3 üncü maddesinin 2 inci fıkrasına bakınız.

²⁴ 7126 sayılı Kanunun 11 inci maddesine bakınız.

²⁵ 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 13 üncü maddesinin 1 inci fıkrasına bakınız.

²⁶ 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 14 üncü maddesinin son fıkrasına bakınız.

²⁷ 7126 sayılı Kanunun 16ıncı ve 17 inci maddelerine bakınız.

merkezlerinin yapacağı yayınlarla, bu maksatlarla kurulacak özel ikaz ve alarm sistemi teşkil eder ⁽²⁸⁾.

8 — Hava kontrol merkezlerinde veya civarında birer (sivil savunma ikaz ve alarm merkezi) teşkil ve tesis eder ⁽²⁹⁾.

9 — Tehlike haberlerinin sivil müdafaa idare merkezlerine ulaşması ve buralardan hassas bölgeler halkına ve istihsal, ulaştırma müesseseleri- ne yayılması maksadı ile gereken emin ve seri ve telli ve telsiz muhabere ve irtibat sistemini, PTT idaresiyle müştereken plânlar. PTT idaresince bu hususta tahakkuk ettirilen masrafları öder. Ayrıca mevcut PTT şebekesinden ve memleket radyolarından istifade eder ⁽³⁰⁾.

10 — Mahallî PTT teşkilatının sivil savunma ihtiyaç ve zaruretlerine göre tevsi ve takviyesi için, yeter sayıda mükelleflerden yardımcı muhabere ve irtibat ekiplerinin teşkili, talim ve terbiyesi ve istihdamı hususlarının; mahallî sivil savunma idaresince PTT arasında müştereken planlanmasını sağlar ⁽³¹⁾.

11 — İkaz ve alarm sistemi meyanında bir de radyolojik savunma ihbar ve ikaz şebekesi vücuda getirir. Bu maksatla gerekli personel ve malzeme yardımı yapmak suretiyle, mevcut meteoroloji teşkilât ve istasyonlarından istifade eder ⁽³²⁾.

12 — 3502 sayılı Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Kanununun yayımından 7126 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar pasif korunma ödenekleriyle satın alınmış olan veya sair suretlerle temin ve tedarik edilmiş bulunan* bircümle teçhizatı, alet ve edevatı, ekiplere ait malzeme ve teçhizatı ve sair eşyayı, devralır ⁽³³⁾.

13 — Sivil Savunma Başkam, İçişleri Bakanlığı Savunma Sekreterliği görevini de yürütür ⁽³⁴⁾.

14 — 1624 sayılı Kanuna ek 4445 sayılı Kanunun 6 inci maddesi ile İçişleri Bakanlığı Seferberlik Müdürlüğüne verilmiş bulunan (millî sefer

²⁸ 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 24 üncü maddesine bakınız.

²⁹ 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 25 inci maddesine bakınız.

³⁰ 7126 sayılı Kanunun 26 inci maddesine bakınız.

³¹ 7128 sayılı Kanunun 27 inci maddesine bakınız.

³² 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 29 uncu maddesine bakınız.

³³ 85 sayılı Kanuna 107 sayılı Kanunla eklenen ek 3 üncü maddeye bakınız.

³⁴ 108 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine bakınız.

benlik ve radu seferberliğine yardım işleri), sivil savunma idaresi merkez ve taşra teşkilâtında kurulacak bir büro tarafından idare olunur ⁽³⁵⁾.

C) Mahallin en höyük mülkiye âmirleri (valiler, kaymakamlar, nahiye müdürleri)

1 — 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu hükümleri ve bu hükümlere müsteniden İçişleri Bakanlığınca tespit ve tebliğ olunacak esaslar dahilinde kendi mülkî hudutları içindeki hassas bölgelerde sivil savunma teşkilât ve tesisatının kurulmasından, donatmaktan, sevk ve idaresinde, kontrolünden ve bölgelerine müteveccih düşman taarruzlarına, tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı barıştan itibaren sivil savunmayı fiilen tahakkuk ettirmekten bizzat sorumludurlar ⁽³⁶⁾.

2 — Tabii afetler ve yangınlarda; 4373 sayılı «taşkın sular ve su baskınlarına karşı korunma» ve 4623 sayılı «yer sarsıntısından evvel ve sonra alınacak tedbirler» hakkındaki Kanunlar hükümleri dairesinde yapılacak her türlü kurtarma ve yardım işlerine bakarlar.

3 — Hassas bölgelerdeki resmî ve hususî daire, müessese ve teşekküller arasında sivil savunma bakımından işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma valiler ve kaymakamlar tarafından tertip ve tanzim olunur ⁽³⁷⁾.

4 — Sivil savunma hizmetlerinin plânlanması ve karşılıklı yardım hususlarında mahallin garnizon kumandam ve yoksa en büyük askerî âmiri ile işbirliği yaparlar. Askerî makamlarca sivil savunmaya yapılacak yardımlarda muharebe görevinin aksatılmaması göz önünde tutarlar ⁽³⁸⁾.

5 — İçtimaî yardım müesseselerinin sivil müdafaa hizmetlerine iştirak şekillerini; bu müesseselerin mesul idarecileriyle müştereken tayin ve tespit ederler ⁽³⁹⁾.

6 — Valiler, tahliye plânlarının kendi vilâyetlerini ilgilendiren kısımlarını tahakkuk ettirmekle mükelleftirler ⁽⁴⁰⁾.

7 — Hassas bölgeler içerisinde bulunan vilâyet ve kazaların vali ve kaymakamları; vilâyet ve kazaları dâhilindeki sivil savunma teşkilât, tesisat, vâsita, hizmet ve faaliyetlerini mevcut mevzuata ve alacakları emir

³⁵ 85 sayılı Kanuna 107 sayılı Kanunla eklenen geçici 1 inci maddeye bakınız.

³⁶ 7128 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 5 inci maddesine bakınız.

³⁷ 7126 sayılı Kanunun 6ncı ve 7 inci maddelerine bakınız.

³⁸ 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 10 uncu maddesine bakınız.

³⁹ 7126 sayılı Kanunun 11 inci maddesine bakınız.

⁴⁰ 7126 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin 3 üncü fıkrasına bakınız.

ve direktiflere göre plânlamak ve tahakkuk ettirmekle mükelleftirler. Bu vali ve kaymakamlar vilâyet ve kazaları dâhilindeki sivil müdafaa hizmet ve faaliyetlerini her safhada icra, takip ve murakabe etmeye ve ettirmeye salahiyetlidirler.

8 — Hassas bölgelerdeki valiler, sivil müdafaa plânı hazırlayarak bunu İçişleri Bakanlığına tasdik ettirmeye mecburdurlar.

9 — Vali ve kaymakamlar; salahiyetli askerî makamlarla önceden mutabakata varmak suretiyle fevkalâde hallerde bedeli, ücreti, kirası veya tazimatı bilahare umumî hükümlere göre ödenmek üzere sivil savunma hizmet ve faaliyetleri için lüzumlu görülen canlı, cansız ve motorlu nakil vasıtalarına, âlet, edevat, ilâç ve malzeme ve teçhizata, arazi ve arsalara ve ihtiyaç hâricindeki musakka gayrimenkullere ve her çeşit emval ve eşyaya el koymaya ve hiçbir kayıt ve merasime tâbi olmaksızın koruma, kurtarma, barındırma vesaire gibi işlerin icap ettirdiği acil mubayaaları yapmağa veya yaptıрмаğa salahiyetlidirler ⁽⁴¹⁾.

10 — Valiler; savunma sekreterliklerine lüzumlu bazı memur ve hizmetlileri, sekreterliklerin isteği üzerine, mevcut memur ve hizmetliler arasından ayırarak bu teşkilât emrine verirler ⁽⁴²⁾.

D) Mahallî sivil savunma teşkilleri

Tabiî afetler ve büyük yangınlarda; 4373 sayılı «taşkın sular ve su baskınlarına karşı korunma» ve 4623 sayılı «yer sarsıntısından evvel, ve sonra alınacak tedbirler» hakkındaki kanunlar hükümleri dairesinde yapılacak her türlü kurtarma ve yardım işlerine mahallin en büyük mülkiye âmirince görülecek lüzum üzerine bu bölgede bulunan sivil savunma teşkillerinin katılması mecburîdir ⁽⁴³⁾.

E) Belediyeler

1 — Hassas bölgelerdeki belediyeler, sivil savunma isteklerini yerine getirmekle mükellef ve bu yönden mahallin en büyük mülkiye âmirine karşı sorumludurlar.

2 — Sivil savunma hizmet ve faaliyetlerinin plânlanması ve yürütül-

⁴¹ 7126 sayılı Kanunun 21, 38 ve 41. maddelerine bakınız.

⁴² 108 sayılı kanunim 6ncı maddesine bakınız,

⁴³ 7126 sayılı kanunun 6ncı maddesine bakınız.

mesi sırasında belediyeler, sivil savunma bakımından vaki işbirliği ve yardım isteklerini yerine getirmekle mükelleftirler ⁽⁴⁴⁾.

3 — Sivil savunma fonuna, bütçelerindeki gelirlerinin yüzde yarımı nispetinde iştirake mecburdurlar ⁽⁴⁵⁾.

4 — Belediyelere ve bunlara bağlı teşekkül ve müesseselere ait sivil savunma personel kadroları, teadül ve hizmetin mahiyeti göz önünde tutularak, İçişleri Bakanlığının isteği üzerine, belediyelerin veya bunlara bağlı teşekkül ve müesseselerin yetkili mercileri tarafından usulü dairesinde teşkilât kadrolarına eklenir ⁽⁴⁶⁾.

5 — 3502 sayılı hava taarruzlarına karşı korunma kanunu uyarınca bütçelerine konulmuş ve sarf edilmemiş pasif korunma ödeneklerini sivil savunma fonuna aktarırlar ⁽⁴⁷⁾.

F) Vilâyet özel idareleri

1 — Hassas bölgelerdeki vilâyet özel idareleri, sivil savunma isteklerini yerine getirmekle mükellef ve bu yönden mahallin en büyük mülkiye âmirine karşı sorumludurlar.

2 — Sivil savunma hizmet ve faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesi sırasında, sivil savunma bakımından vaki işbirliği ve yardım isteklerini yerine getirmekle mükelleftirler ⁽⁴⁸⁾.

3 — Sivil savunma fonuna, bütçelerindeki gelirlerinin yüzde yarımı nispetinde iştirake mecburdurlar ⁽⁴⁹⁾.

4 — Özel idarelere ve bu idarelere bağlı teşekkül ve müesseselere ait sivil savunma personel kadroları, teadül ve hizmetin mahiyeti göz önünde tutularak, İçişleri Bakanlığının isteği üzerine, bu idarelerin yetkili mercileri tarafından usulü dairesinde teşkilât kadrolarına eklenir ⁽⁵⁰⁾.

⁴⁴ 7126 sayılı kanunun 8 inci ve 22nci maddelerine bakınız.

⁴⁵ 7126 sayılı kanunun 85 ve 107 sayılı kanunlarla değişik 37nci maddesinin (ç) bendine bakınız.

⁴⁶ 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik ek 2nci maddesinin (b) bendine bakınız.

⁴⁷ 85 sayılı kanuna 107 sayılı kanunla eklenen geçici 2nci maddeye bakınız.

⁴⁸ 7126 sayılı kanunun 8 inci ve 22nci maddelerine bakınız.

⁴⁹ 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik 37nci maddesinin (ç) bendine bakınız.

⁵⁰ 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik ek 2nci maddesinin (b) bendine bakınız.

5 — 3502 sayılı Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Kanunu uyarınca bütçelerine konulmuş ve sarf edilmemiş pasif korunma ödeneklerini sivil savunma fonuna aktarırlar ⁽⁵¹⁾.

G) İċtimaî yardım müesseseler

İċtimaî yardım müessese erin in, sivil savunma hizmetlerine iştirak şekilleri sivil savunma idaresiyle veya mahallin en büyük mülkiye âmiriyle bu müesseselerin mesul idarecileri arasında müştereken tayin ve tespit olunur ⁽⁵²⁾.

H) Vatandaşlar, resmî ve hususî daire, müessese, teşekküller ve İċtimaî yardım müesseseler', yabancılar ve yabancı müesseseler

1 — 7126 sayılı kanunla ve çeşitli nizamnamelerle kendilerine tahmil olunan sivil savunma hizmet ve vazifelerini yapmaya ve bu mevzudaki istekleri verine getirmeye mecburdurlar. Bu mecburiyete riayet etmeyenler, üç aydan bir seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar ⁽⁵³⁾.

2 — Askerlikle ilgili olmayan ve kendisine millî savunma ile alâkalı diğer kanunlarla herhangi bir vazife ve mükellefiyet tahmil edilmemiş olan 15 yaşını bitirmiş ve 65 yaşını bitirmemiş kadın ve erkek bütün yurttaşlar sivil savunma hizmet teşkilâtında kendilerine verilecek görevleri yapmakla mükelleftirler.

Bu mükellefler, seferde, Askerlik Kanununa göre silah altında bulunan mükelleflerle aynı haklara sahip olurlar ⁽⁵⁴⁾.

Bu mükelleflerden; yoklama, muayene, vazifelendirme veya eğitim kursu ve tatbikat maksadıyla kendilerine ilânen veya şair suretlerle tebligat yapıldığı halde gelmeyenler bir aydan üç aya kadar hapis veya yüz liradan beş yüz liraya kadar para cezası ile tecziye olunacaklardır ⁽⁵⁵⁾.

3 — Sivil savunma hizmet kollarında vazifelendirilmiş olan mükelleflerin, bu vazifelerde yetiştirilmeleri maksadı ve hizada tertiplenecek

⁵¹ 85 sayılı kanuna 107 sayılı kanunla eklenen geçici 2nci maddeye bakınız.

⁵² 7126 sayılı kanunun 11 inci maddesine bakınız.

⁵³ 7126 sayılı kanunun 12nci ve 49 uncu maddelerine bakınız.

⁵⁴ 7126 sayılı kanunim 85 sayılı kanunla değişik 13 üncü maddesinin 1 inci ve 3 üncü fıkralarına bakınız.

⁵⁵ 7126 sayılı kanunun 48 inci maddesine bakınız.

eğitim ve tatbikatlara dâvet vukuunda iştirakleri mecburîdir. Bu eğitim ve tatbikatın müddeti yılda 72 saati (9 günü) geçemez ⁽⁵⁶⁾.

4 — Halkın, sivil savunma konularında aydınlatılması maksadıyla tertiplenen ders ve konferanslara dâvet vukuunda iştiraki mecburîdir ⁽⁵⁷⁾.

5 — Sivil savunma hizmet ve faaliyetlerinin plânlanması ve yürütülmesi sırasında resmî daire, müessese ve teşekküller; sivil savunma bakımından vaki işbirliği ve yardım isteklerini yerine getirmekle mükelleftirler.

6 — Resmî, hususî daire ve müesseseler, kendi hususî alarm sistemlerini, verilecek esaslar dâhilinde kendileri kurmaya mecburdurlar ⁽⁵⁸⁾.

7 — Resmî, hususî daire ve müesseseler, resmî ve hususî bankalar, «sivil savunma fonuna muayyen nispetler dâhilinde iştirak zorundadırlar ⁽⁵⁹⁾.

8 — Resmî hususî teşekkül ve müesseselerin vücuda getirmekle mükellef oldukları sivil savunma teşkil ve tesisleri ile malzeme ve teçhizat masrafları kendilerine aittir. Bunların nelerden ibaret olduğu bir tüzükle tespit olunur ⁽⁶⁰⁾.

9 — 107 sayılı kanuna bağlı cetvelde gösterilen genel bütçeye dâhil dairelerle katma bütçeli idarelere ait sivil savunma personel kadroları, bu idarelerin teşkilât kadrolarına eklenir ⁽⁶¹⁾.

10 — Sermayesinin tamamı devlet tarafından verilen ve sermayesinin yarısından fazlasına devletin iştiraki olan:

- a) Teşekküllere,
- b) Müesseselere,
- c) Şirketlere,
- d) Bankalara,

⁵⁶ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 14 üncü maddesinin 1 inci fıkrasına bakınız

⁵⁷ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 14 üncü maddesinin 2nci fıkrasına bakınız.

⁵⁸ 7126 sayılı kanunun 22nci ve 28 inci maddelerine bakınız.

⁵⁹ 7126 sayılı kanunun 85 ve 107 sayılı kanunla değişik 37nci maddesine bakınız.

⁶⁰ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 40ıncı maddesine bakınız.

⁶¹ 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik ek 2nci maddesinin (a) bendine bakınız.

- e) Özel kanunlarla kurulan kurum ve teşekküllere,
- f) Sermayesinin yarısından fazlasına bunların iştirakleri suretiyle tesis edilen ortaklıklara,

Ait olan ve 107 sayılı kanuna bağlı cetvelde gösterilmiş bulunan sivil savunma personel kadroları, teadül ve hizmetin mahiyeti göz önünde tutularak, İçişleri Bakanlığının isteği üzerine, bu idare ve teşekküllerin yetkili mercileri tarafından usulü dairesinde teşkilât kadrolarına eklenir ⁽⁶²⁾.

11 — 107 sayılı kanuna bağlı cetvelde gösterilen kadrolardan özel teşekkül ve müesseselere ayrılan sivil savunma personelinin dağıtımı İçişleri Bakanlığınca yapılacaktır.

Bu dağıtıma göre kendisine kadro tahsis edilen her teşekkül ve müessese; bu kadrolara, 107 sayılı kanunun 5 inci maddesine tevfikân, İçişleri Bakanlığınca tayin olunacakların işe başladıkları tarihi takip eden ay başından itibaren 3656 sayılı kanun hükümleri dairesinde tahakkuk edecek her türlü özlük hakları ve emekli keseneği karşılıklarını her ay mal sandıkları tarafından kendilerine yapılacak tebligat üzerine, on beş gün zarfında makbuz mukabili mal sandığına tamamen ödeyeceklerdir. Bu ödemeleri vaktinde yapmayan teşekkül ve müesseselerden, Amme Alacaklarının Tahsil Usulüne dair Kanuna göre, yüzde on fazlasıyla tahsilât yapılacaktır ⁽⁶³⁾.

12 — Devlet ekonomi kurumları ve bunlara bağlı kurumlarla özel kanunlarla kurulan kurumlarda savunma sekreterlikleri kadroları, teadül ve hizmetin mahiyeti göz önünde tutularak, Millî Savunma Yüksek Kurulu Genel Sekreterinin teklifi üzerine, usulü dairesinde bu kuramların teşkilât kadrolarına eklenir.

13 — Sivil savunma sekreterliklerine lüzumlu bazı memur ve hizmetliler, sekreterliklerin isteği üzerine, bağlı bulundukları idarelerce mevcut memur ve hizmetliler arasından ayrılarak bu teşkilât emrine verilir.

14 — 108 sayılı kanuna bağlı cetvelde gösterilen genel bütçeye dâhil dairelerle katma bütçeli idarelere ait savunma sekreterlikleri kadroları bu yerlerin teşkilât kadrolarına eklenmiştir ⁽⁶⁴⁾.

⁶² 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik ek 2nci maddesinin (b) bendine bakınız.

⁶³ 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik ek 2nci maddesinin (c) bendine bakınız.

⁶⁴ 108 sayılı kanunun 5 inci maddesinin (a) bendine bakınız.

İ — Muhtarlar

1 — Sivil savunma hizmetlerine seçilmek üzere istenen mükelleflerin isim listeleri ile icabında yer değiştirme halleri, ilgili muhtarlıklarca en geç 30 gün içerisinde sivil savunma idare makamlarına verilir ve bildirilir ⁽⁶⁵⁾.

2 — Sivil savunma mahallî yardımcı hizmet teşkilâtında vazifeli olup- ta yer değiştirenlerden bu durumu ilgili muhtarlığa haber vermeyenler hakkında on günden bir aya kadar hapis veya 50 liradan 250 liraya kadar para cezası hükmolunur.

Değişiklikleri otuz gün içinde merciine haber vermeyen mahalle ve köy muhtarları hakkında da on günden bir aya kadar hapis cezası veya elli liradan 250 liraya kadar para cezası hükmolunur (66).

S IV. Malî hükümler

1 — Memlekete şamil sivil savunma hizmetlerinin tedviri ve eğitim, tesis, vasıta, ilâç, malzeme ve teçhizat ve şair ihtiyaç maddeleri masrafları karşılığı olmak üzere tahsis, sarf mahalleri ve idaresi İçişleri Bakanının mesuliyetine mevdu bir «sivil savunma fonu» teşkil edilmiştir (67). Bu fon:

a — Devlet bütçesi adi gelirinin binde biri;

b — Giderlerini özel gelirleriyle karşılayan ve Devletten yardım görmeyen katma bütçeli idareler gelir bütçelerinin binde biri;

c — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilen ve sermayesinde devletin iştiraki olan teşekkül, müessese ve şirketler bütçelerinin veya bilançolarındaki safi kârlarının yüzde yarımı

d — Resmî ve hususî bankalar, bilançolarındaki safi kârlarının yüzde yarımı;

e — Özel kanunlarla kurulan kurum ve teşekküller ile sermayesinin yarısından fazlasına bunların iştiraki suretiyle tesis edilen ortaklıkların bütçelerinin veya bilançolarındaki safi kârlarının yüzde yarımı;

f — Özel idarelerini bütçelerindeki gelirlerinin (bunlara genel bütçeden yapılan yardımlar, asker ailelerine yapılan yardım zammı ödeneği, her türlü borçlanmalar, bağışlar ve mülk satışları hâriç) yüzde yarımı;

⁶⁵ 7126 sayılı kanunun 80 sayılı kanunla değişik 13 üncü maddesinin son fıkrasına bakınız,

g — Belediyelerin bütçelerindeki gelirlerinin (bunlara genel bütçeden yapılan yardımlar, asker ailelerine yapılan yardım zammı ödeneği, her türlü borçlanmalar, bağışlar ve mülk satışları hâric) yüzde yanını

Bilanço ve gider bütçelerine «sivil savunma yardım ödeneği olarak konulur.

Bu ödenekler, Mayıs ve Kasım aylarında olmak üzere eşit iki taksitte sivil savunma fonu hesabına yatırılır.⁶⁶

c, d, e, f, g bentlerinde belirttiğimiz ödeneklerin konulmaması hâlinde bilanço veya bütçeyi tasdik a yetkili makam tarafından resen konulur veya tasdik edilmeyerek iade olunur.⁶⁷

h — Banka faizleri, her çeşit bağışlar ve yardımlar ile 7126 sayılı kanunun 46ncı maddesi uyarınca alman gecikme cezaları ve fondan satın alınanlardan işe yaramayan eşya ve malzeme satış bedelleri.

Bu paralar Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasında açılacak «sivil savunma fonu» hesabına yatırılır. Banka, bu hesaba ait her türlü işlemlerden dolayı herhangi bir ücret ve masraf isteyemez (⁶⁸).

Bahis konusu ödenekleri taksit ayları hitamına kadar sivil savunma fonuna yatırmayan muhasipler ve ita âmirleri hakkında, mezkûr ödeneklerin yüzde onu nispetinde gecikme cezası uygulanır (⁶⁹).

Sivil savunma fonundan yapılacak her türlü masraflar 2490 sayılı Arttırma, Eksiltme ve İhale; 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanunlarına ve Sayıştay vizesine tâbi değildirler.

Ancak fon hesaplarının toplanma, idare ve sarf şekilleri bütçe yılının hitamından itibaren üç ay içerisinde Sayıştay'a tetkik ve murakabe olunarak hazırlanacak rapor teşriî organ başkanlığına sunulur (⁷⁰).

2 — Hükümet., silahlı kuvvetler kumandanlığı harp karargahı ve sivil savunma idare merkezleri için yaptırılacak sığınakların masraflarını karşılamak üzere her yıl ilgili bakanlıklar bütçesine lüzumlu ödenek konur. Bu ödenek inşaat maksadı ile Bayındırlık Bakanlığı bütçesine aktarılır. Hassas bölgelerle tahliye kabul bölgelerinde yaptırılacak umumî sığınak-

⁶⁶ 7126 sayılı kanunun 51 inci ve 53 üncü maddelerine bakınız.

⁶⁷ 7126 sayılı kanunun 36ncı maddesine bakmış.

⁶⁸ 7126 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik 37 inci maddesine bakmış

⁶⁹ 7126 sayılı kanunun 46ncı maddesine bakınız.

⁷⁰ 7126 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değişik 39 uncu maddesine bakınız.

lann masraflarının üçte biri Hükümetçe sağlanır. Geri kalan masraflar, Bayındırlık ve İç işleri Bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak esaslar dâhilinde kira ve özel teşebbüsten faydalanmak suretiyle temin edilir ve bu husus sığınak tüzüğünde teferruatı şekilde belirtilir. Meskenlerle hususî müessese ve teşekküller tarafından kendi ihtiyaçları için yaptırılacak sığınakların masrafları bina sahipleri tarafından temin olunur. Meskenlerde inşa edilen sığınakların masrafları kiralanacak gayrimenkullerin maliyetine eklenerek takdir edilecek kiranın tespitinde nazara alınır. Sığınak inşasını teşvik maksadıyla kredi ve ödeme kolaylıkları sağlanır ⁽⁷¹⁾.

3 — Tahliye plânları gereğince tahliye edileceklerin sevk, iskân, iâşe, sıhhi bakım ve yerlerine iade masrafları ile müstahsil hâle getirilmeleri için lüzumlu görülecek masraflar Devletçe ödenir. Nakil ve iskân işlerinde devlet ve devlete bağlı idarelerle sermayesinin yansından fazlası Devlete ait. müesseselerin ellerinde bulunan bilumum kara, deniz ve hava nakil vasıtalarıyla bina ve tesislerden Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu ve Millî Savunma Bakanlığı ile varılacak anlaşma esas olan dâhilinde istifade olunur.

Bu nakliyattan mütevellit ücretler asgarî tarifye göre tediye olunur ⁽⁷²⁾.

4 — Özel idareler ve belediyeler, 3502 sayılı Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Kanunu uyarınca bütçelerine konulmuş ve sarf edilmemiş pasif korunma ödeneklerini sivil savunma fonuna aktaracaklardır ⁽⁷³⁾.

§ V. Çıkarılacak tüzükler ve yönetmelikler

1 — 7126 sayılı kanunun şumulüne giren bütün hizmet ve faaliyetlerin İçişleri Bakanlığınca planlanması ve icrası sırasında alınacak karar ve tedbirlerde diğer vekâletlerle işbirliği ve karşılıklı yardım hususları bir tüzükle (nizamname ile) tespit olunacaktır.

2 — Sivil müdafaa hizmet ve faaliyetlerinin tedviri için lüzumlu bir cümle vasıta, teçhizat ve malzemenin cins ve miktarı ile tahsis ve kullanılma yer ve şekilleri ve bu hizmetlerde vazifeli personelin tanınma işaret ve kıyafetleri bir tüzükte gösterilecektir ⁽⁷⁴⁾.

⁷¹ 7128 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 15 inci maddesinin 2nci fıkrasına bakınız

⁷² 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 19 uncu maddesine bakınız.

⁷³ 85 sayılı kanuna 107 sayılı kanunla eklenen geçici 2nci maddeye bakınız.

⁷⁴ 7128 sayılı kanunun 4 üncü ve 30 uncu maddelerine bakınız.

3 — On beş yaşını bitirmiş ve 65 yaşını bitirmemiş kadın ve erkek sivil savunma mükelleflerinin yoklama, muayene, görevlendirme ve göreve çağırılma şekilleri ile mükellefiyetten istisna veya tecil edilecekler ve barışta görev sırasında yaralanma, sakatlık ve ölüm hallerinde bunlara verilecek tazminat miktarı bir tüzükle tespit edilecektir ⁽⁷⁵⁾.

4 — Çeşitli harp silâh ve vâsıtalarının tesirlerine karşı sivil savunma bakımından şehir ve kasaba plânlarının tanzim ve tadili hususlarıyla mühim bina ve tesislerin yer ve şekillerinin seçilmesi ve koruyucu her cins sığınak tipleri ve bunların nerelerde, ne suretle ve kimler tarafından yaptırılacağı ve kullanılacağı, bakım ve muhafazaları bir tüzük ile tespit olunacaktır ⁽⁷⁶⁾.

7126 sayılı kanunun 15 inci maddesi hükmüne istinaden, 9 Haziran 1959 tarihli ve 4/11715 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla «sivil müdafaa bakımından şehir ve kasaba planlarıyla mühim bina ve tesislerde tatbik olunacak esaslar hakkında nizamname» meriyete konulmuştu ⁽⁷⁷⁾.

7126 sayılı kanunun 15 inci maddesi 85 sayılı kanunla değiştirilmiş bulunduğu göre, bu değişikliğin ruh ve maksadına uygun yeni bir tüzük çıkarılması icap etmektedir ⁽⁷⁸⁾.

5 — Tahliye ve seyrekleştirme işleri bir tüzük ile tespit ve tanzim olunacaktır ⁽⁷⁹⁾.

6 — Bölgelerdeki hassas muhallerle resmî ve hususî daire, fabrika ve müesseselerin sivil savunma plânlama ve diğer hizmetlerini yürütmek üzere İçişleri Bakanlığınca bir tüzük hazırlanacaktır ⁽⁸⁰⁾.

⁷⁵ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 13 üncü maddesinin 2nci fıkrasına bakınız.

⁷⁶ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 15 inci maddesinin 1 inci fıkrasına bakınız

⁷⁷ Resmî Gazete, 13/6/1958, sayı: 9931.

⁷⁸ Hâlen yürürlükte bulunan mezkûr nizamnameye müsteniden hazırlanmış olan «sivil müdafaa bakımından imar plânları ve mühim bina ve tesisler» başlıklı yazıya bakınız. Sadık Artukmaç; İller ve Belediyeler Dergisi, Haziran 1959, sayı: 164.

⁷⁹ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 19 uncu maddesinin son fıkrasına bakınız.

⁸⁰ 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 20nci maddesinin 2nci fıkrasına bakınız

7 — Sivil savunma hizmet ve faaliyetlerinin tedviri için lüzumlu bircümle vâsita, teçhizat ve malzemenin cins ve miktarı ile tahsis ve kullanma yer ve şekilleri ve bu hizmetlerde vazifeli personelin tanınma işaretleri bir tüzükte gösterilecektir ⁽⁸¹⁾.

8 — Resmî, hususî teşekkül ve müesseselerin 7126 sayılı kanuna tevfikân vücuda getirmekle mükellef oldukları sivil savunma teşkil ve tesisleri ile malzeme ve teçhizat masrafları kendilerine aittir. Bunların nelerden ibaret olduğu bir tüzükte tespit olunacaktır ⁽⁸²⁾.

9 — 107 sayılı kanunla ihdas edilen sivil savunma kadrolarına İçişleri Bakanlığınca tayin edilen personelin terfi, nakil, tecziye ve denetlemeleri İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak bir tüzükte tespit edilecektir ⁽⁸³⁾.

10 — 107 sayılı kanunda kadroları ve adetleri belirtilen sivil savunma personelinin görev, yetki ve sorumlulukları ile iş bölümüne göre unvanları ve bunlara ilişkin diğer hususlar İçişleri Bakanlığınca bir yönetmelikte belirtilecektir ⁽⁸⁴⁾.

11 — Fon hesaplarının toplanma, idare ve sarf şekilleri Maliye ve İçişleri Bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak bir tüzükte gösterilecektir ⁽⁸⁵⁾.

12 — Savunma sekreterliklerinin ⁽⁸⁶⁾ teşkilâtı, görev ve yetkileri ve çalışma usul ve esasları, Millî Savunma Yüksek Kurulu Genel Sekreterliğince hazırlanacak ve Bakanlar Kurulunca kabul olunacak bir yönetmelikte (talimatname de) belirtilecektir ⁽⁸⁷⁾.

⁸¹ 7126 sayılı kanunun 30 uncu maddesine bakınız.

⁸² 7126 sayılı kanunun 85 sayılı kanunla değişik 40 inci maddesine bakınız

⁸³ Bakınız: 107 sayılı kanun madde: 5/2

⁸⁴ Bakınız: 107 sayılı kanun madde: 6

⁸⁵ Bakınız: 139 sayılı kanun madde: 1

⁸⁶ 5 numaralı nota bakınız.

⁸⁷ Bakınız: 108 sayılı kanun madde: 2

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YÖNETİM KURULUNUN
İLGİ ÇEKİCİ BİR KARARI**

Yazan:

Ahmet EKDOĞDU

Danıştay Üyesi

Bibliografya

1 — Dr. Otto Schvvarz: Strafprozessordnung, Gerichtsverfassung- gsrecht und Nebengesetze, München und Berlin 1955, 2 — Dr. P. Daude: Die Strafprozessordnung für das Deutsche Reich, Bellin und München 1928 3 — Dr. Leo Rosenberg: Lehrbucy des Deutschen Zivilprozess- recgts, Berlin 1931.

4 — Dr. Fernand Daquin: Haşiyeli Alman ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, çeviren: Baha Arıkan, 1951, 5 — Prof. Baha Kantar: Ceza Muhakemeleri usulü 1944, 6 — Fehmi Tüzün - Sadık Perinçek: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve ilgili Yargıtay İçtihatlar 1957 — T.C. Mer'i Kanunları cilt 2 ve 3

Plân,

1 — Olay, 2 — Hukuk yönünden kararın incelenmesi, Memurin Muhaberatı hakkındaki kanım bakımından inceleme, b - Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu bakımından inceleme, c - Üniversiteler Kanunu bakımından inceleme, 3 — Tahlil ve sonuç.

1 — Olay,

İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulunun 19 uncu toplantısına ait 25/1/1960 tarihli zabıttı: Tıp Fakültesi dış Hekimliği Okulu Ortodonti Profesörü O. O. nun imzasını taklit etmek suretiyle adı geçen Profesörün bir öğrenci için verdiği (geçmez) notunu (geçer) şeklinde değıştirdiğı ve taklit imzayı da not fişine attığı sabit görülerek sanığının lüzumu muhakemesine karar verilmiştir. Rektör ve Fakülte dekanlarının katıldıkları yönetim Kurulunda verilmiş olmasına rağmen kararın, Hukuk ve

tatbikat bakımından ilgi çekici bulunduğunu açıklamak yerinde olacaktır. Bu yüzündendir ki buraya kararı olduğu gibi alıp Hukuk yönünden incelenmesini yapacağım. Kararın tıpkısı şudur: (Yapılan müzakereler sonunda: Tıp Fakültesi Dış Hekimliği Okulu Ortodonti Profesörü O. O. nun imzasını taklit eden not fişine imza attığı ve (geçer) notunu koyduğu, not cetvelindeki (geçmez) notunu (geçer) çevirerek karşısına kendi imzasını attığı yukarıda adları yazılı Öğretim üyelerinin tanzim ettiği fezleke, ehli-vukuf raporunun ve ilgili dosyanın mütalâasından anlaşıldığı için, adı geçen Okul Katip ve mutemedi nin lüzumu muhakemesine, Memurin Muhakeme halindeki Kanunu muvakkatin 5nci maddesi, uyarınca kararın sanığa tebliğine karar verildi.

2 — Hukuk yönünden kararın incelenmesi,

a — Memurin Muhakematı hakkındaki Kanun bakımından inceleme.

4 Şubat 1329 tarihli Memurin Muhakematı hakkında kanunun 5nci maddesine göre yetkili İdare Kurullarınca lüzumu muhakemesine karar verilen sanığın, bu karara, tebliği gününden itibaren beş gün içinde itiraz hakkı vardır. İtiraz üzerine yetkili kurulca ikinci derecede yapılan inceleme sonunda tasdik edilen bir karar Sorgu Hakimi kararı mahiyetindedir. Bilindiği gibi Sorgu Hakimi, sanık hakkında son soruşturmanın açılmasına karar verirse bu karar üzerine sanığın yetkili mahkemede duruşmasına başlanır.

Burada belirtilmesi önemli olan diğer bir nokta da gerek ilk soruşturma yapılırken gerekse yetkili İdare kurulunca sanığın lüzum veya menî! muhakemesine karar verilirken Memurin Muhakematı hakkındaki kanun da açık bir hüküm yoksa Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yazılı hükümler uygulanır, (Memurin Muhakematı Hakkında Kanun, madde 6). Bu duruma göre sanığın sorgusu, tanıkların dinlenmeleri, bilirkişi incelemesi, Fezleke düzenlenmesi Müzakere ve oy verme ve buna benzer işlemlerle kararların verilmiş tarzı, gerek İdare Kurullarında gerekse Danıştay'ın ilgili dairelerinde oylarda çoğunluk sağlanması yönlerinden ceza Muhakemeleri Usulü Kanundaki hükümlere başvurmak gerekir. Çünkü bu konularla ilişkin kuralları Memurin Muhakematı hakkındaki Kanun açıklamamıştır.

b — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu bakımından inceleme,

Memurin Muhakematı hakkındaki Kanun, üst dereceli bir İdare Kurulunca tasdik edilmesi halinde kesinleşmiş bulunan lüzumu muhakeme kararının, Sorgu Hakimi kararı niteliğinde olduğunu bildirmesine göre, Sorgu Hakiminin bu konuda ne yolda bir işlem yapması gerekli bulun

duğunu incelemek zorundayız. Ceza Muhakemeleri Ödülü Kanunun 200ne maddesi bu konuyu bütün açıklığı ile çözmüştür. Gerçekten bu madde, Sorgu Hakimi tarafından son Soruşturmanın açılmasıyla ilişkin olarak verilen kararda,

A — Sanığa isnat olunan suçun neden ibaret olduğu,

B — Bu suçun Kanuni unsurları,

C — Sanık hakkında uygulanması gereken Kanun maddesi,

Ç — Buruşmanın hangi mahkemede yapılacağı, hususlarının gösterileceğini açıklamaktadır. Öyle ise son soruşturmanın açılması hükmünde bir karar vermesi gereken bir İdare Kurulunun, sözü geçen 200 üncü maddenin temel kurallarına uymak ve o yolda karar vermek ödevin de ve hatta zorunda olduğunu önceden bilmesi icap eder.

Tıpkısını yukarıya aldığımız Yönetim Kurulu kararında bu unsurlardan hiç birisine rastlamamaktayız. Bir defa, sanığa isnat olunan suçun neden ibaret olduğu açıklanamamıştır. Suç, Öğrencinin numara fişi üzerinde sahtecilik yapmak mı, aslına aykırı şekilde bir evrak tanzimini, görevi kötüye kullanmak mı nedir? Kanunun ceza tayin ettiği bir fiil suç olabileceğine göre suçun tereddüde yer vermeyecek şekilde gösterilmesi gerekmektedir. Kanunun bu açık hükmü, Yönetim Kurulu kararında yerine getirilmediği gibi, sanığa isnat olunan suçun kanuni unsurları da gösterilmemiştir. Suçun kanuni unsurları açıklanırken kanunun mücerret ifadesi (Die abstrakten Gesetzworte) yazılmak maksadı sağlamaya yetmez. Burada olayların müşahhas bir şekilde (Die Konkreten Vorgaenge) aydınlatılması icap eder. Bunu daha açık bir sözle belirtmek için örnek verelim. Mesela (sanık müşteki Salimin taşınabilir malını çalmıştır) demek suçun kanuni unsurlarını açıklamaz. Bunun yerine (Sanık şikayetçi Tuncer Akın cebinden para çantasını, yeleğinin cebinden çakısını çalmış) suretinde belirtmek lazımdır. ⁽¹⁾ Olayımızda sanığın numara fişindeki mürekkep kalemle yazılmış (geçmez) sözünü başka bir mürekkepli kalemle çizmiş üstüne (geçer) şeklin de yazmış yahut (geçmez) sözünü başka bir mürekkepli kalemle (geçer) şekline çevirmiş yahut yazı makinası yazısını lastikle silmiş yeniden başka bir şerit yazısı ile (geçer) yazmış şeklinde ve soruşturmanın verdiği kesin delillere dayanarak belirtilmesi gerekirdi.

¹ Dr. Otto Scirvarz: Strafprozcßsordnunug, gericht, vesfassungsrecht und Nebengesctge, 1955 Scite: 267

Son soruşturmanın açılmasına dair verilen karardaki burada İdare Kurulu, olayda da Yönetim Kurulu Kararı-sanık hakkında uygulanması gereken Kanun maddesinin gösterilmesi şarttır. Ceza kanunları suçları ve cezaları göstermiştir. Sanık işlediği ileri sürülen kanun maddesine göre yargılanacaktır. Eğer işlediği fiilin ceza kanununda cezası gösterilmemişse, o fiil suç değildir. Eğer sanığın fiili suç ise, ceza kanunundaki maddesinin açıkça gösterilmesi icap eder. Yazımızın olaylar kısmında tırnak içine alman Üniversite Yönetim Kurulu kararında görüleceği gibi sanık hakkında uygulanması gereken kanun maddesi de gösterilmemiştir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun aslı bulunan Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununu şerh eden Dr. Otto Schwarz bu konuda daha da ileriye gitmektedir. Dr. Otto Schwarz'a göre sanığın üstüne atılan suçun ceza kanunundaki maddesini göstermek yetmez. Eğer olayda cezayı artırıcı ve eksiltici sebepler varsa, yahut suç tam teşebbüs, yarım (nakis) teşebbüs halinde kalmış, yahut sanık asıl fail değil de suçta yataklık etmiş veya suç ortaklığı yapmışsa ceza Kanununun bu husustaki maddelerini de kararda göstermek gerekmektedir. ⁽²⁾ Nitekim Danıştay ikinci dairesi de bu konudaki tatbikatında, sanığa isnat olunan suçun ceza kanunundaki maddesini göstermekle beraber artırıcı ve eksiltici sebepler bulunduğu taktirde bunlarla ilgili kanun maddelerini de daima açıklamaktadır. Alman Ceza Muhakemeleri Usulü kanunu sarihlerinden Dr. P. Daude de bu tezi kabul etmekle beraber sanığa tatbiki gereken kanun maddesi yanında cezayı artırıcı ve indirici maddeler dışında asli madde olarak diğer bir maddenin de kararnameye yazılmasının mümkün olamayacağını ileri sürmektedir. ⁽³⁾

Düşünceme göre bu görüş te yerinde ve doğrudur. Çünkü görevi kötüye kullanmak suçunu karşılayan T.C.K. nun 240ncı maddesini gösterdikten sonra bu suça ayrıca (keyfi muamele) maddesi olan aynı kanunun 22Snci maddesini de koymak yanlıştır. Danıştay ikinci dairesi bir çok İl idare Kurullarından bu şekil de gelen kararları itiraz üzerine incelerken tatbikat bakımından bozmaktadır

Duruşmanın hangi mahkemede yapılacağını da göstermek bütün bu incelemelerin ve kanunun açık hükmünün tabii bir sonucu olmak icap eder. Oysaki Üniversite Yönetim Kurulu bu noktayı da unutmuştur. Bu kurulu teşkil eden sayın Profesörlerden öğrenmek istiyorum. Hakkında

2 Dr. Otto Schwarz: Strafprozessordnung, Gerichtsverfassungsrecht und Nebengesetze: München und Berlin 1955, Seite 267.

3 . Yukarıda iki numarada yazılı Dr. Otto Schwarz'ın eseri, aynı sahife. München 1928 Seite, 116

son soruşturmanın açılmasına karar verilen sanık, nerede ve hangi mahkemede muhakeme edilecektir? İstanbul mahkemesinde mi Van mahkemesinde mi? İstanbul da yargılanacaksa Asliye Ceza mahkemesinden mi, Ağır Ceza Mahkemesinde mi?

Dr. Otto Schwarz'ın bu noktadaki diğer bir düşüncesini de belirtmek yerinde olur. Kararın, ona katılan Hâkimler tarafından imzalanması lazımdır. Çünkü bu takdirde ancak kararın, Kurula katılanların kanuni nisabında toplanıp toplanmadığını anlamak mümkün olur. ⁽⁴⁾ Bizim Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun 268 inci maddesi de bu noktaya ilişkin temel bir hüküm koymuştur. Sözü geçen maddenin ikinci fıkrasında (Hüküm ve Kararlar buna iştirak eden Hâkimler tarafından imzalanır) denilmektedir. Mademki Memurin Muhakematı Hakkındaki kanunda açık bir hüküm bulunmadığı zaman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa uyarak işlem yapmamız gerekiyor, o takdirde 268nci maddenin bu hükmünü yerine getirmek ve kararın altının, ona iştirak eden kimseler tarafından imza edilmesine dikkat etmek icap eylemektedir. Temyiz mahkemesi de kanunun bu hükmünü yerine getirmeyen mahkemelerin hükümlerini bozmaktadır. Hâkim, imza etmeden hükmü tefhim etmiş ve bu sırada da ölmüşse ortada verilmiş bir hüküm yoktur ⁽⁵⁾

Üniversite Yönetim Kurulu, kanununun bu hükmünü de yerine getirmemiş ve oturuma katıldıklarını kararın başında gösterdiği Kurul Başkan ve üyelerinin imzaları olmadan ve karar diye gösterilen yazının altına (Yönetim Kurulunun resmi mührü olmadığından Zat İşleri Müdürlüğü mührü ile tasdik edilmiştir) cümlesi yazılarak zat işleri mührü basılmış ve üzerine de kime ait olduğu belli olmayan bir imza atılmış ve bu suretle bu yazıya resimlik sıfatı kazandırılmak istenmiştir. Açıklamaya lüzum yoktur ki, bu karar bütünü ile ve olduğu gibi sakattır.

c — Üniversiteler Kanunu bakımından inceleme,

4936 sayılı Üniversiteler Kanununun H nci maddesi: (Üniversite Yönetim Kurulu, Rektörün başkanlığında öğretim görevi başında bulunan bir önceki Rektörle fakülte dekanlarından ve Genel sekreterden kurulur. Kanun ve tüzük hükümlerinin ve senato kararlarının uygulanmasını sağlayacak karar ve tedbirleri alır) demektedir. Bu duruma göre Yönetim Kurulunun önemli görevlerinden biri de kanun ve tüzük hükümlerinin

⁴ Yukarıda iki numarada yazılı Dr. Otto Schwarz'ın eseri, aynı sahife.

⁵ Fehmi Tüzün-Sadık Perinçek: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve ilgili Yargıtay İçtihatları 1951 Sahife 199- Temyiz Mahkemesi Ceza Genel K.K. 14/5/1945 tarih ve 116 sayılı

uygulanması oluyor. Gerçekten Üniversiteler kanununda böyle bir kayıt olmasaydı yönetim kurulu kanun hükümlerini uygulamayacak mı idi? Buna hayır diye cevap vermek güçtür. Öyle ise yönetim kurulu gerek Memurin Muhakematı hakkındaki kanunun gerekse Ceza Muhakemeleri Usulü kanunun hükümlerini olduğu gibi yerine getirmeli idi. Kanun ve Tüzük hükümlerini yerine getirme görevini yalnız Üniversiteye ait kanun ve Tüzükler olarak dar anlamda almaya hukuk mantığı müsait değildir. Yönetim Kurulunun diğer ödevlerini Üniversiteler kanununun 51nci maddesinde ve bilhassa öğretim üyelerinden gayri üniversitede çalışan memurlar hakkında disiplin işlemleri yapacak olan (Memurlar Disiplin Komisyonu) başkan ve üyelerinin disiplin işlerini incelemektir.

Üniversite Öğretim mesleki üyeleri hakkında disiplin işlemleri uygulamak ve kovuşturma yapmak Üniversiteler Kanununun 45-51nci maddelerinde tespit olunmuştur. Burada gösterilmiş bulunan hükümlere göre Üniversite öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları dışındaki Memurlar hakkında Üniversite Senatosuna, Yönetim Kurulu ile Rektöre bir yetki ve görev tanınmamıştır.

Bütün bu inceleme sonunda, İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulunun Dış Hekimliği Okulunun Katip ve Mutemedi gibi öğretim mesleki üyesi ve yardımcısı olmayan bir kimse hakkında kanunun hangi hükmüne dayanarak lüzumu muhakeme kararı verdiğini anlayamadığımı itiraf etmek zorundayım.

3 — Tahlil ve sonuç

İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulunun, Üniversiteye bağlı bir Okulun Katip ve Mutemedi olan küçük dereceli bir Memuru hakkında yetkisi bulunup bulunmadığım incelemeden lüzumu muhakeme karar vermesi kanunlara temelinden aykırı bulunmaktadır. Yönetim Kurulunca kaleme alınan ve Karar adı verilen yazının da, sanığa isnat olunan suçun neden ibaret olduğunu, bu suçun kanuni unsurların, sanık hakkında uygulanması gereken kanun maddesinin ne olduğunu ve duruşmanın hangi mahkemede yapılacağını göstermemesi ve oturuma katılanlar tarafından imza -atılmaması ve bu işlemlerle bir ilgi ve münasebeti bulunmayan Zat İşleri Müdürlüğü mührü basılmak ve üzerinde kime ait olduğu belirsiz bir imza konmak suretiyle hazırlanması bakımından hukuk mantığına ve kaza tatbikata da tamamiyle aykırı olduğunu bir kere daha belirtmek isterim. Hatanın bu kadar büyük oluşu beni bu yazıyı yazmaya sevk etti. Oysaki bu çeşit yanlışlıklar ve kanuna aykırılıklar mecmuasına memleketin ihmal görmüş bölgelerindeki bir ilçe idare kurulunda bile rastlamak:

mümkün değildir. Yurdun kültür alanında büyük hizmetleri bulunan ve ilmin ışığını ellerinde tutan Sayın Profesörlerin katıldıkları bir kurulda kanunların bir kenara itilip rastgele bir iş yapıldığını görmek beni şaşırtmış ve hatta üzmüştür. Bu karar, büyük Atatürk'ün (Hayatta en hakiki mürşit ilimdir) sözünü bir kere daha hatırlatmaya beni zorlamıştır. Hata kabul etmeyecek kadar ileri gittiğim ve bu hususta tolerans sahibi olmadığım anlaşılmasın. İnsanlar için böyle düşünmek mümkün olamaz. Ancak çamurlar içinde çıplak ayakla sek sek oynamayı bir çocuğa yakıştırırken bunu büyük bir adamın yapması halinde durumu nasıl yadırgarsak, bu yönetim kurulu kararı da beni öylece düşündürmüştür. Yönetim Kurulu kararının hiç bir noktadan kanuna uygun bulunduğu kanısında değilim. Hatta ortada bir kararın varlığından bile bahsedilemez.

İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerinden yanıldığım noktalar varsa bu hususta beni aydınlatmalarını bilhassa rica ederim. Yoksa sözü geçen yazının bir karar olmaktan uzak ve her bakımdan kanuna aykırı bir işlemi ifade ettiğini bir daha ve bir daha ve bir daha belirtmek isterim.

**İLK VE ORTA ÖĞRETİM SEFERBERLİĞİNİ 12 YIL YERİNE
EN GEÇ 7 YILDA BAŞARACAK KUDRETTEYİZ.**

Yazan:

Niyazi TOKER

Bu konuda M. B. K. direktifi ve temel görüşleri şudur:

Millî eğitimin hedefi; Memleket ihtiyaçlarını çağdaş gelişmelere uygun olarak karşılamak ve öğrenciyi hayata hazırlamaktır. Bu maksatla

a — Temel manasını halk eğitimi ve ilk öğretim seferberliğinde bulunan müessir çalışmalar süratle başlamalıdır.

c — Üniversite ve yüksek okul mezunlarının millî eğitim seferberliğinde görevlendirilmesi temin olunmalıdır.

deyimiyle yolumuzu aydınlatmışlardır.

İlk ve Orta öğretim seferberliğinin gerçekleştirilmesi için gerekli binaların köy, kasaba ve şehirlerdeki noksanlığı bilinen bir gerçektir.

Meskeni rahat olmayan ailelerde huzur ve saadet nasıl olmazsa, Okulu olmayan veya ihtiyaçtan çok noksan olan bir memlekette de eğitim ve öğretimin verimi olamaz.

Sınıf mevcutları 80 i bulan ikili, üçlü ve dörtlü öğretim yapan müesseselerden aldığımız randıman % 40 civarındadır.

Sınıfta kalanlar gittikçe artmakta, büyük ve orta çaptaki şehir ve kasabalarda bu noksanı gidermek için açılan özel dershaneler çoğalmaktadır.

Aileler, çocuklarının iyi yetişmesi için, düşünülen vergi ve resimlerin çok üstünde malî bir mükellefiyet, vicdanî bir üzüntü içindedirler.

Sınıfta kalan bir çocuğun aileye yükü asgarî 3.000 lira civarındadır. Kaybolan zaman, iyi öğretim görememesi yüzünden sınıfta döne döne öğrenimi bırakan aylak çocukların sosyal hayat için yarattıkları tehlike de sonsuzdur.

Bu gidiş, yarım bilgili insanları çoğaltmakta, Cemiyet için büyük tehlike bulutları ufukta belirtmektedir. Son 10 yılda yarım bilgili insanların bu memleketi karanlık bir yola soktuklarını gördük.

Eğitim ve öğretim millî bir dâva olduğuna göre; hem birey olarak, hem de tüzel kişilik olarak bazı fedakârlıklarda bulunmak ve hamle yapmak mecburiyetindeyiz. Bu dâvada köylü, kentli, kasabalı ve şehirli yoktur, Türk Milleti vardır. Onun varlığı veya yokluğu bahis konusudur.

Yapı dâvası her şeyden önce para, biraz himmet, gayret ve teşvik işidir. Bu sebeple ; köyler, kasaba ve şehirler 10 yıl süre ile bütçelerine son nüfus sayımına göre, nüfus başına, öğretim karşılığı olarak 1 lira koymalıdır. Türkiye'nin, nüfusu yaklaşık olarak 30 milyon kabul edilmelidir.

Köylü nüfusun % 70 i olduğuna göre ; nüfus başına 1 liradan 21 milyon eder. Şehir ve kasaba nüfusu genel nüfusa göre c/c 30 olduğundan 9 milyon eder. Vilâyetlerin nüfusu da 30 milyon olduğundan alınacak vergi 60 milyon etmektedir.

Devletin 1960 yılında bütçesine koyduğu miktar 121 milyon liradır. Bunu bir misline çıkarmak her zaman mümkündür. Bunun 10 yıllık tutan 1 milyar 800 milyon etmektedir. Köy, şehir ve kasabalarda yapılacak okullara mahallî derneklerin, halkın, yerine göre imece, taş. kum, kereste yardımı gibi hizmetlerini de buna eklemek lâzımdır. Bu takdirde imkânlar artmaktadır.

Köyler, belediyeler, vilâyetler bu hisseleri bütçelerine koyacaklardır, Bundan başka beş yıl vade ile ; bina, arazi, sayım vergileriyle gelir vergisi ve ileride konulması mümkün bunlara benzer vergi, resim ve harçlara c/b 1 ilâve suretiyle alınacak paralar da bir fonda toplanarak eğitime ve öğretim dâvasının çabuk başarılmasında kullanmak mümkündür. Bunun da malî portesi en az 60 milyondur. Ziraat Bankasından köylüye verilen krediden yüze yarım öğretim ve eğitim harcamalarına iştirak payı, ayrıca bankaların mudilerine dağıttıkları banka ikramiyelerinin % yarım da bu gaye için alınabilir.

Köy, kasaba ve şehirlerde yapılacak büyük küçük okulların ortalama değeri (50 - 250) bin lira civarındadır.

Niğde vilâyeti köylerinde 3 sınıflı bir okul kireç, kiremit, kereste, tuğla, demir akşamı dışardan temin edilmek ve emanet yoluyla yapılmak suretiyle en çok 50 bin lirayı bulduğu tespit edilmiştir.

Bodrumlu, iki katlı, (10) sınıflı betonarme kombina okul 300 bin lira civarındadır. Ortalaması 175 bin etmektedir. Yılda toplanacak para

ile nüfusun 20 yıllık artışı da hesap edilerek şimdilik 50 çocuğa bir sınıf hesaplanmalıdır.

Bina yapımında bölge kiremit, tuğla, kereste fabrikaları, doğrama atölyeleri yapmak suretiyle de maliyette düşüklük, kalitede üstünlük sağlamak mümkündür. Bunlar da az zamanda çok bina yapımını sağlayacak amillerdir.

En zayıf tahminle gelir ortalaması 200 milyon olduğuna, bir okul ortalama 200 bin liraya mal olacağına göre; bu memlekette yılda en az 2 bin okul yaptırmak işten değildir. Bunun vilâyetlere bölümü 30 civarındadır. Vilâyet başına düşen nakit tutarı 6 milyon etmektedir. Hâlbuki Niğde vilâyetinin ilk ve orta öğretim bina yapımının tam tutarı bir defalık olmak üzere 6 milyondan aşağıdır. Bu durumda olan vilâyetlerimiz de çoktur. Bu sebeple öğretimin bina yapımı kısmı en çok beş yıllıktır. Buna erkek ve kız sanat okulları da dâhildir.

Yapı dâvasının Emlâk Kredi Bankası yoluyla başarılması mümkün olduğu gibi, vilâyetler yoluyla da başarılması kabildir. Yalnız Hükûmete bazı mükellefiyet düşmektedir. Bu da binaların plân ve projelerini, de- tav plânlarını mevsimin özelliklerine göre bölge bölge hazırlanması, malzemenin en az ve en çok miktarlarını demir ve hatıl plânlarını, betonarme hesap projelerini, ebatlarını bildirir şekilde ve bir kitap halinde, zelzele bölgeleri yönetmeliğine de uygun olarak hazırlanmasıdır. Bundan başka çatı keresteleri ile' beton kalıpları da belirli plâna göre bölge kereste fabrikalarında numaralı olarak hazırlanmalı, vilâyetlere, yapılacak okullara göre gönderilmelidir. Bölge kiremit, tuğla, kireç ocağı ve fabrikaları kurmalı veya onlarla anlaşma yapmalıdır. Çimento, demir ve birçok yerlerde kereste fabrikaları devletindir. Bu sebeple tek elden idare ve sevk edilerek inşaatta kolaylık sağlamak mümkündür.

Vilâyetlerin teknik personeli yetiştigi takdirde sadece malzeme göndermek kâfidir.

İlk hamlede ne kadar okul yapacağımız da önemli bir konudur. Bir kere şu prensibi kavramak lâzımdır. Sınıflar en çok 40 öğrencili olacaktır. Bunun birinci 5 yılda 50 kadar olması kabul edilmelidir.

Bir doğum, en çok 500 bin olarak kabul edilmelidir. İlk ve orta öğretim çağına 14 doğum girmektedir. Bunun toplamı 5 milyondan az fazladır. 50 çocuktan 80 bin, 40 çocuktan 100 bin sınıfa ihtiyaç var demek- tir. Niğde'de 300 bin, Ceyhan'da 250 bin liraya mal olan 10 sınıflı okullardan yapmak şartıyla 3 milyar liraya ihtiyaç vardır. Bu memlekette hiç okul olmadığına, her şeyin yeniden yapılacağına göre yapılan hesap

tır. Yarısı mevcut olduğuna göre 1,5 - 2 milyara ihtiyaç kalmaktadır. Yukardaki hesaplara göre; ilk ve orta öğretimin bina yapımı normal tempo ile 5 ilâ 6 yıllık bir dâvadır.

Bu dâvada önemli olan yuva ile beraber öğretmendir. Hükümet bina yapabilirse de adam yetiştirmek zordur. Kafes bülbül için olduğu gibi, okul da öğretmen içindir. Şunu iftiharla kaydetmek lâzımdır ki, Yedek Subay Kanununda son yapılan değişiklik ilköğretimin öğretmen dâvasını esaslı şekilde halli için atılmış önemli bir adımdır. Birçok vilâyetlerde, bütün okullar öğretmene kavuştuğu gibi bir öğretmen bulmakta zorluk çekilen köylerde iki üç hatta daha fazla öğretmene kavuştuğumuz mutlu bir olaydır.

Lise mezunu kızlarımız bu seferberlikte kendilerine düşen vazifeyi almamışlardır. Yarının şerefli annelerinden de hizmet istemek zamanı gelmiştir. Vatandaşın erkeği dışısı olamayacağına göre, nimette ve külfette de eşitlik esastır.

İlköğretimin her an iyiye, güzele gittiği bir anda orta öğretimin de bir müdür bir mühür durumundan çıkarılması zaman gelmiştir.

Köy Kanunu anketi münasebetiyle 1948 yılında yazdığım ve Millî Birlik Komitesi'nin direktifi ve temel görüşlerini kapsayan programın C: fıkrasında yazıldığı şekilde Üniversite ve yüksekokul mezunlarının millî eğitim seferberliğinde görevlendirilmesidir.

Bunun için yüksekokulu bitiren her genç askere alınmalı, 1 yıl fiili askerlikten sonra 2 yıl ortaokul ve liselerde maaşlarıyla millet hizmetinde çalıştırılmalıdır. Bu takdirde orta öğretim dâvamızın da en geç (5-7) yılda başarılmaya kabildir.

İlk zamanda büyük değeri takdir edilmeyecek olan bu seferberliğin gerçek değeri yıllar geçtikçe anlaşılacaktır. Aydını ve bileni çok, mesut ve bahtiyar bir Millet az zamanda doğacaktır.

Bunu yapan ve başaranlara ne mutlu!

TERCÜMELER

BİRLEŞİK AMERİKA DEVLETLERİNDE İDARE SİSTEMİ VE DEMOKRASİ PRENSİPLER

Yazan: İzzettin ERAY

750. Federal araştırma bürosu (FBI) ne hizmetler görür? t*]

Bazı kanunlarla veya başka herhangi bir şekilde özel araştırma organı tayin edilmiş olması hali müstesna, bütün federal kanunların ihlâli suçlarının araştırma işini federal araştırma bürosu direktörü üstüne almıştır. Casusluk, sabotaj, ve Birleşik Devletlerin emniyetiyle ilgili meseleler, ve keza takriben 100 federal statünün ihlâli suçlarının araştırmaları hep FBI'ın görevleri arasındadır.

751. FBI Millî polis akademisi nedir?

Washington, Quantico, ve (Virginia'daki iki mektep federal araştırma bürosu tarafından idare edilir. Bu tahsil senede üç defa on ikişer haftalık kurslardan ibarettir. Ücretsizdir.

752. Bu tahsilin hedefi nedir?

Mahallî, kontluk, ve devlet kanun icra elemanlarının temsilcilerini öğretici ve idareci olarak yetiştirmektir.

753. Bu okullar ne zaman kurulmuştur?

1935 senesinde.

754. Bu okullardaki tahsile hangi daireler temsilci gönderebilirler?

Büyüklüğüne küçüklüğüne bakılmayarak her polis dairesi akademiye temsilci göndermek için müracaat edebilir.

755. Akademiye öğretici kabulü için ehliyet şartları nelerdir?

Müracaat sahibi normal polis kadrosunda bulunmalı, elli yaşından yukarı olmamalı, sağlam bünyeli ve sarsılmaz karakterli, ve iyi şöhret sahibi, ve öğretici ve idareci olabilecek evsafıta olmalıdır. Müracaat sahibinin evvelce belli bir tahsil yapmış olması şart değildir.

[*] Baş tarafı 266 ve 267 sayılı dergide.

756. Akademiye gönderilecek talebenin ne gibi masrafları olacaktır?

Washington'a gidiş geliş yol masraflarım, yiyecek, yatak, çamaşır ve diğer çeşitli masraflarımı talebe veya onun dairesi ödemelidir. Daktilo makinesi, tabanca, cephanesi, mektup kutusu ve laboratuvar malzemesi gibi teçhizat okulca temin olunur.

757. Talebeler okulda üniforma taşırlarmış

Okuldaş ivil elbise giyilir.

Adalet Bakanlığı Dairesi:

	Başsavcı	
Baş müşavir	Hukuk dairesi	Tabiiyet dairesi
(Parola) komisyonu	İç emniyet dairesi	Ceza evleri bürosu
Muhaceret komisyonu	Arazi işleri dairesi	İdari işler bölümü.
Temyiz işleri	Ceza dairesi	
Anti tröst bölüm.	Yabancı emlak dairesi	
Vergi kısmı	Federal araştırma dairesi	

758. Birleşik Devletler yurttaşı olmazdan önce bir ecnebiye nasıl yemin ettirilir?

Birleşik Devletler anayasasını destekleyeceğini ve yurttaş olmadan önce tebaası olduğu yabancı prens, hükümdar, devlet reisine yapmış olduğu sadakat vaadini tamamıyla iptal edeceğini ve yabancı veya yerli düşmanlara karşı Birleşik Devletler anayasasını ve kanunlarını destekleyeceğini ve onları müdafaa edeceğini yeminle beyan edecektir.

759. Anarşistlerin ve diğer fesatçı unsurların Birleşik Devletlerden atılması Anayasanın birinci ekine aykırı mıdır?

Yüksek mahkeme bu iddiayı reddetmiştir. Tehcir meselesinde Kongre yetki sahibidir. Birleşik Devletler hükümeti tehciri tamamen durdurabilir veya tehdit edebilir.

760. Bir Birleşik Devletler yurttaşının anayasaya uygun şekilde bir hicret hakkı var mıdır?

Bu mevzuda anayasa sakittir. İlk zamanlardan beri Birleşik Devletler her şahsın hicret hakkı bulunduğu kanaatindedir. Bu görüş birçok milletlerin doktrinine aykırıdır. Onların görüşlerine göre, bir kimsenin hicret

edebilmesi için milletin muvafakati şarttır. Amerika'ya göçmen hücumu başlayınca Birleşik Devletler; ecnebi devletlerin iddialarına karşı yeni tabiiyete geçen yurttaşları korumak mecburiyetinde kalmıştır. 1868 yılında kongre «herkesin kendi arzusu ile hicret hakkı» olduğu yolunda bir karar kabul etmiştir.

761. Arzu dışında hicret nasıl olur?

Yurt dışına göçülmesi tabiiyetin terki demektir, bu da ya devletin muvafakati alınmak suretiyle olur veyahut asker kaçaklığı veya tabiiyet iktisabından sonra devamlı şekilde yabancı memleketlerde ikametgâh ittihaz etmesi sebebiyle devlet himayesinin üstünden kalkması suretiyle olur.

762. Bir kimsenin ahlâkî bakımından Birleşik Devletler dâhilinde girmesi hangi şartlar altında önlenir?

Bir cinayetle mahkûm olan kimsenin Birleşik Devletler dâhilinde girmesine müsaade edilmez. Ahlâkî uygunluk muayyen bir zaman devresi içinde halk gözünde kötü telâkki edilen durum şeklinde tefsir olunur. Bir kimsenin bir cinayet sebebiyle mahkûm edilmiş olması, umumî ahlâka aykırı bir hareket delilidir. Bunun içeri girişi elbet önlenecektir.

763. İki taraflı sadakat ne demektir?

Aynı zamanda iki hükümete sadakat demektir. Bazı memleketler iptidâî bir doktrine bağlanmışlardır ki buna göre doğuştaki sadakat geri alınamaz. Birleşik Devletler ve bazı memleketler yurttaşın tabiiyet değiştirme hakkını kabul etmiştir. Amerikan kanununa göre bir ecnebi tabiiyete alındığı zaman ecnebi memleket bağlılığın iptal etmelidir eğer o tabiiyet ve sadakat iptalini tanımayan bir memlekettten geliyorsa kendi memleketinden vazife dâvetlerine her zaman maruz kalabilir.

764. Tabiiyet iktisap etmiş olan bir yurttaş hudut dışı edilebilir mi?

Kanuna göre, bir ecnebi hile ve Huda ile ve gayrikanunî faaliyetler sarf ederek tabiiyet elde etmişse, yurttaşlıktan atılabilir. Bu takdirde o geldiği memlekete iade edilir. Keza bir cinayetle mahkûm olacak olursa yine hudut dışına çıkarılır.

765. İktisap suretiyle tabiiyete geçmiş bir yurttaş anadan doğma Amerikalılarla aynı hak ve masuniyetlerden faydalanabilir mi?

Müktesep ve aslı tabiiyeti haiz herkes aynı kademede bulunur. Yalnız müktesep tabiiyeti haiz olanlar cinayetle mahkûm oldukları takdirde bu yurttaşlık refedilir.

766. Bir ecnebi dahi «usulü dairesinde yargılanma» hakkından faydalanabilir mi?

Evet. Bütün memlekette oturanlar anayasanın 5 ve 14. ekinden faydalanabilirler.

P. T. T. BAKANLIĞI

767. Başka memleketlerle müzakere hususunda PTT Bakanını yetkileri nelerdir?

Birleşik Devletler senatosunun muvafakati alınmadan posta mukaveleleri hakkında müzakereler yapmağa PTT Bakanı yetkilidir. O bu mukaveleleri Cumhurbaşkanının muvafakatiyle intaç edebilir.

768. Posta pullarının evsafını kim tayin eder?

Münasip portrelerle posta pulu çıkarılmasına PTT Bakanını kanun yetkili kılmıştır. Posta pulları üzerine yaşamakta olan kimselerin portreleri konamaz. Muhtelif şekillerin renkleri dünya posta mukavelenamelerde tasrih olunmuştur, fakat resimler PTT Bakanlığının takdirine bırakılmıştır. Son seneler içinde tarihî vakaları hatırası olarak özel pullar piyasaya çıkarılması âdet olmuştur. Meselâ bazı federe devlet veya memleketlerin şerefine veya silahlı kuvvetlerin zafer hâtırası olarak bu gibi pullar çıkarılmaktadır.

769. Posta idaresi pulları değiştirir veya yerine başkasını verir mi?

Posta idaresi zarf üstüne yapıştırılmış olsun veya olmasın pulları değiştiremez, bunu nizamname yasak etmiştir. Yalnız eğer satın alındığı zaman hasara uğramışsa veya işe yaramaz halde ise bu hal müstesnadır. Fakat bu gibi hallerde iki iş günü zarfında müracaat edilmelidir.

770. Posta Müdürlerinin maaşlarını kim tayin eder?

Posta müdürleri dört sınıf üzerine gruplanmıştır, bu dereceler 15 hacmine göre verilmiştir.

771. (Yıldız yolu) diye bir posta tabiri var mıdır?

PTT ile yapılan nakliye mukavelelerinde postaların geçecekleri yolları işaret etmek üzere kullanılır.

772. Amerika'da ilk posta dairesi nerede tesis olundu.

Amerika'da ilk posta hane 1639 da Boston'da kurulmuştur. 1672 de

Boston ile New York arasında nehir yolu ile bir posta tarifesini hazırlandı. 1891 de Posta Başmüdüğü John Wanamaker ilk defa köylere postanın gönderilmesini tavsiye etti.

773. Kongreden başka hangi makamlar pulsuz mektup gönderebilir?

Federal hükümet tarafından gönderilecek mektuplar ve her çeşit basılmış yazılar posta puluna tâbi değildir. Resmî zarfların hususî muhaberatta kullanılması çok ağır para cezasını gerektirir.

774. Posta daireleri kimin münakasasında bulunur?

PTT Bakanlığı bütün posta dairelerini kendi müfettişleri vasıta ile teftiş ve murakabe ettirir. Posta kanunlarına aykırı hareketlerden dolayı ve bilhassa posta sahtekârlıkları sebebiyle, Adalet Bakanlığınca takibat icra olunur.

775. PTT Bakanlığı hangi çeşit banka muamelesini yapar?

PTT daireleri posta tasarruf hesaplarını idare eder, para havalesi

Çıkarır.

776. Amerikan hükümetinin gazetelerin pulsuz nakline müsaade etmesi hangi teori neticesidir?

İlk Cumhurbaşkanımız Georges Washington'un bir teorisidir. Gazetelerin posta ile pulsuz nakledilmesi ammenin menfaatinedir, çünkü posta ile pulsuz nakliyat yapmakla halk arasında bilginin yayılması temin olunur.

777. Gazetelerin bu şekilde naklinden kim faydalanır?

Bu hususta fikir ayrılıkları vardır. Bazıları bunun gazeteler için bir yardım olduğunu söylerler. Diğer bazıları da gazete abonelerinin hazırlanması sebebiyle gazete ve mecmualara abone olan halk faydalanmaktadır. Her ne olursa olsun gazete ücretlerine posta nakliyesi de bineceğinden, abone fiyatları artacak ve bilginin yayılması temin edilemeyecektir. Bu eseri kaleme alan yazarın özel fikri, şimdiye kadar gazete ve dergilerin faydalandığı bu imtiyazın devam etmesinin hayırlı olacağı yolundadır.

778. Bu fiyat düşüklüğü halkın mı gazetecilerin mi lehindedir?

Bazı hallerde bunun bir yardım mahiyetinde olduğu doğrudur, fakat birçok hallerde ucuz okunacak şey tedarik eden halk için bir yardımdır.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

779. İçişleri Bakanlığı öteki bakanlıklara nazaran mevki ve kıdem bakımından nasıl mukayese olunur?

İçişleri Bakanlığı 1849 da kurulmuştur. Bu bakanlıktaki personel sayısı 55.100 dür, bu suretle hükümette beşinci büyük bakanlığı teşkil eder. 1956 yılında bütçesi tutarı 317.573.627 dolardı.

İçişleri Bakanlığı arazi ayarlamasından, tabii servet kaynaklarının vahşi hayvanların korunmasından, balıkçılığın gelişmesinden, devlet arazisi üzerindeki stratejik maden ocaklarının murakabesinden sorumludur. Bundan başka bakanlık şikâyet, maden ocakları emniyet âletleri, yerli Amerikan halkı ve Alaska, Havai ve Porto Riko topraklarındaki Federal hükümet faaliyetleri ile ilgili büroları vardır. Ve keza Bonneville. Güneydoğu ve Güneybatı elektrik idaresinin istihsal ettiği fazla kudreti işaretlemek hususunda da bakanlığın rolü vardır.

780. Birleşik Devletler yerlilerine karşı İçişleri Bakanlığının sorumlulukları nelerdir?

Kongrenin çeşitli kanunlarına göre İçişleri Bakanlığı yerlilerin muhafazasına nezaret eder. İçişleri Bakanlığı ormancılığı ve tarım işlerini teşvik eder, mektepleri ve hastaneleri idare eder, yerlileri himaye eder, yerlilerin ellerinde bulundurdıkları toprakların ticarî kıymetleri çok büyüktür.

781. Yerliler halen Birleşik Devletlerle muahede akdederler mi?

Yerli kabilelerin bağımsızlıkları tanınmış olmadığı için artık muahede akdetmek kudretine sahip değildirler. 1871 den önce bu muahedelerin yapıldığı tarihlerde Birleşik Devletler yerli gruplara para tahsis etmek hususunda bir takım taahhütlerde bulunmuştu. Bu muahedeler hâlâ muteberdir.

782. Yerlilere mahsus olan arazi hangi hükümlere göre kabilelere aittir?

1934 tarihli Howard kanunu yerlilere teker teker arazi tahsisi sistemini kaldırmıştır. Topraklar kabile mülkiyetine konu ve kanun da kabile organizasyonunun gelişmesine yardım etti.

783. Philippine konveksi (Commonwealth) ne zaman bağımsız bir memleket olmuştur?

1898 Paris muahedenamesiyle İspanya - Amerikan muharebesi sonunda Philip'ine Birleşik Devletler tarafından iktisap edilmiş ve 4 Temmuz 1946 tarihinde Mc Duffie 1934 kanunu gereğince bağımsızlığına kavuşmuştur. Philip'inesin anayasaya bağlı bir hükümet teşkil edinceye kadar 10 yıllık bir devre içinde Birleşik Devletler kontrolünün tedricen kalkması mukarrerdi. Yeni Philip'ine anayasası 23 Mart 1935 tarihinde Cumhurbaşkanı Roosevelt tarafından tasvip edilmiştir. Philip'ine Cumhuriyetinin resmen kurulmasından önce Birleşik Devletleri yüksek komiser temsil ederdi. Şimdi Amerika buraya bir sefir göndermektedir.

784. İçişleri Bakanlığının Virgin adaları ile Puerto Riko'daki İdari sorumlulukları nelerdir?

İçişleri Bakanlığının arazi ve adalar dairesi bu topraklarda ve adalarda kongrenin tasvip ettiği kalkınma programın tatbik ve yeni endüstrinin, sağlık ve esenlik projelerinin gelişmesine yardım eder ve tabii bu esnada Virgin adalarının ve diğer toprak ve adaların halkından da faydalanır. 25 Temmuz 1952 tarihinden itibaren Puerto Riko Birleşik Devletlerin muhtariyeti idareye sahip bir eyaleti olmuştur, bu sebeple bu topraklar Amerika'ya bağlı bir parça olmaktan çıkmıştır. Genel valilerin seçimi hakkındaki 1947 tarihli kanuna göre Puerto Riko kendi valisini kendisi seçmeğe yetkilidir. Bu itibarla Puerto Riko'da sağlık ve esenlik projelerinin tatbikinden bizzat komonvels hükümeti mesuldür.

785. İçişleri Bakanlığının Alaska'daki faaliyetleri nelerdir?

Bakanlık Alaska demiryolunun işletilmesini temin eder. Bölge Genel Valisinin başkanlığında bir Alaska yol komisyonu bulundurur. Bir de satın alma ve yükleme dairesi vardır ki, bunun merkezi Seattle'da bulunur.

786. Alaska arazisinin masrafları ne kadardır?

Dışişleri Bakanı Seawardun ısrarı üzerine Alaska Rusya'dan 1867 senesinde 7.200.000 dolara satın alınmıştı. O zaman Alaska bin bir engelle dolu, son derece soğuk ve az kıymete sahip bir ülke olarak tanınmıştı. Bundan dolayı oraya «Seaward'un buzdolabı adı verilmişti.

787. Bering denizi münakaşası ne idi?

1867 de Birleşik Devletlerce anlaşılmıştı ki, Alaska'yı satın almakla civar suların kontrolünü ve bilhassa başka milletlerin icra etmekte oldukları balıkçılık ticaretinin de kontrolünü elde edeceklerdi. Bu meseleden doğan anlaşmazlık hakeme havale edildi. Birleşik Devletler dâvayı gaip ettiler ve Britanya ve Kanada'ya 473.000 dolar ödemek zorunda kaldı. 1911 de bu mesele yeniden ortaya çıktı. Büyük Britanya, Rusya ve Japonya

Alaska'nın mücavir suları üstünde Birleşik Devletlerin hükümrânlığını tanıdılar.

788. İstihsal işlerinde İçişleri Bakanlığının başlıca görevleri nelerdir?

Madencilik bürosu maden ocaklarındaki federal emniyet standartlarının muhafazasına nezaret eder. Bu büro ocaklarda yeni mekanize metotlar tatbikim etüt etmektedir.

789. Devlet arazisinin kontrolü ile hangi hükümet daireleri ilgilidir ?

Bu işle meşgul başlıca hükümet organları İçişleri Bakanlığı ile Tarım Bakanlığının Ormancılık dairesidir.

790. Bu devlet arazisinin en büyük kısmını hangi daire idare eder?

Tarım Bakanlığının Orman İdaresi 30 Haziran 1935 de 180.499.619 hektar tutarında 149 millî ormanla, 121838 hektar tutarında 31 parça arazi idare ediyordu.

791. Kaç hektar devlet arazisi vardır?

1 Temmuz 1955 de Birleşik Devletler dahilinde 169.692.660 hektar tutarında Devlet arazisi vardı. Bundan başka Alaska dahilinde 270.000.000 hektar toprak vardır, ki top yekûn 439.692.660 hektar toprak demektir. Bu topraklar üzerinde federal olmayan hiç bir hak ve iddia mevcut değildir.

792. Bu arazi Birleşik Devletlerin neresinde bulunuyor?

Yirmi dokuz federe devlet içine dağılmış bir haldedir. Bunların çoğu Orta Amerika'da ve Uzak Batı'dadır.

793. Bu topraklar başlıca hangi maksatlarla kullanılmaktadır?

Elektrik ve su işleri için, millî parklarda, millî abidelerde, vahşî hayvanların korunmasında, hayvan sürülerinin bakımında, hava seyrüsefer üsleri için, millî ormanlar için, maden işletilmesi için ve askerî maksatlarla kullanılır.

794. Hangi federe devlet içinde Federal hükümet yüzde on devlet topraklarına sahiptir?

Nevada, Utah, Arizona, Wyoming, Yeni Meksika, Idaho, Oregon, California, Montana, Colorado ve Güney Dakota.

795. Birleşik Devletlerde Millî Park sistemi ne zaman vücuda gelmiştir?

1872 de.

798. İlk kurulan hangi millî parktır?

Yellowston millî parkı.

797. Millî park servisi ne zaman ihdas edildi?

İçişleri Bakanlığının bir şubesi olan bu servis, federal park bölgelerini idare için kongre tarafından 1916 da ihdas edilmiştir.

798. Federal Park sisteminde bugün ne kadar toprak mevcuttur?

30 Haziran 1955 de 173 bölge vardı. Yani: 28 Millî Park, 6 tarihî millî park, 84 millî anıt, 11 millî askeri park, 6 millî harp sahası, 11 millî tarihî saha, 9 millî hâtıra anıtı, 10 millî mezarlık, 4 millî park yolu ve millî park sistemi.

799. Millî parklarla meşgul olan daireler hangileridir?

Her parkın içinde bir mahallî idareci vardır ki, bu hem bölgeye ve hem Washington merkezine karşı mesuldür. Küçük parklarda müdürün ancak 4 veya 5 asistanı vardır. Yellowstone ve Yosemite gibi daha büyüklerinde büyükçe bir guruba ihtiyaç vardır ki buralarda himaye, eğitim, mühendislik ve ruhanî asistanlar bulunur.

800. Himaye işi kimler tarafından yapılır?

Baş orman müfettişi başkanlığında bir orman müfettişleri zümresi tarafından idare olunur. Bunlar park müdürleri emrindedir. Devamlı müfettiş görevleri (Çivil service) komisyonlarınca murakabe olunur.

801. Müfettişlerin görevleri nelerdir?

Müfettişler gurubunun görevleri şunlardır: Seyahati kontrol ve trafik kaidelerini tatbik etmek, parkların himayesi için İçişleri Bakanlığının çıkardığı nizamname ve talimatnamelere riayeti temin etmektir. Yangınlarla mücadele, yolların ıslahı, telefon hatlarının tamiri, vahşî hayvanların korunması, kamp mahallerinin teftişi, ziyaretçilere bilgi verilmesi ve daha birçok görevleri vardır.

TARIM BAKANLIĞI

802. Tarım Bakanlığının başlıca görevleri nelerdir?

Başlıca ana maksat çiftçinin bol mahsul kaldırmasına ve kazançlı şekilde bunu satmasına yardım etmektir.

803. Tarım Bakanlığı bu hususta ne gibi servisler yapar?

Bakanlık toprağın hazırlanmasını ve mahsulün toplanmasını teşvik eder. Kendi tecrübe istasyonlarında sürü hayvanı yetiştirir, hayvan çiftleştirme tekniğinde yeni bilgiler verir, çiftlik drenajı, inşaatı, makine ve su temini hakkında bilgiler sağlar, çiftlik mahsulünün tedarik, tevzi ve fiyat seviyeleri hakkında aydınlatır, hayvan ve bitki hastalıkları ile haşerelerle mücadele eder, köyleri elektrikleştirme programını finanse eder, çiftçilere kredi verir, çiftçi kooperatiflerine kredi kolaylıkları temin eder.

804. Tarım Bakanlığının başlıca daireleri hangileridir?

Tarım Bakanlığım bar müsteşar yardımı ile bakan idare eder. Başlıca şu kurullar onun emrinde bulunur: 1) Genel konsey; 2) Federe devletlerle münasebet kolu, (Tarım araştırma servisi, Orman servisi, Toprak bakım servisi, Federal genişletme servisi, Tarım program servisi, Çiftçi kooperatif servisi, dâhildir), 3) Piyasaya arz etme ve yabancı tarım kolu (Tarım piyasa servisi ve eşya mübadele hizmeti dâhildir), 4) Tarım istikran (Buna eşya istikrarı hizmeti, eşya kredi kooperatifi, ziraî istikrar ve mahsul muhafaza komitesi, ve federal mahsul sigortası, 5) Tarım kredi branşı (buna çiftçi ev idaresi, ve elektrikleştirme işi dâhildir.)

805. Dış politika sahasında Tarım Bakanlığı ne gibi roller yapar?

Tarım Bakanı yabancı tarım meselesiyle ilgili kabine komitelerinde hizmet eder ve nal ve ağız hastalığını yok etmek için Birleşik Devletler ve Meksika müşterek programı gibi meselelere ve projelere iştirak eder. Bakanlıktaki yabancı tarım eksperleri çiftlik işletme ve mahsul alma ve başka memleketlerdeki tarım muvaffakiyetleri veya muvaffakiyetsizlikler hakkında bilgiler temin eder.

TİCARET BAKANLIĞI

806. Ticaret Bakanlığının başlıca hedefleri nelerdir?

Birleşik Devletlerin dış ve iç ticaretini, madencilliğini, imalâtım, gemicilik ve balıkçılık endüstrisine ve millî münakalât işlerini geliştirmektir.

807. Ticaret Bakanlığının hangi birlikleri vardır?

Başlıca bürolar ve daireler şunlardır: 1) Bakanlık, 2) Nakliye müsteşarlığı, 3) İçişleri müsteşar yardımcısı, 4) Dışişleri için müsteşar yardımcısı, 5) İdarî müsteşar yardımcısı, İstatistik bürosu, sivil akromatik servis, sahil servisi, dış ticaret bürosu, iç su yolları korporasyonu, federal

denizcilik komisyonu, denizcilik dairesi, patente ofisi, yollar dairesi, standartlar millî bürosu ve meteoroloji bürosu.

808. Sivil havacılık idaresi askeri olmayan havacılığı kontrol eder mi?

Sivil havacılık idaresi (CAA) Kongrenin kabul ettiği mevzuat ve ticari hava seyrüseferinin kontrol ve himaye eder. İdarenin amacı sivil havacılığı ve hava ticaretini geliştirmek ve yüksek ölçüde emniyet tedbirleri tesis etmek suretiyle kazaları önlemektir.

809. Ticaret Bakanlığı radyo işlemini kontrol eder mi?

İlk zamanlarda Amerikan radyosu Ticaret Bakanlığının kontrolü altında idi. İlk defa Ticaret Bakam Herbert Hoover kabine üyesi olmuştu. Fakat Radyo pek çabuk bağımsız bir daire haline gelmiş ve bir federal ulaştırma komisyonu teşkil edilmiştir.

810. Millî standartlar bürosu ne zaman kurulmuştur?

Hazine Bakanlığındaki ölçüler ve ayarlar standart dairesi gelişerek Millî Standartlar Bürosu olmuştur. 3 Mart 1901 tarihli kanunla kurulmuş ve 1 Temmuz 1901 tarihinde görevine başlamıştır.

811. Millî Standartlar Bürosu ne işler yapar?

Millî Standartlar Bürosu fizik, kimya ve mühendislik mevzuunda Federal hükümetin başlıca araştırma dairesidir. Fizik âletlere mahsus millî standartların muhafızı olup bu âlet ve standartların gelişmesine çalışır. Bu malzeme ve teçhizatın geliştirilmiş tecrübe metotlarını ortaya koyar, teknik ve sikatifitik meseleleri diğer devletin mütehassıs dairelerine gönderir. Bundan başka bu büro federe devletlerle, endüstri branşlarla, ve millî teşekküllerle mühendislik ve emniyet katları üzerinde işbirliği yapar.

812. Millî standartlar bürosu silahlı kuvvetlerle ne yolda işbirliği yapar?

Bu büronun işlerinin çoğu silâh kuvvetlerin de dâhil olduğu resmî daire işlerine tahsis olunmuştur. Harp esnasında bu büro silâhların gelişmesinde çok müessir olmuştur. Şimdi evvelkinden daha çok meşguldür.

813. İlk kurulduğu zamanki bütçesiyle bugünkü bütçesi arasındaki farklar ne kadardır?

Millî Standartlar Bürosunun ilk tahsisatı (3 Mart 1901) 167.140 dolar idi, bunun 25.000 dolan bina arsasının satın alınması ve 100.000 doları da bir laboratuvar inşası içindi. 1956 malî yılında ise büronun ödeneği

7.995.000 dolar olup bunun 7.000.000 doları işletme ve idare için ve 995.000 doları da atölye ve teçhizat içindi.

814. Bu büro tarafından hangi yeni faaliyetler deruhte edilir?

Büro mütemadiyen yeni projeler alır. Meselâ en son defa göçmen işleri makamlarının sundukları portatif evlerin tecrübesi gibi. Keza bahri- yenin ve istatistik bürosunun yeni elektrik saatleri tecrübesi ve geliştirilmesi. Büro kara ve deniz kuvvetlerinden devamlı surette projeler alır. Meselâ füzeler hakkında. Son zamanlarda bu büro bir pirinç tanesi büyüklüğünde bir radyo tüpü meydana getirdiğini açıklamıştır.

815. Millî Standartlar Bürosu atom enerjisiyle ne suretle ilgilenir?

Atom fiziği alanında büro bilginleri atom zerrecilerinin radyasyonunu ölçmekle ve buna karşı korunma tedbirleri almakla meşguldürler.

816. Bu büronun uluslararası münasebetleri olmuş mudur?

Evet. Birleşik Devletler 1875 tarihli Beynelmilel ölçü ve tartılar bürosunu ihdas eden muahedeye imza koymuştur. Millî standartlar bürosu beynelmilel organlarla ve ölçü ve tartılar üzerine yapılan beynelmilel konferanslar da dahil olmak üzere diğer birçok kurullarla da işbirliği yapmaktadır.

817. Patente için nereye müracaat etmelidir?

Patente ofisine. Bir icat sebebiyle bir patente çıkarılması ile kanun mucide tam hak sağlar. Keza patente dairesi alâmeti farikaları, etiket vesaireyi tescil eder. Patente için müracaat eden icat sahibi icadının şekillerini ve evsafını sandığı zaman bir ücret öder. Bazı hallerde patenti istenen âletin modeli de sunulur.

818. Askerî maksatlarla yapılan atom enerjisi ve füzeler hakkındaki müracaatlar için de patente verilir mi?

Hayır. Atom enerjisinin gelişmesi ve kontrolü hakkındaki kanun bilhassa şöyle söyler: «Askerî bir silâh için yalnız atom enerjisi veya maddenin parçalanması maksadıyla kullanılacak her keşif ve ihtira patente' verilemez. Evvelce bu maksatla verilmiş olan patenteler kaldırılmıştır, buna mukabil munsıfane bir tazminat verilecektir.»

819. Bir müellif neşir hakkı nasıl temin eder?

Kongre kütüphanesindeki Neşir hakkı sicil dairesine müracaat etmek suretiyle.

820. Federal hükümete malzeme satmak isteyen küçük iş sahipleri bu husustaki malûmatı nasıl ve nereden temin ederler?

Birleşik Devletlerin her tarafından kurulmuş ofisleri vasıtasıyla bu servisi Ticaret Bakanlığı temin eder. «Ne, nerede ve nasıl» suallerine cevap veren bir el broşürü son zamanlarda yayınlanmış ve bu ofislere gönderilmiştir. Küçük iş idaresi de bu hususta yardımcı olabilir.

821. Bütün federal dairelerde bu malûmat mevcut mudur?

Ticaret Bakanlığı bu malûmatı bütün hükümet daireleri için yayınlar. Diğer bakanlık branşları veya resmî diğer daireler de zaman zaman kendi alım işlemleri hakkında bilgi neşrederler.

822. İstatistiğin menşei nereden gelir?

İstatistik tarihte Roma İmparatorluğuna kadar gider. Yakın doğuda mukaddes topraklarda İsa doğduğu zaman istatistik yapılmıştı. Bizim anayasamız her on senede bir bütün millet ölçüsünde istatistik yapılmasını ister. Bu istatistik esasına göre her federe devletin kongreye göndereceği temsilci sayısı belli olur. İstatistik yılları arasında istatistik etütleri ile meşguldür.

823. İstatistik bürosu başka resmî daire ve müesseselerden yardım görür mü?

II. Dünya Savaşı sırasında ve harpten önce olağanüstü millî durum çeşitli maksatlarla yurttaş olanlarla olmayanların tespitini icap ettirmişti. Seçme servis idaresi 1940 Ekiminden başlayarak sağlam vücutlu erkekleri tespit etti. Bundan sonra fiyat kontrol ofisi ayakkabı, şeker, et, konserveler, vesaire hakkında bir fiyat broşürü çıkarmadan halktan tafsîlatlı malûmat istedi. Aynı zamanda sosyal emniyet hizmeti ihtiyarlık avantajından faydalanacak işçisi bulunan bütün eşhastan bilgi topladı. İşte bu müesseseler ve diğerleri gerekli malûmatı toplamak hususunda istatistik bürosuna gerekli yardımı yapmaktadır.

824. Dış Ticaret Bürosu ne gibi hizmetler görür?

Dış Ticaret Bürosu Birleşik Devletlerin yabancı memleketlerle ticaretini geliştirmek, ihracatı kontrol etmek, uluslararası ticaretin muvazeneli bir şekilde ilerlemesini temine çalışır. Bilhassa ithal ve ihraç işleriyle meşgul olanlara ticarî malûmat sağlar.

825. Meteoroloji bürosunun deruhte ettiği sorumluluk nedir?

Bütün gazeteleri ve radyo yayınlarını takip edenlerce malûm olduğu üzere, meteoroloji bürosu hava tahminleri yapar, bundan başka fırtına-

lan, soğuk hava dalgalarını, donma halini, don zararını ve su baskınlarını da haber vermekten sorumludur.

826. Meteoroloji bürosu Federal hükümette bu işlerle meşgul tek müessese midir?

Hayır. Birleşik Devletler sahil muhafaza teşkilâtı, deniz kuvvetleri, hava kuvvetleri de bunun gibi birer servisleri vardır, kendi ihtiyaçlarını temin eder. Hava Bakanlığının meteoroloji servisi kasırgaları, hortumları ve hava şartlarını, kutuplar üzerindeki durumu ve benzeri vaziyetleri etüt eder.

827. Ticaret Bakanlığının iç ve dış politikayı ayarlamak için ne gibi münasebetler vardır?

Ticaret Bakanlığı yeni tarife tekliflerde ve mevcut ticaret anlaşmalarıyla ve bunların iç ticaret ve dünya istikrarı üzerindeki tesirlerde ilgilenir. Bundan başka bakanlık millî istihsal ve endüstri ile işçi yevmiye ihtilaflının hailde, endüstri münasebetleri problemlerde de ilgilenir. Gerçi bu son kısım çalışma bakanlığının salâhiyeti dâhilinde ise de bu hususta Ticaret Bakanlığının da fikri sorulur. Bu soru bilhassa kabinede yevmiyeler, fiyatlar ve istihsal meseleleri konuşulurken yapılır.

ÇALIŞMA BAKANLIĞI

828. Çalışma Bakanlığı ne zaman kurulmuştur?

O zamanın onuncu bakanlığı olarak 1913 de kabine statüsü veril - mistir.

829. Ondan evvelki durum ne idi?

İçişleri Bakanlığının emri altında olmak üzere, Kongre 1884 de bir •çalışma bürosu ihdas etmişti. Bu büro sonradan bağımsız oldu ve Çalışma Bakanlığı olarak tanındı. Fakat icra bakanlık derecesini haiz değildi. 1903 de yeni ihdas edilen Ticaret ve Çalışma Bakanlığında yeniden büro haline kondu.

830. Bu bakanlığın gayesi nedir?

Birleşik Devletlerdeki yevmiyecilerin durumlarını ıslah etmek, çalışma şartlarını düzeltmek ve işçilere iyi durum temin etmektir.

831. iş bulma hususunda nereden bilgi alınabilir?

İş istatistik bürosu gerekli bilgiyi temin eder.

832. Diğer memleketlerdeki iş durumu hakkında da bilgi temini mümkün müdür?

Evet. Başka memleketlerdeki iş durumunun analizi de bu büronun esaslı görevlerindendir.

833. Çalışan kadının menfaatlerini kim takip eder?

Çalışma Bakanlığının kadın bürosu kadın işçinin esenliğiyle ilgilenir ve çalışma şartlarını düzeltir, faydalı olabilmek imkânlarını çoğaltır ve avantajlı işler bulma hususunda gayretler sarf eder.

834. işçilerin sağlık ve emniyet durumları ile ilgili başka bir hükümet organı var mıdır?

Çalışma Bakanlığının bir de sağlık ve emniyet dairesi vardır ki, bu tradisyonlar ve dernekler içinde Çalışma Bakanlığına yardım eder.

835. Çalışma Bakanlığının doğum işlerindeki programı nedir?

23 Kasım 1921 tarihli Sheppard - Towner kanunu çocuk bakımı ve koruması içinde federe devletlere yardım temin etmiştir. 1935 tarihli Sosyal Emniyet Kanunu bu yardımı daha da genişletmiştir.

836. Federal uzlaştırma ve tavassut meselesi nedir?

Eskiden bu müessese Çalışma Bakanlığında, idi, sonradan 1947 tarihli Taft - Hartley Kanunu ile bağımsız olmuştur. Bu kurul endüstri işlerindeki iş anlaşmazlıklarını tavassut ve anlaşma yolları ile halleder.

837. Çalışma Bakanlığı ile millî iş münasebetleri komisyonu arasındaki münasebetler nasıldır?

Taft - Hartley iş kanununa göre Millî Münasebetler Komisyonu 1947 Haziranında bağımsız olmuştur. Bunun amacı kanunu uygulamaktır. Bu komisyon işçi mevzuatında ihtisası bulunan kanunî eksperlerden mürekkeptir. Evvelce bu Çalışma Bakanlığında idi.

SAĞLIK BAKANLIĞI

(Sağlık, sosyal yardım ve maarif)

838. Sağlık, Sosyal Yardım ve Maarif Bakanlığının başlıca sorumlulukları nelerdir?

Bu Bakanlık 11 Nisan 1953 de kurulmuştur. Sosyal Emniyet idaresi

ni, genel sağlığı, maarif işlerini, yiyecek içecek, hastaneler, araştırma enstitülerini, akıl hastalıklarını ve esaslı hastalıklarla mücadele işlerini faaliyet sahası içine almıştır.

BAĞIMSIZ DAİRELER VE MÜESSESELER

839. Birleşik Devletlerin bağımsız dairelerinden ne kastedilir?

Birleşik Devletlerin bağımsız dairelerinden maksat mevcut on bakanlığa bağılı olmayan bütün federal dairelerdir. Meselâ Smithsonian Enstitüsü, Federe Devletlerarası Ticaret Komisyonu, eskiden beri devamlı surette mevcuttur. Bunlardan bir kısmı son yıllarda ihdas olunmuşlardır.

840. Bağımsız dairelerin başlıcaları hangileridir?

Meteoroloji istişare komitesi, U. S. Savaş anıtları komisyonu, Atom enerji komisyonu, sivil havacılık komisyonu, karşılıklı bilgi komitesi, federal sivil savunma komisyonu, mülkiye hizmet komisyonu (Civil service), maden ocakları federal emniyet komisyonu, Federal ulaştırma komisyonu, Federal Depozito Sigorta Komisyonu, Federal Uzlaştırma ve tavassut Hizmeti, Federal Elektrik Komisyonu, Federal İhtiyat Sistemi, Federal Ticaret Komisyonu, Ecnebi iddialarının halline mahsus komisyon, Genel Muhasebe Dairesi, Genel İdare Servis Tarih ve Hâtıra Komisyonu, Mesken İnşası ve Mesken Finanse Etme Ofisi, Yerli işlerine bakan komisyon, Devletlerarası Ticaret Komisyonu, Havacılık İstişare Komisyonu, Millî Sermaye Plânlama Komisyonu, Federal Çalışma Münasebetleri Komisyonu, Millî Tavassut Komisyonu, Millî Fen Servisi, Millî Emniyet Eğitim Komisyonu, Demiryolları Emekli Komisyonu, İhtiyat Akça ve Mübadele Komisyonu, U. S. Vergi Mahkemesi, U. S. Enformasyon Dairesi, Askerden terhis olanlara mahsus büro, Tarım Kredi Dairesi, Washington İthalât ve İhracat Bankası, İstihsal Kredi Korporasyonu, Federal İstikraz Bankası, St. Lawrence Denizcilik Korporasyonu.

841. Mülkiye Hizmet Komisyonu (Civil Service Commission) bağımsız bir hizmet midir?

Mülkiye Hizmet Komisyonu bütün resmî memurların patronaj esasına göre değil, belki meziyet unsuruna göre tayinlerini derpiş için kurulmuş bir müessesedir. Bu maksatla komisyon daha ziyade devlet daireleri için bağımsız bir imtihan heyeti olarak vazife yapar.

842. Mülkiye Hizmet Komisyonunun (Civil Service Comission) başlıca faaliyetleri nelerdir?

Şunlardır: Müracaat sahibinin bir memuriyet mevkiine yaraşır olup olmadığını anlamak için imtihan icrası, Federal memurların nakil, tayin ve terfileri için gerekli ehliyetlerin tespiti, ilgili dairelerin isteğı üzerine, münhal mevkilere en lâyık olanları ileri sürmek, Askerî hizmetleri sebebiyle, 1944 tarihli kanuna göre, tercih edilmeleri icap eden eski askerlerin tayinlerini temin etmek, millî emniyet branşında istihdam edilecekler için soruşturma yapmak, ehliyet ve meziyet sistemini kökleştirmek, görevlere ve sorumluluklara göre memuriyetleri derecelendirmek, resmî dairelerde çalışan memurların sicillerini tutmak, Federal memurların politik hayattan uzak durması hakkındaki mülki hizmet nizamnamesi ile diğer statüli hükümleri her şeyde esas tutmak ve mülki hizmet (Civil service) emeklilik kanunu tatbik etmek.

843. Tasnif edilmiş (Civil service) den maksat nedir?

Umumiyetle (Civil Service) şeklinde kısaltılan bu tabir, 1883 tarihli Mülki Hizmet Kanununa göre kurulmuş ehliyet ve meziyet sistemine tâbi devlet memurlarını derpiş eder.

Bu kanun umumiyetle bir devlet memuriyetine tayin edilmek için müsabaka imtihanın ve ehliyet ve meziyete göre terfi etmeyi, vesaireyi esas tutar. İlk defa Federal hizmetteki 131.000 memurdan 13.924 üne bu kanun hükümleri tatbik edilmişti. Yavaş yavaş Cumhurbaşkanı bunu tevsi etti ve bugün bütün mevkilere şamil oldu. Bunun dışında kalan memuriyetler ya gizli hizmetlerdir, ya politika mevkileri, geçici görevler veya birkaç bağımsız dairedir.

844. Bir devlet memuriyetine alınmak için müracaat eden kimsenin tayininde bir kongre üyesinin tesiri olabilir mi?

Mülkiye Hizmet Kanununa göre, bu gibi tayinlerde kongre üyelerinin yapacağı tavsiyeler ancak müracaat sahibinin karakteri ve ikamet yeri hakkında muteber olur.

845. Devlet memurlarının hizmetlerinde devamlılık teminatı var mıdır?

Devlet hizmetlerinde, program ve bütçe ödenekleri değişiklikleri sebebiyle devamlılık garantisi yoktur. Böyle bir değişiklik yoksa (Civil service) statüsündeki bir devlet memuru çıkarılmadan önce kendisine çıkarılma sebebi yazılı olarak bildirilir ve kendisine karşı vaki ithamın bir örneğı kendisine verilir. İthamlara cevap verebilmek için münasip bir

mühlet bırakılır. Ancak hizmetin daha başarılı gelişmesi amacı ile hizmetten uzaklaştırılabilir ve bu husus kendisine yazılı şekilde bildirilir. Politik veya dinî sebeplerle memuriyetten çıkarılmayı Mülkî hizmet (Civil service) talimatı meneder.

846. Mülkî hizmet (Civil service) sistemi hangi hususta öteki sisteme üstündür?

Mütehasıs memurların politik memurlarla değiştirilmesi tehlikesi artık yoktur. Kudret sahibi kimseler, kısa bir müddet içinde değiştirileceklerini düşünerek devlet hizmeti almak istemezlerdi. Bu külfetlerden azade hizmetler ihdası yolunda kongreye karşı tazyikler azalmıştır. Bugünkü sistem hizmetler için en kalifiye memurlar bulmak imkânını vermiş bulunuyor.

847. Karşılıklı bilgi komitesi ne iş yapar?

Amerikan tarife politikası ve beynelmilel mal teatisi idaresi hakkında bilgi toplar ve dağıtır.

848. Sivil havacılık komisyonu sivil havacılık idaresinden hangi hususlarda ayrılır?

Sivil havacılık idaresi Ticaret Bakanlığının bir şubesidir, sivil havacılık ve ticarî hava ulaştırmasının gelişmesi ve ilerlemesi ile ilgilenir. Sivil havacılık komisyonu ise Ticarî havacılık ekonomisiyle ve emniyet tedbirlerde meşgul olur. Komisyonun bir de mütehasıs heyeti vardır ki bunlar kazaların incelenmesiyle görevlendirilirler.

849. Para sisteminin kontrolünden sorumlu hükümet dairesi hangisidir?

Birleşik Devletler Anayasası Kongreye «Para bastırmak, yerli ve yabancı paraların kıymetini ayarlamak» yetkisi vermiştir. Bugünkü para banka depozitosu şeklinde görülür ve buna karşı çek kullanılır. Para üzerinde yetki kullanmak ve bunun hacmim ve kıymetini takdir etmek üzere Kongre Merkez Bankamız olarak ve hükümet organı sıfat ile Federal Rezerve Sistem'i ihdas etmiş ve ona para sistemini ve para tedarikini kontrol ve rehberlik operasyonuna tâbi kılma yetkileri vermiştir, İngiltere'de Merkez Bankası tek bankadır, fakat bizim memleketimizdeki ise bölge bankaları sistemidir.

850. Federal rezerve system (Federal ihtiyat sistemi) nasıl kurulmuştur?

23 Aralık 1913 tarihinde Cumhurbaşkanı woodrow Wilson taraf m-

dan imza edilen Federal Rezerve Kanunu Birleşik Devletlerin çeşitli yerlerini içine alan 12 bölge ihdas etmiştir. Bugün 24 şube ihdas olunmuştur. Bütün bunlar direktörler komisyonunun idare ve kontrolündedir.

851. Federal rezerve system bankalarına mahsus direktörler komisyonunun görevleri nelerdir?

Komisyon bu sistemin çalışma şeklini murakabe eder; her bölge bankasının 9 direktöründen 3 tanesini tayin eder; her bölge bankasının başkan ve başkan yardımcılarının tayinlerini tasvip etmelidir; bankaların faaliyetlerini idare eder; üye bankaların ihtiyat akçaları üzerinde kambiyo muamelesi yapmağa yetkilidir; bölge bankaları tarafından kurulmuş faiz hadlerini yeniden tetkik eder.

852. Smithsonian müessesesi nedir?

İngiliz James Smithson'un vasiyetnamesi gereğince 1846 da tesis olunmuştu. 1829 da bu zat insanlar arasında bilginin artması ve yayılması için Washington'da «Smithsonian» adlı bir enstitü kurulması amacı ile bütün servetini vasiyet etti. Fennî araştırmalar, keşifler, müze gösterileri ve yayınlar yapmak suretiyle enstitü maksada uygun şekilde faaliyet göstermektedir.

853. Güzel sanatlar komisyonunun sorumluluğu nelerdir?

Federal hükümetin güzel sanatlar branşına istişare yardımlar yapmaktır.

854. Millî arşivin ne gibi ödevleri vardır?

Bu müessese ancak 1934 de kurulmuştur. Elde olmayan hükümet evrakının saklanması ve bunların memurlar, talebeler ve diğer kimseler tarafından tetkiki işlemlerinden başka federal kıymetlerin yayınlanmasından da sorumludur. Bundan başka Birleşik Devletlerin tarihî faaliyetlerini tasvir edici mahiyetteki filimler vesaireyi de kabul ve muhafaza eder.

855. Federal Ticaret Komisyonu nesiyle tanınmıştır?

F. T. K. uygunsuz ticaret şekillerini ve yanlış yola sevk eden reklâm işlerini takip eder. Suçluları bu husustaki kanunlar muvacehesinde kanunî takibata maruz kılar, tıbbî ilânların hakikate uygun olup olmadığını ve ilaçların tedavi kudretini haiz olup olmadığını için mütehassıslara havale eder. Bu şekilde ilân yapanlar ticaretten men edilir, yargılanır ve mahkûm edilir.

856. Federe devletlerarası Ticaret Komisyonu ne yapar?

Ulaştırma işlerine bakar. Komisyon federe devletlerarası ticarete taşıma ücretleri üzerinde yetki sahibidir, şimendifer, kamyon ve nehirler üzerindeki taşıma işlerini tetkik eder. Yolcu sayısının artırılması, etik ücretlerinin çoğaltılması yolunda istekler ve müracaatlar olursa, komisyon bu hususlarda incelemeler yapar.

857. Muhasebat divanının görevleri nelerdir?

Muhasebat divanı baş kontrolörün riyasetinde bulunur ve federal hükümet aleyhindeki iddia ve itirazları halleder, düzenler. Bundan başka hükümetin para hesaplarını da halletmekle ilgilenir. Bütün federal memurların sarf veya tahsil ettiği para hesapları da bu divanın kontrolü altında bulunur.

858. Birleşik Devletlerin vergi mahkemesi nedir?

Gelir ve kazanç vergilerde diğer vergilerin fazla veya eksik hesaplanması ile ilgili hususlarda çeşitli yetkilere sahiptir.

859. Ne kadar eski asker veya bunların akrabaları şimdi emekli ödeneği veya tazminat almaktadır?

1956 yılında 2.704.439 eski asker ve 824.501 ölü askerin akrabası bordro defterinde bulunuyordu.

860. Bu maksatla bir ayda sarf edilen ödenek tutarı ne kadardır?

Bu maksatla 1956 Şubatta 231.576.690 dolar ödenmiştir.

861. İkinci Dünya Harbi eski askerlerinin tazminatı bitmiş ve yalnız 6 Ekim 1945 ve 5 Ekim 1946 arasında, silâh altına alman veya yeniden kaydedilenler, 1945 tarihli gönüllü asker kanunu gereğince bundan istisna edilmiştir.

862. Eski askerler hakkındaki kanuna göre Amerikan talebeleri yabancı kolejlere ve üniversitelere devam edebilir mi?

İkinci Dünya Savaşından sonra terhis edilenler, 346 numaralı kanuna göre (Eski askerler) ofisinin tasvibiyle yabancı eğitim müesseseleri- ne devam edebilirler.

863. Malûl askerler için özel hükümler var mıdır?

78. Kongrenin kabul ettiği 16 sayılı kanuna göre, II. Dünya Savaşından çıkan askerlere, hükümet hesabına rehabilitasyon temin edilir (Meslekî rehabilitasyon). Askerî hizmetten mütevellit hizmet kudretinin

yeniden iktisabı için yapılacak çalışma ve tecrübe müddeti dört seneyi geçemez. Hemen bütün İkinci Dünya Harbi malûlleri 25 Temmuz 1956 da meslekî rehabilitasyon eğitimini bitirmiş olmalıdırlar.

864. Aktif kara ve deniz hizmetlerinden mütevellit olmayan maluliyetler için emekli ödeneği verilir mi?

I ve II. Dünya savaşları ile Kore harbinden çıkan eski askerler, aktif hizmetten mütevellit olmayan ve kendi tarafından sebebiyet verilmemiş olan malûliyet halinde daimî maluliyet ödeneği alır, fakat bunun için doksan gün veya daha fazla aktif hizmet yapmış ve şerefsiz şekilde ayrılmış olmamalıdır.

865. Hangi eski askerlere yardım ödeneği verilir?

Eski askerler servisinden yardım almağa yetkili olanlar şunlardır: Kara ve'deniz kuvvetlerinde, deniz piyadesinde, veya sahil muhafız kuvvetlerinde aktif hizmet yapmış olanlar. Bu hizmetin harp zamanında yapılmış olması ve şerefsiz şekilde ayrılmış olmaması gerektir.

ATOM ENERJİ KOMİSYONU

866. Bir senede Atom Enerji Komisyonunun sarf ettiği para miktarı ne kadardır?

30 Haziran 1956 da sona eren yıl içindeki atom enerji komisyonunun aldığı ödenek miktarı 1.475.000.000 dolar idi. Hidrojen bombası masrafları da 'bu paranın içindedir.

867. Atom Enerji Komisyonunun deruhte ettiği ticarî faaliyetler nelerdir ?

Ocak Ridge'deki millî laboratuvar hasta hanelere, endüstri laboratuvarlarına, Üniversite laboratuvarlarına, Kanser kliniklerine radyo izotoplar satar. İzotop atom pili içine konan maddedir. Piller içinden çıkarılarak kaim kurşun mahfazalar içine konur ve laboratuvarlara ve hastanelere, tababette, kimya ve biyoloji alanlarında kullanılmak üzere, gönderilir. Bu izotoplar maliyet fiyatından daha aşağıya satılır. Son bir kanuna göre, komisyon elektrik kudreti istihsal etmek üzere bir proje hazırlamaktadır.

868. Birleşik Devletlerde başlıca atom araştırma müesseseleri nerelerde bulunur?

Oak Ridge; Tennessee; Hanford, Washington; Los Alamos, Mexico;

Berkeley, California; Chicago’da Argone millî laboratuvarı, Long Island. New York.

869. Atom Enerji Komisyonunun başlıca amaçlarından bazıları nelerdir?

Atom Enerjisi ile çok ucuza mal olacak elektrik istihsal etmek; İnsan bünyesindeki hastalık izlerini meydana çıkarmak; kanser ve diğer habis hastalıkları muhtemelen radyo aktif maddelerle tedavi etmek ve bitki ve hayvanların gelişmesine yeni ışık vermek.

870. Atom Enerji Komisyonu üyeleri ne kadar maaş alır?

Komisyon Başkam 20.000 dolar, diğer dört üye 18000 dolar, genel idareci 20.000 dolar, murahhas genel idareci 18.000 dolar, 10 bölge müdürünün her birine 16.000 dolar.

871. Tennessee vadisi makamları İçişleri Bakanlığının kontrolü altında mıdır?

Tennessee vadisi otoritesi mahallî bir kuruluştur. Bu idare elektrik istihsalı, su baskını kontrol tedbirleri, mühendislik işleri için federe devletler, kontluk ve belediye idaresiyle işbirliği yapar.

872. T. A. V. direktörleri nasıl seçilir?

Cumhurbaşkanı tarafından tayin ve senato tarafından tasvip olunur.

ADALET TEŞKİLÂTI

873. Anayasa federal hâkimler için yaş haddi koymuş mudur?

Hayır. Anayasa yargıç olmak hususunda asgarî yaşı tasrih etmemektedir, yaş meselesi tayini yapan maKanun takdirine kalmıştır.

874. Yüksek mahkemeye tayin edilen en genç yargıç kimdi?

Joseph Story otuz iki yaşında yüksek mahkeme üyesi olmuştu. O

876. Başyargıcın resmî unvanı nedir?

Birleşik Devletler başyargıcı.

877. Yüksek mahkeme mübaşiri ne yapar?

Yüksek mahkeme mübaşiri bir memurdur ki mahkemenin yeni açılış mevsiminde şöyle bağırır: «Sayın baş yargıç! ve Yüksek Mahkemenin ‘sayın üyeleri!’» Reis kıdem sırasına göre kayda geçirdikten sonra otu

rurlar. Mûbaşir devam eder: «Yüksek mahkeme nezdinde işi olanların yaklaşımları ve dikkat etmeleri tavsiye olunur, çünkü mahkeme kurulmuştur. Allah Birleşik Devletleri korusun ve Muhterem Yüksek Mahkemeyi de.»

878. Yüksek Mahkeme huzurunda staj için kabul edilen ilk kadın kimdi?

Yüksek mahkeme huzurunda staj yapmak üzere kabul edilmiş ilk kadın Kaliforniya'dan Belva A. Loekwood idi. Başkanlık için de seçim mücadelesine giren ilk kadın da Miss Lockwood idi. 1884 de Grover Cleveland'e karşı o aday seçilmişti.

879. Anayasaya aykırı telâkki edilen ilk Kongre Kanunu hangisi idi?

Yüksek mahkemenin verdiği karara göre 24 Eylül 1789 tarihli kanunun bir kısmı hükümsüzdür. Birleşik Devletler otoritesi altında memuriyet yapan herhangi bir şahsa müzekkere çıkarma yetkisini kanun Yüksek mahkemeye vermişti. Marbury Madison arasındaki meşhur dâvada mahkeme kanunun yüksek mahkeme yetkisini orijinal şekline nazaran genişletmiş olduğuna karar verdi. Bu madde hükmüne göre herhangi bir kimse Cumhurbaşkanı hakkında da bir müzekkere çıkarabilirdi ki bu da Cumhuriyet başkanlığının otoritesini ve prestijini düşürebilirdi.

880. Kongre adalet mensuplarına adaletle ilgisi olmayan görevler verebilir mi?

Hayır. Kongre adalet mensuplarına adaletle ilgisi olmayan görevler veremez. 1792 de Hayburn meselesinde bu mesele kesin olarak halledilmişti. Kongre bölge hâkimine emekli komiserliği vazifesi vermişti. Yargıç bu görevi reddetti. Yüksek mahkeme bu kararı kaldırdı.

881. Yüksek mahkeme kararım kaldırarak hükümet yetkisi var mıdır?

Yüksek mahkeme kararları bertaraf edilemez. Bununla beraber kararlar Anayasa tadili ile bertaraf edilebilir.

882. Yüksek mahkeme hiç kendi kararlarını hiçe saydı mı?

Yüksek mahkeme önceden vermiş olduğu kararları sonradan nadiren hiçe saymıştır. Mantık ve tecrübe ışığı altında böyle bertaraf edilen kararların bir listesi adalet dergisiyle yayınlanmıştır. (285 U. S. 393-409)

883. Yüksek mahkemenin bir üyesi nasıl yemin eder?

Yüksek mahkeme üyeleri iki çeşit yemin ederler: Biri «Anayasa» öteki «Adli» yemindir. Anayasanın 4. maddesi yalnız yargıçların değil, bütün esaslı memurların yemin etmelerini istiyor ve fakat bunun için bir şekil tasrih etmiyor. Bu yeminin metni 1868 kanunu ile tespit olunmuştur:

«Anayasayı destekleyeceğime, bütün iç ve dış düşmanlara karşı onu koruyacağıma ve buna karşı hakiki bağlılık ve sadakat göstereceğime, hiçbir şey saklamadan veya ketum etle kendi arzumu bu taahhüde giriştiğime, girmek üzere olduğum memuriyet görevlerini iyi ve sadakat ile icra edeceğime resmen yemin ederim. Allah yardımcım olsun.»

Yüksek mahkeme yargıçları bu yemini hususî surette ederler. Mahkemedeki görevlerine başlamadan önce «Adli» yeminlerini ederler, yani şöyle:

«Şahsiyet gözetmeksizin adalet tevzi edeceğime, zengin ve fakire aynı hakkı vereceğime, Anayasaya ve Birleşik Devletler kanunlarına uygun şekilde bilgin ve kudretim dairesinde üzerime terettüp eden bütün görevleri ifa edeceğime ben,, resmen yemin ederim.

884. Anayasanın 7. ekindeki «gelenek hukuku» ne demektir?

Batı telgraf kumpanyası ile yayın ve basın kumpanyası arasındaki dâvada yüksek mahkeme meşhur New York hukukçusu Chancellor Kent'in sözünü benimseyerek bu tabiri izah etmiştir. Hükümete ve şahıs ve mal emniyetine tatbiki kabil olup bu hususta kanun vaazının açık ve müspet beyanı bulunmayan âdetler ve kaidelerdir.

885. Yüksek mahkeme huzuruna hangi meseleler getirilir?

Anayasaya göre, sefirlere, elçilere, konsoloslara ve federe devletlerin taraf teşkil ettiği bütün orijinal asliye dâvalarına yüksek mahkeme bakar. Birleşik Devletler adli otoritesi dâhilindeki diğer bütün meselelere temyizden bakar.

886. Özel bir yurttaş anayasa ekinin meriyetine karşı iddia dermeyan edebilir mi?

Anayasa ekine itiraz için veya federal bir kanunun meriyetine karşı bir iddia dermeyanı için hakiki bir mesele ve hakiki bir taraf bulunmalıdır. Şu demektir ki, dâvayı açan kimsenin bu meselede şahsî ilgisi olmalıdır. Bir başkası namına dâva açılmaz. Muhtel olmuş bir hak ileri sürmeden kanunun meriyetine karşı iddia dermeyan edemez.

887. Yüksek mahkemenin fikirlerde kararlar arasında ne farklar vardır?

Bir fikir bir muhakeme izharıdır ki bununla mahkeme herhangi bir kararını takviye eder. Karar yargıçların gizli oylarıyla alınır ve baş yargıç fikrin yazılması işini bir hâkime bırakır.

888. Yüksek mahkeme istişare mahiyette fikir verebilir mi?

Hayır. Fiilî bir olay mahkeme huzuruna gelmelidir. Onun kararları tamamıyla fiilîdir, teorik değildir.

889. Yüksek mahkeme Anayasayı değiştirebilir mi?

Böyle bir kudreti yoktur. Mahkemenin görevi sadece Anayasayı tefsirden ibarettir, tadil etmek veya değiştirmek yüksek mahkemenin yetkisi dâhilinde değildir.

890. Yüksek mahkemenin çoğunluğu bir meselede Anayasayı, gerek bilmeyerek veya kötü niyetle, yanlış tefsir edecek olursa ne olur?

Mahkeme görevine hıyanet eder veya onu kötüye kullanırsa, bu takdirde Anayasa tefsiri geçici şekilde zedelenmiş olur, fakat Anayasanın orijinal gaye ve amacı değişmeyecektir. Bu yanlış tefsir şuurlu ve kompetan hukukçuların mahkemeyi kontrol edeceği zamana kadar muteber olur.

891. Anayasa Yüksek mahkeme üyelerinin evsafını nasıl tasrih ediyor?

Bu yüksek makama geleceklerin evsafını tayin etmiş değildir. Ne yaş, ne yurttaşlık ne hukuki ehliyet ve ne de politik görüş bahis konusu edilmemiştir.

892. Cumhurbaşkanı Yüksek mahkemeye kendi politik partisinden bir kimse tayin edebilir mi?

Demokrat Cumhurbaşkanı Yüksek Mahkemeye Cumhuriyetçi yargıç ve Cumhuriyetçi başkanlar da demokrat yargıç tayin etmişlerdir.

893. Yüksek mahkeme yargıçları dışarıda özel hukukçuluk yapabilirler mi?

Hiç bir yüksek mahkeme yargıcı dışarıda özel iş yapamaz.

894. Özel iş yapan yüksek mahkeme yargıcına ne ceza verilir?

Hariçte özel işlerle meşgul yargıçlar itham olunurlar.

895. Federal Mahkemelerin denizcilerle ilgili işlerde yetkileri var mıdır?

Evet. Denizcilikle ilgili ve deniz ticaret kanununu alâkadar eden dâvalara federal mahkemeler bakabilir.

896. Yüksek mahkemenin kararları mahkemenin alenî celsesinde tebliğ edilir mi?

Yargıçlar özel bir oturumda toplanıp kendi fikirleri ortaya atmadan, münakaşa etmeden ve oylarını vermeden kararlarını açıklamazlar. Bu tartışmalar esnasında her yargıç kendi buluşunu ve aldığı neticeyi bildirir. Başyargıcın idaresinde oyların verilmesiyle oturum sona erer. Baş yargıç vazifeye giriş tarihlerine göre tersinden başlayarak sıra ile arkadaşlarının oylarına müracaat eder. Birçok hallerde yargıçlar fikir ve mütalâalarını bildirdikten sonra kararlarını da söylerler. Fakat bu kararlar oturum bitinceye ve oylar verilinceye kadar gizli kalır.

897. Bir yargıcın çoğunluk oyunu vermesi mahkemede âdet midir?

Bir yargıcın çoğunluk oyunu ve diğer bir yargıcın da azınlık oyunu vermesi mahkemede âdeti. Orijinal olarak yargıçların her biri kendi fikrini bildirir, ister azınlık ister çoğunluk olsun. Baş yargıç vakit kazanmak amacıyla mahkeme için bir kanaat bildirilmesi usulünü ihdas etmiştir. Mahkemenin işleri arttıkça bunun daha faydalı olduğu anlaşılmaktadır.

898. Yüksek mahkemede nisap ne kadardır?

Normal olarak nisabı altı yargıç teşkil eder.

899. Nisap olabilmek için başyargıcın bulunması şart mıdır?

Eğer altı yargıç hazır ise nisabın tamamlanması için başyargıcın bulunması şart değildir.

900. Nisap ne zaman ve nasıl tespit edilmiştir?

1863 de mahkeme tevsi edilmişti ve nisap miktarı da kanunla altı üye olarak tespit edilmiştir.

901. Başyargıcın yeni seçilen Cumhurbaşkanına yemin ettirmesi bir gelenek icabı mıdır?

Baş yargıç Taner dokuz Cumhurbaşkanına görev yemini ettirmiştir ki yemin eden Cumhurbaşkanları şunlardır: Martin Van Buren, William Henry Harrison, John Tyler, James K. Polk, Zachary Taylor, Millard Fillmore, Franklin Pierce, James Buchanan ve Abraham Lincoln.

902. Bir yüksek mahkeme yargıcı hiç itham edilmiş midir? ve hangi sebeplerle?

Maryland'dan yargıç Samuel Chase 1804 de partizanlık sebebiyle itham edilmiştir. Baltimore jüri heyetine talimat verirken gösteri yapmak istemiş ve «Yabancı ve ayaklanma» kanunlarına göre yargılamaları çok zalimane bir şekilde idare etmekle itham olunmuştu. Bu ithamlar senatoca desteklenmemişti. Bu sebeple yargıç beraat etmiş ve ölünceye kadar vazifesinde kalmıştı.

903. Yüksek mahkeme huzuruna kabul edilebilmek için bir vekil ne suretle hareket etmelidir?

Yüksek mahkeme önünde avukatlık etmek için müracaat edecek avukatın, bu mahkeme önünde avukatlık etme yetkisini haiz bir avukat tarafından mahkemeye takdim edilmesi icap eder.

904. Yüksek mahkeme kabul ehliyetini haiz bir avukatı nasıl tasdik eder?

Mahkeme müracaatları oy verme suretiyle kabul eder ve vekil özel deftere imzasını atar. Bundan sonra kendisine kabul edildiğini gösteren bir belge verilir.

905. Yüksek mahkeme nezdinde vekâlet yapması kabul edilen avukatlara verilen en yüksek hediye (süveni) nedir?

Yüksek mahkeme nezdinde vekâlet yapması kabul edilen avukatlara mahkeme kaleminde saklanan kaz tüyü kalemlerden verilir. Bu kalemler yargıçlar tarafından kullanılmaz. Senatodaki enfiye kutuları gibi, tüy kalemler de hâtrâ olarak vermek için kullanılır.

906. Yüksek mahkeme kararları nasıl bastırılır?

Bu kararlar bir basın ekibi tarafından basılır, ekip gizli şekilde çalı sır ve devlet basın evinin kolaylıklarından faydalanmaz.

907. Yüksek mahkeme kararlarının basılmasındaki bu gizlilik sebebi nedir?

Yüksek mahkeme kararlarının yayınlanmasından önce bunların son derecede gizli tutulmasına ihtiyaç vardır. Çünkü bunlar sızacak olursa spekülâtorler faydalanır. Bir yüksek mahkeme kararı ekseriya millî ekonomiyi ilgilendirir. Eğer böyle bir karar önceden bilinecek olursa ilgililer millî ekonomi zararına büyük menfaatler temin etmiş olurlar.

908. Mahkeme kararlarının yayınlanmasını ne suretle kontrol eder?

Kendi kararlarının basılmasında matbaacıyı kendi tayin etmek yetkisine mahkeme sahiptir. Gerçi bu haberlerde bazı sızmalar olmuştur, fakat bunların sebebi burada çalışanlara atfedilememiştir.

909. Fikir ayrılığı bulunmaması mahkeme kararının oy birliği ile mi alındığını gösterir?

Mutlaka böyle olmaz. Bir yargıç fikir ayrılığı haşiyesini garanti edecek derecede esaslı olmayan bazı noktalarda çekimser olmakla beraber meselenin tamamı üzerine karara iştirak edebilir. Diğer bazı hallerde bir hâkim, esas meseleye itirazının bir kanun noktası hakkındaki görüşüne münhasır olduğu için fikir ayrılığına gidebilir.

910. Yüksek mahkeme memurları nasıl seçilir?

Mübaşirler, kâtipler, sekreterler ve odacılarla diğer mahkeme müstahdemleri ehliyet ve sadakat esasına göre tayin ve istihdam edilirler. Bunlar pek az nakle tâbi tutulurlar. Buradaki memurlar politik görüş ve menşelerinden ziyade yararlıkları derecesiyle takdir olunur. Mahkeme memurlarının politikaları ile ilgilenmez.

911. Yüksek mahkemede ne kadar uşak çalışır?

Mahkemede yaşları on iki ile on yedi arasında dört genç hizmet eder.

912. Baş yargıç olmaktan istinkâf etmiş bir yargıç var mıdır?

1796 da William Cushing baş yargıçlığa tayinini kabul etmemiştir. O bir mahkeme üyesi idi ve 1810 da ölünceye kadar yargıç kalmayı tercih etti.

913. Mahkeme ne zaman toplantı yapar?

Yüksek mahkeme Ekim ayının ikinci Pazartesi günü oturuma başlar, Temmuz ayma kadar oturumlara devam eder.

914. Yüksek mahkemenin orijinal kadrosu ne kadardır?

Bir baş yargıç ile dört üyeden ibaretti.

915. Yüksek mahkemeye kıyas edilirse federal mahkeme kadroları ne kadardır?

Yüksek mahkeme: Baş yargıç ve sekiz üye; Bölge Temyiz Mahkemesi: On bölgenin her birinde üç yargıç; bölge mahkemeleri: Normal olarak her bölgede bir yargıç. Bölge sayısı her federe devlette başka başkadır.

BİRLEŞİK DEVLETLERDE MAHKEME SİSTEMİ

916. En büyük federal bölge mahkemesi hangisidir?

New York'ta Güney Bölge mahkemesinde on altı yargıç vardır.

917. Federal bölge mahkemeleri federe devlet sınırlar ile sınırlanmış mıdır?

Federal bölge mahkemeleri federe devlet sınırını geçmez. Her federe devletin bir federal bölge mahkemesi vardır.

918. Federal seyyar yargıç ne demektir?

Yargıçların çoğu belli ve sabit bir yerdeki mevkie tayin edilirler, altı federe devlette ayrıca seyyar yargıçlara da ihtiyaç vardır, yani: Arkarsas, Kentucky, Missouri, Oklahoma, Güney Carolina ve Washington'da. Bunlar birden fazla bölgede mahkeme kurarlar, bir bölgeden ötekine yükleri ağırlaşan mahkemelere yardım için yer değiştirirler.

919. Yüksek mahkeme yargıçlığından ayrılıp özel işlerle meşgul iken yeniden Yüksek Mahkemeye tayin edilmiş yargıç var mıdır?

Yargıç Charles Evan Hughes 2 Mayıs 1910 da Cumhurbaşkanı Taft tarafından tayin edilmişti. 1916 da Cumhuriyetçi partinin Cumhurbaşkanlığı adayı olması sebebiyle istifa etmişti. 13 Şubat 1930 da Cumhurbaşkanı

Hoover tarafından baş yargıçlığa tayin edilmiştir.

920. Vazife yapmakta iken federal yargıçların aylıkları indirilebilir mi?

Anayasa vazifenin devamı sırasında aylıkların indirilmemesini emreder.

921. Birleşik Devletler aleyhindeki takibat hangi hadde kadar götürülebilir?

Umumî hüküm şudur ki, Birleşik Devletler gibi bağımsız bir devlet aleyhinde bir dâva ancak onun muvafakatiyle açılabilir. Anayasa bu hususta özel izahat vermemiş olduğu için, denilebilir ki, federal hükümet federal mahkemelerde muhasım taraf olabilir. 1858 de hükümet mukavelelerinde, federal kanunlarda, bakanlık nizamnamelerinde yer alan iddiaları tespit için mahkeme kurulmuştu. Kongre Teşkilât Kanununa göre (2 Ağustos 1946) Birleşik Devletler aleyhinde hiç kongrenin muvafakati alınmaksızın dâva açmak mümkündür.

922. Yüksek mahkemenin batı kapısındaki metin nedir?

«Kanun gereğince eşit adalet»

923. Bu yazının sahibi kimdir?

Charles Evans Hughes.

924. Yüksek mahkeme binası kaç senede yapıldı?

Dört senede.

925. Yüksek mahkeme binasının mimari stili nasıldır?

Yüksek mahkeme binası Ephesus'teki Diana mabedi stilindedir. Bina beyaz mermerden yapılmıştır ve Batı Yarım Küresinde en muhteşem ve en sağlam bir bina olarak plânlanmıştır.

926. Anayasayı kuvvetlendirmekte en nüfuzlu baş yargıç kimdi?

John Marşal'ın otuz beş yıllık hizmet müddeti (1801-36) içinde adalet tarihinin en feyizli devresi açılmıştır.

927. Kongrenin kaç kanunu anayasaya aykırı telâkki edilmiştir?

Birleşik Devletler yüksek mahkemesi tarafından yetmiş dört kanun anayasaya aykırı ilân edilmiştir.

928. Birleşik Devletler Temyiz Mahkemesi niçin kurulmuştur?

Temyiz meselelerinin çoğalması neticesi Yüksek mahkemenin yükünü hafifletmek için 1891 de Bölge Temyiz Mahkemeleri kurulmuştur. Anayasayı ilgilendirmeyen bütün hukukî anlaşmazlıklar bu mahkemelerde temyiz olunur. Meselâ çeşitli federe devletlerden tarafların dâvasına yüksek mahkemeye hiç gitmeden federal yüksek mahkemede bakılır.

929. Birleşik Devletler Bölge Temyiz Mahkemelerinde ne kadar hâkim bulunur?

Umumiyetle üç.

930. Bölge Temyiz Mahkemelerinde ek yargıç kullanılır mı?

İhtiyaç hâsıl oldukça yüksek mahkeme başyargıcı veya bir üyesi 1x51- ge Temyiz Mahkemelerine ek hâkim tayinine yetkilidirler.

931. Adli kararların iadesi ne demektir?

Bir tasvip veya ret hakkındaki bir mahkeme kararı ile ilgili olarak her yurttaşın adli kararları iade hakkı vardır.

932. Adli kararların iadesi ne zaman tavsiye edilmişti?

Cumhurbaşkanlığı için 1912'deki prograssif parti kampanyasında Cumhurbaşkanı Theodore Roosevelt Yüksek mahkeme kararların iadesini tavsiye etmişti. O federal ve federe devlet yüksek mahkeme kararları hakkındaki fikirlerini herkesin söyleyebileceğini ilân etti.

933. Birleşik Devletler veya bir federe devlet tarafından kararın iadesi kabul edilmiş midir?

Colorado iade işlemini kabul etmişti, fakat başarılı netice vermemiştir.

934. Adli kararların iadesine başlıca itiraz, bir dâvanın politik bir hareketle ret mevzuu olduğu zaman, bilgisizlik, mahzur ve kör heyecanın zekâ ve muhakeme üstüne konabilmesidir.

935. Hıyanetle itham üzerine dâvaların idaresinde anayasa ne gibi şartlar istiyor?

Anayasa şart kılıyor ki, hıyanet dâvasında, davalının en az iki şahitle veya kendi itirafı ile hıyanet suçu sabit olmalıdır.

936. Niçin Anayasa hıyanet dâvasının yargılanmasında belli miktarda şahide lüzum gösteriyor?

Eski zamanlardan beri hıyanet önemli bir suç, yüksek vahamette bir cinayet sayılmıştır. İşte bunun içindir ki anayasa bu dâvayı şarta bağlamıştır.

937. Hıyanet nedir?

Anayasa hıyaneti «Birleşik Devletlerin düşmanları birleşerek veya onlara yardım ve konfor temin ederek Birleşik Devletlere karşı harp çıkarma hareketi» diye tarif ediyor.

938. Anayasa tarafından hıyanetten başka cinayetler de tarif edilmiş midir?

Anayasa tarifini hıyanetin yukarıdaki izahına hasrediyor. Buna göre Anayasa tadili olmadıkça, bu tarif kongre tarafından değiştirilemez.

939. Hıyanetle yargılanmış bir başkan yardımcısı var mıdır?

Aaron Burr itham edilmiş, fakat hükümet mahkemeyi durdurmuştu.

941. Burr'un mahkemesine kim başkanlık ediyordu?

Baş yargıç Marshall.

940. Burr'un yargılanması sırasında statüsü 11e idi?

O zaman Burr başkan yardımcısı değildi. Hizmet müddeti bitmişti. Fakat o bir düelloda Alexander Hamilton'u öldürdüğü zaman Cumhur başkan yardımcısı idi.

942. Burr'un yargılanması niçin durduruldu?

John Marshall'ın aşağıdaki kanaatlerine göre hükümet Burr'un yargılanmasına son verdi: John Marshall'ın kanaatine göre: İlk önce hıyanetin açık delili bulunmalı ve sonra davalı bu açık hareketle ilgili olmalıdır. Hükümet delil bulamadı.

943. Rüşvet ve İrtikâp Kanunu nedir?

Rüşvet ve İrtikâp Kanunu bir cinayet statüsüdür ki seçimlerde rüşvet vermek veya yersiz tesirler icrası suretiyle rüşvet ve irtikâp suçlarını işleyenlere cezalar vermektedir. Bu kanuna aykırı hareketlerle seçimi kazananlar mahkûm edilir ve seçilme hakkını gaip ederler.

944. Birleşik Devletler aleyhinde bir cinayet irtikâp eden kimse ilk tahkikat hakkına sahip olur mu?

Birleşik Devletler aleyhinde bir suç işlemekle itham edilen kimse için ilk tahkikata ihtiyaç yoktur. Yalnız davalı mahkeme huzuruna çıkarılmalıdır. İtham edilen suçunu inkâr etse dahi mahkeme devam eder.

945. Birleşik Devletler Cumhurbaşkanı şarta bağlı bir af çıkarabilir mi?

Cumhurbaşkanı af çıkarabilir. Bu af bir lütuftur ve Cumhurbaşkanının münasip göreceği kayıtlarla bağlı ve şartlarla mukayyet olabilir. Bu şartlar tamamlandığı zaman af kendini gösterir.

946. Bir mahkûm şarta muallâk bir affi reddedebilir mi?

Evet. Şartı kabul etmeyi reddedebilir.

947. Yüz kızartıcı suçlar hangisidir?

Anayasanın beşinci eki devlet ceza evlerinde hapsi müstelzim yüz kızartıcı suçları tarif ediyor. Suçlu evvelce mahkûm olmuş ve küreğe konmuş olsun veya olmasın devlet ceza evine konmağa müstahaktır.

948. Habeas Corpus ne zaman talik olunur?

Anayasalım I. maddesinin 9. fıkrası «İsyan ve işgal gibi hallerde, halk emniyet icap ettirmedikçe, habeas corpus imtiyazı talik edilmeyeceğini» bildirmektedir. Habeas corpus müzekkeresinin kendisi mahkemelerce hiç

bir suretle talik edilemez. Gerekli hallerde Habeas corpus müzekkeresi çıkarmak mahkemelerin görevi olarak kalmaktadır.

949. Habeas corpus müzekkeresini talik yetkisini haiz tek makam hangisidir?

Habeas corpus müzekkeresinin takibi için Kongre cumhurbaşkanına yetki verebilir. İsyân ve işgal hallerinin mevcudiyetini takdir edecek tek yargıç Kongredir ve bu, Kongrenin kanaatine göre ammenin selâmeti icap ettirdiği takdirde, cumhurbaşkanına gerekli yetkiyi verebilir.

950. Cumhurbaşkanına talik yetkisi verildiği zaman Habeas corpus ne olur?

Habeas corpus talik edildiği zaman mahkeme iade edilen bu müzekkereyi üzerinde hiç işlem yapmadan saklar ve kıymetten düşer.

951. Mamı kanunu nedir?

Gayri ahlâkî maksatlarla bir kadını bir federe devletten ötekine nakledenlere karşı ağır ceza derpiş eden kanunun adı «Marnı» kanunudur ve 1910 da kabul edilmiştir. Bu kanun İllinoise'dan temsilci James Mamı tarafından desteklenmişti.

952. Beyaz kölelik tabirinin aslı nedir?

1910 da Marnı kanunu kabul edildikten sonra sosyal makamların dikkatim zoraki fuhuş şartları çekmişti. Bu sebeple «Beyaz kölelik» tabir' Marnı kanunu ile birleşmiştir ve keza Mann kanunu da «Beyaz kölelik kanunu olarak da tanınmıştır.

953. Yüksek mahkemenin «derinliğine müdafaa» tabirinden ne kast edilir?

Demokrasimizin en yüksek ve en son mahkemesi olan Yüksek mahkeme, millî hürriyetlerin kalesidir. Federe devletlerin temsilci meclisleri veya kongre anayasaya uygunluğu şüpheli bir kanunu alelâcele tetkik ve kabul edecek olursa, Yüksek mahkeme hükûmetin kanun yapma yetkisini haiz branşını durduracak prestije ve kanunî ve aynı zamanda ananevi yetkiye sahip olur.

954. Anayasa mahkemeleriyle lejislatif mahkemeler arasında ne fark vardır?

Anayasa III. maddesinin 2. fıkrasına göre kurulmuş mahkemeler Anayasa mahkemeleridir, Kongre tarafından tesis edilen mahkemeler de Iejisâtif mahkemelerdir. Bu sonuncular içine: Gümrük temyiz mahkemeleri hukuk mahkemeleri, konsolosluk mahkemeleri, özel arazi mahkemeleri ve yurttaşlık mahkemeleri dâhildir. Teritoriyal bölge mahkemeleri ilk. Mahiyet arz eder: yani hem federal ve teritoriyal mahiyette oturumlar yapar.

FRANSIZ TEŞKİLÂTI ESASİYE KANUNU

Yazan:

Namık SEZGİN

Bor Kaymakamı

Cumhurbaşkanı: 7 sene müddetle seçilir ve yeniden seçilmek hakkına sahiptir. Cumhurbaşkanlığı inhiyal edince bu defa senato başkanı vekâlet eder. Ve yeni seçimler bu inhiyalı takip eden günden en az 20 ve en çok 50 gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanına bu kanunda senato baş- kanının vekâlet etmesi bir yenilik olup karşılıklı olarak hem cumhurbaşkanlığı mevkiinin ehemmiyetini ve hem de senatonun mevkiini takviye maksadıyla konulmuştur. Seçim usulüne gelince: Şimdiye kadar parlamentoya ait bulunan bu hak bu defa secim çevresinin genişletilmesiyle, cumhurbaşkanlığına karşı parlamento üstünlüğünü anlatmak gayesine matuftur. Aynı zamanda cumhurbaşkanı seçilecek şahsın politik mülâhazaların üstünde kalması, milli hâkimiyet ve bütünlüğü temsil edebilecek şahsiyet olması arzusundan mütevellittir.

7 Kasım 1958 tarihli cumhurbaşkanlığı seçimine mütedair kanuna nazaran: İntihap.

- 1 — Parlamento azalarından
- 2 — Meclisi umumi azalarından
- 3 — Deniz aşırı topraklar meclislerinden

4 — Belediye Meclisi azaları arasından seçilecek çok genişletilmiş bir topluluk arasında cereyan eder. Bu seçim topluluğunun tahminen 80.000 kişiyi ihtiva ettiği nazara alınarak bunun içinde parlamentonun 847 kişi ile temsil edilmesinin ne mana taşıdığı kendiliğinden meydana çıkar. Seçmen topluluğu içinde bilhassa küçük idari birliklerin ehemmiyetli yer işgal ettiği gözden kaçırılmamalıdır. Alâkalıların kanaatlerine göre de bu büyük bir nispetsizlik tevhit etmektedir. Filhakika yapılan hesaplara göre: 100 nüfusu olan bir nahiye 1 belediye reisi, 1.000 nüfuslu bir nahiye 1 belediye reisi ve 1 aza, 10.000 nüfuslu nahiye 1 belediye [*]

[*] Baş tarafı 267 sayılı dergide.

reisi 23 aza, 100 bin nüfusu olan bir nahiye 1 belediye reisi ve 107 aza ile temsil edildiği halde aynı nispet büyük şehirlerde muhafaza edilmemiştir. Meselâ 2.800.000 bin nüfusu ihtiva eden 300 nüfustan az nahiyelerin seçmen miktarları 16.312 olmasına mukabil aynı nüfusu ihtiva eden Paris şehrinin miktarı sadece: 2.910 dur. Demokrasi temsil esasına göre kurulmuş bir müessese olmasına göre bu nisbetsizlik evvel emirde demokratik prensiplere muhalif bulunduğu kanaati bulunmaktadır. Kaldı ki bu mahzur yalnız temsil adaletsizliğinden ibaret değildir. Büyük şehirlerde yaşayanların politika ile zaruri surette alâkaları, aksine olarak köylerde yaşayanların politika inceliklerine karşı bir haber oluşları, bu ikinci zihniyetin temsil sahasındaki ehemmiyeti dolayısıyla; cumhurbaşkanlığı gibi devletin en yüksek ve bilhassa yeni teşkilâtı esasıye ile verilen salahiyetlerle bilfiil devlet politikasını şevki idare iktidarında bulunan bir şahsın intihabında, bu şahsın haiz olması lazım gelen vasıflarda, milli politika aleyhine bir yenilmeyi pek ala mümkün kılabılır. Bu her iki zihniyet arasındaki derin farkta bir şahıs üzerinde toplanması lâzım gelen mutlak çoğunluğu sağlamaktan uzak kalır. Bu takdirde cumhurbaşkanlığı intihabının ikinci tura kalması tehlikesi mevzuu bahistir ki bu takdirde esas olan nispet ekseriyet olduğuna göre köy zümresini teşkil eden seçmenlerin sempati besledikleri ikinci derecede ehemmiyeti haiz bir şahsın seçimi kazanması ihtimali belirir. Bu defâki cumhurbaşkanlığı intihabında böyle bir tehlike mevzuu bahis değildi. Çünkü çoğunluğu teşkil eden her türlü politik ve mahalli görüşler; tek bir şahıs üzerinde mutlak bir kanaatle birleşmiş bulunuyordu. General de Gaulle un haiz olduğu şahsı ve milli vasıfları her türlü seçim formaliteleri ve kombinezonları üstünde hâkim bir kudrette olması itibariyle mutlak çoğunluğu sağlamıştı; hâlbuki prensipler şahsiyet meselesi üzerinde değil umumi hatları itibariyle her türlü imkânları nazara alarak konulmuş olması icap edeceğine göre ve meselâ tundan böyle yapılacak intihaplarda bu gibi ihtimalleri önlemek üzere bu seçmen kitlesinin yeni baştan gözden geçirilmesi ve memleket menfaatine uygun gelen bir görüş etrafında toplanabilmelerini mümkün kılan bir bünyeye sahip olmaları zarureti vardır.

Yeni teşkilâtı esasıye yenin hükümete verdiği mana ve ehemmiyete gelince: Bu hususta ilk göze çarpan noktanın, hükümeti gerek kuruluş, gerek mesuliyet, noktasından parlamentonun mutlak hâkimiyetinden bir miktar ayırması nevama hükümete bir nevi istiklali yet vermesidir. Bu istiklali yet bir defa hükümet şefi ve azalarının intihabında, bir defada; vekillerin vekâlet vazifesini kabul ile birlikte parlamento azalığından ayrılmaları suretiyle parlamento ile alâkalarının kesilmesi tarzında görülmektedir. Teşkilâtı esasıyenin 8 inci maddesi (cumhurbaşkanı başvekilli tayin eder) demektir. İfadedeki bu katıyet bir defa eski kanunda mey-

cut; intihap eder (Designer) tabiri ile karşılaştırılınca, muazzam zihniyet değişikliği pek belîğ surette kendini gösterir. Burada cumhurbaşkanının, başvekili tayininde haiz olduğu mutlak salahiyet yanında (Başvekilin tayini) suretiyle parlamentonun hıyar hakkının daraltılmak istendiğine de işaret edilmek istenmiştir. Aynı şekilde cumhurbaşkanı kabinenin diğer azalarında başvekilin teklifi üzerine tayin ve vazifelerine son vermek salahiyetini elinde bulundurmaktadır. 49 uncu madde, hükümetin hükümet programı üzerinde mesuliyeti olduğunu işaret etmekle, gerek başvekil intihabında ve gerekse kabinenin kuruluşu üzerindeki meclisin eski salahiyet daraltılmış olduğuna işaret edilmektedir. Biz burada hükümet ve parlamento münasebetlerini yalnız teşkilâtı esasiye kanununun getirdiği hükümler bakımından mütalâa etmekte olduğumuzdan hükümetle parlamento arasında eskiden beri teessüs eden parlamento adabından ve hususiyle meclis dâhili hizmet talimatnamesinden ve bu talimatnamenin inceliklerinden bahis edecek değiliz. Ancak işaret edelim ki teşkilâtı esasiyenin getirdiği hükümler bu olmasına rağmen, meclisin daima hükümete karşı gerek kuruluşunda ve gerekse programı üzerinde ayrı bir hassasiyet göstermesi mümkündür. Bu demokratik parlamenter sistemlerin zaruri bir neticesidir. Burada mesele ancak, bu alaka derecesinin hükümet mukadderatı üzerinde oynayacağı rolün ne ehemmiyette olacağı ve bundan evvel olduğu gibi sık sık kabine buhranlarına yol açıp açmayacağını sormaktan ibarettir. Umumi kanaat, alman tedbirlerle böyle bir ihtimalin çok ehemmiyetli surette azaldığı merkezindedir. Hükümet azalığı ile parlamento azalığının bir arada bulunamayacağı kaidesinde, hükümet istikrarını temine yarayan bir formül olarak görülmektedir. Hükümet azalan bundan böyle yalnız parlamento vekâletinden ayrılmakla kalmayacaklar; her türlü mesleki ve hususi faaliyetlerden de uzak bulunacaklardır. Bu kaidenin sağlam ve müstakar bir hükümet sağlayacağına şüphe yoktur. Bir defa hükümet içinde vazife kabul eden bir parlamento azası bu vekâlet vazifesinden ayrılacağına göre: aynı zamanda hem icra ve hem kontrol rollerinde bulunamayacaktır. Filvaki bir hükümet azasının bir taraftan bu müessesenin bir uzvu olarak faaliyette bulunması ve diğer taraftan parlamento azası olarak da faaliyete karşı tasvip veya tenkidi istilzam eden bir görüşe rey vermesi kadar manasız bir hal tasavvur edilmese gerektir. Bundan böyle hükümet azalığı kabul etmek pekte kolay bir şey olmayacaktır. Bilhassa seçim şansları zarif bulunan mebuslar böyle bir tehlikeyi kolay kolay göze alamayacaklar; bu ise mecliste vekil olmak ihtirasını besleyen kimselerin emellerine set çekecek bunların hükümete iştirak etmeleri için kullandıkları politika taktiklerini yok ederek hükümet istikrarını sağlamış olacaktır. Vekillerin diğer hususi ve mesleki faaliyetlerde bulunamayacakları kaidesi de bazı hu

suslarda faydalı olmasına rağmen ehemmiyetli bir değişiklik addedilmektedir. Zira bir hükümet azasının esasen vazife ve mesuliyetinin icap ettirdiği faaliyet kendisinin mesleki ve şahsi ayrı bir faaliyette bulunmasına engel teşkil etmekte idi, yeni teşkilâtı esasiyeye böyle bir hüküm konulmakla fiili durum kanunlaştırılmak istenmiştir.

Hükümet azalarına yüklenen bu külfetler 17 Kasım 1958 tarihli bir kararname ile mislen tazmin edilmek istenmiştir. Filhakika bu kararnameye göre: Vekillere vazifelerinin hitamını takip eden altı ay zarfında hükümet azalığında aldıkları tahsisata müsavi bir tahsisat verilmesi derpiş edilmektedir.

Parlamento sahasındaki yenilikler ise: Bir defa iki meclis sistemine tekrar dönmüştür. Yani cumhuriyet konseyi kaldırılmış senato iade edilmiştir. Millet meclisinin intihap şeklini tayin eden 13 ve 16 Ekim tarihli kanunlar, meclis azalarının seçimliğı ile meclis azalığı ile gayri kabili telif durumları gösteren kararnamede 24 tarihli ve meclisin salahiyet, sure ve sureti teşekkülünü tanzim eden kararnamede 7 Kasım 1958 tarihli dir. Bu metinlere nazaran: millet meclisi 546 azadan mürekkep olup bunlardan 465 i ana vatandan 67 si Cezayir'den, 4 ü sahradan, 10 adedi ise deniz aşırı topraklar temsilcilerinden teşekkül eder. Mebus olmak için asgari yaşı 23 dür. Süresi 5 senedir. Mebusluk inhilâl ettiğinde kısmî seçimler yapılmaz, zira mebuslar intihap olunurken bu gibi ahvalde yerlerine geçecek vekilleriyle birlikte intihap edilirler. Burada bir noktaya kısaca temas etmek faydalı olur Kanaat'ındayız. Mebusluk süresinin beş senelik oluşu ve mebusların vekilleriyle birlikte intihap olunuşu devre içerisinde kısmî seçimlerin kaldırılması bazı hukukçular tarafından parlamento ile seçmen kitlesinin uzun müddet için alâkalarının kesilmesi mahzurlu olarak mütalâa edilmektedir. Filvaki seçmenlerin bir umumi intihaba kadar bu sistemde alâkaları kesilmiş bulunduğundan bu devre içerisinde efkârı umumiye de ki değişiklikler meclise akis ettirilemeyeceği gibi, mecliste bu nevi değişikliği temsil etmekten uzak kalacaktır. Fakat seçimlerin memleket çapında haiz oldukları ehemmiyeti azaltmamak, bilhassa sağladığı malî tasarrufta nazara alınırsa bu sistemin pek büyük bir mahzuru olmayacağı ve bilâkis sağlam ve mütecanis bir meclis yaratması itibariyle politik bir istikrar sağlayacağı da aşikârdır.

Senato için; intihap; seçmen yeterliğı, ve senato azalığı ile gayri kabili telif vazife ve durumları tespit eden hükümler: 24 Ekim ve 15 Kasım tarihli kararnamelerdir. Bunlara nazaran senato 301 azadan mürekkeptir. Bunların 255 i ana vatandan, 31 i Cezayir'den 2 si sahradan, 7 si De-

nis aşırı topraklardan ve 6sıda Fransa haricinde yerleşmiş Fransızları temsil eden senatörlerden terekküp eder. Müddet 9 sene ve asgari yaş 35dir. (Bu defa seçilen senatoda Yaş vasatısı 56 dm). Senatörlerde mebuslar gibi yedekleri ile birlikte intihap olunurlar ve intihap her üç senede bir senatonun üçte birinin değişmesi suretiyle vaki olur.

Bundan evvelki cumhuriyetlerde fiilen vaki olan parlamento üstünlüğünü bu defa önlemek kastiyle yeni teşkilâtı esasiye kanunu bir taraftan bunu temin için hükümler vaz ederken diğer taraftan parlamentonun rasyonel çalışması için zaruri bulunan hükümlere dokunmamıştır. Bilâkis onlar günün icaplarına uygun bir hale getirmiştir. Meselâ parlamento gene iç talimatnamesini yapmakta muhtar bırakılmıştır. Ancak bu defa konulan hüküm bu talimatnamenin teşkilâtı esasiye konseyince tetkik ve tasdiki zaruridir. Bütün kanunların tatbikinden önce ve hatta tatbiki sırasında teşkilâtı esasiye uygunluğunu tetkike salahiyetli bir merciin, meclis iç nizami gibi gayet mühim bir talimatnamesinde bu kanuna uygunluğunu tetkik edebilmesi kadar tabii bir şey olamaz. Saniyen parlamentonun kendi bürolarını tayin salahiyetinde ipka edilmiştir. Ancak bu büroların her sene yenilenmesi icap eder ki bu yeni bir hükümdür. 32nci madde meclis başkanın bir teşrii müddet için intihap olunacağı, senato başkanınca üç senelik intihaplar neticesinde yenileneceğini amirdir. Meclis çalışmalarında kanunun getirdiği yeniliklerden biriside ruznamenin hükümet tarafından tespitini amir bulunan hükmü ile meclis daimi komisyonlarının tahdidine dair hükümleridir. Gerek teşkilâtı esasiye hukuku bakımından ve gerekse mevcut ve meri parlamento ananeleri bakımından çok aykırı bulunan bu hükümlerin münakaşasını ileride yapacağız; Ancak bunların bu gün için mutat parlamento kaidelerine uygun bulunmayan yenilikler olduğuna işaret edilmesiyle yetineceğiz. Ve nihayet parlamentoların haiz bulundukları mali istiklâlde bu kanunla ortadan kaldırılmış bulunmaktadır. Bunlarında bütçe kanunu ile tespiti ve masrafların divanın (Magistrats la cour des comptes) un murakabesine tabi tutulması umumi kanaate göre daha ziyade V. cumhuriyetin bütün sahalarda aldığı tedbirler zümresinden olup mali bir reformla alakalıdır.

Parlamento azalarının teşrii masuniyetleri, tahsisatları, teşrii vesait ile gayri kabili telif vazifeler, Şartlı vekâlet usulü (Mandat imperatif) in menine mütedair hükümlerde pek fazla bir değişiklik müşahade edilmemektedir.

1 — Teşrii masuniyet tamamen klâsik telakkiye uygundur. Mesuliyetsizlik ve taarruzdan masuniyettir. Parlamento azalarının kanaatlerini hiç bir tesir ve müdahaleden çekinmeksizin ifade edebilmesi demokrasi telakkilerinin ana prensiplerinden biridir. Tabii bu masuniyet meclis aza-

sının mebusluk vasıfları devam ettiği müddetçe kanunun teminatı altına alınmıştır.

2 — Tahsisat hükümlerine gelince: parlamento tahsisat rejimini tespit eden 13/Ekim/1958 tarihli kararnameye göre 2 şekilde tespit olunmaktadır. Bunlardan birincisi normal tahsisat olup her mebusa aynı miktarda verilmektedir, diğeri ise daha ziyade parlamento çalışmalarının rasyonel bir tarzda tedviri gayesiyle, sair iş baremlerinde prim addedilen bir tahsisat nevidir. Hattı zatında bu tahsisat asal mebusluk tahsisatının 1/4dü kadar olup mebusun çalışmasına göre tespit olunur. Buna bir nevi mukavemet primi demek daha doğrudur.

3 — Parlamento azalığı ile gayri kabili telif vazifelere gelince (incompatibilite): Aynen hükümet azalarında olduğu gibi parlamento azalarının esas faaliyetlerine hâlel getirmemek için alınan tedbirler cümlesindendir. Bu durumu tespit eden 24 Kasım 1958 tarihli kararnamenin II. bahsi esaslı bir yenilik taşımamakta bundan evvelki fiili durumu tespit ve tehdit etmekle yetinmektedir. Buna göre meselâ yalnız tek bir temsili vazife kabul edilebilir. Millet meclisi, Senato yahut içtimai ve iktisadi konsey azalığı gibi; parlamento azalan olmayan bir amme hizmetinde kabul edemezler. Yalnız üniversite profesörlüğü ile yüksel: tedrisat araştırma müdürlükleri veya Alsas - Lorain mezhep vekâleti gibi hususi ehemmiyeti haiz vazifelerle belediye' reisliği ve meclisi umunu azalığı gibi intihapla getirilen vazifeler bundan müstesnadır. Bundan başka parlamento azalığı yarı resmi müesseselerde bazı vazifelerle de bir arada ifa edilmez. Meselâ milli bir müessesede veya amme hizmeti gören bir müessesede başkanlık umum müdürlük, umum müdür muavinliği veya daimi konsey üyeliği gibi. Yine aynı cümleden olmak üzere parlamento azalan hükümetçe yardım tahsisatı verilen müesseselerde veya kredi ve tasarruf sandıklarında veya belli başlı müşterisi devlet olan bir hususi müessesede umum müdür, müdür muavini, idare konseyi başkanlığı veya murahhas azalığı gibi vazifelerde ifa edemezler. Avukatlık hakkını ifa etmelerine kanuni bir mâni yoksa da; devlete karşı ve devlet aleyhindeki davalara iştirak edemeyecekleri gibi; yukarıda sayılan müesseselerinin davalarını da kabul edemezler. Eğer bir parlamento azası bütün bu yukarıda sayılan yerlerde bulunurken intihap edilmiş ise durumunu sekiz gün içerisinde tasfiye etmesi icap etmektedir. Aksi takdirde parlamento azalığından istifa etmiş addolunur.

Şartlı vekâlet dediğimiz (mandat imperatif) in menini istilzam eden hükümler; parlamento azalarının mutlak bir serbesti içinde yalnız kendi vicdanı kanaatlerine göre hareket edebilmesini sağlamak üzere konulmuş yeni hükümlerdir. Hattı zatında bir parlamento mensubu bütün milletin

temsilcisidir. O, memleket davaların sıra ve tefrik gözetmeksizin kendi şahsi kanaatine göre müdafaa eder. Hâlbuki emri veya şartlı vekâlet bir mebusun, mebus seçilmeden önce, seçmenlerine her hangi bir hususu müdafaa edeceğine dair bir söz vermesi ve bu sözü tarih konulmadan verilmiş açık bir istifaneme ile teyit etmekten ibarettir. Bu usul Fransa'da eskiden beri cereyan etmekte idi. Bu açık istifa eskiden mümkün oluyordu, zira parlamento azası seçim kuruluna istifaneme vermekle müstafi saydırdı. Bu defa istifanın meclise karşı verilmesi hükmü konulmakla böyle bir taahhüdün seçmenler tarafından kullanılmasına imkân bırakılmamıştır. Mamafih burada meclis azalarının her zaman kanaatlerinde serbest bulunmadıkları, seçim mıntıklarındaki kuvvetli gurupların maddi ve manevi tazyiki altında bulunduklarını işaret etmek faydalı olur. Ancak bunlar o kadar ince ve o kadar nazik şeylerdir ki, bunların önceden görülüp men edilmesi; karar altına alınması mümkün olamaz. Bunlar: seçmenlerin arzuları olması ve onların vekâletini taşıyan meclis azalarının da bu arzuya daima hürmet etmesi şeklinde demokratik bir telakki olarak kabul zaruretindeyiz. Bu arada iktisadi sahada gerek istihsal ve gerekse istihlâk müesseselerinin kuvvetlenmesi, mebuslar üzerinde ehemmiyetli roller oynamasına sebep olmaktadır. Meselâ: Fransa'da şeker pancarı müstahsilleri veya şarap sendikaları veya petrol sermayedarları gibi mali kudret ve kuvveti ve aynı zamanda geniş bir seçmen kitlesini temsil eden müesseseler in meclis azalarına kendi istek ve menfaatlerini nende olsa dikte ettirme durumunda olduklarını inkâr etmemek icap eder.

Mebusların muntazam çalışmaların temin eden yeni hükümlere gelince: Bu çalışmayı temin için alman tedbirler şunlardan ibarettir: Bir defa ekseriyet meselesi hal edilmiş saniyen rey verme usulleri sağlam esaslara bağlanmıştır. Filhakika eski hükümlere göre parlamentoda ekseriyeti temin etmek için 100 mebusun bulunması kâfi idi. Ve rey verme usulündeki aksaklıklarda mebusların meclis çalışmalarına iştiraklerini zaruri kılacak şartları ihtiva etmemekte idi. Filhakika bir kanun metninin veya her hangi bir hususun veya vaiz sırasında meclis odacıları (huisier) 1er rey kutusunu sıralar arasında dolaştırdıkları sırada; birçok mebuslar orada hazır bulunmayan mebus arkadaşlarının da reylerini istimal etmek suretiyle reye iştirak ediyorlardı. Eski usulde bu şekilde rey kullanan mebuslara kutucu (boltier) tabir edilirdi. Bunu eski Fransa parlamento ananelerinin çok fazla suiistimal edilmiş kötü bir itiyadı olarak vasıflandırabiliriz. Her hangi bir mebus mevcut olmayan bir arkadaşının reyini bu şekilde kullandığı gibi; her hangi bir parti başkamda bütün partisini temsil ederek reylerini kullanabilirdi. Bu usulün temsili ananeye ne kadar aykırı bulunduğunu izaha hacet bile yoktur. Filhakika her hangi bir kanunun reyî sırasında, mebusunun seçime iştirak ettiğini ga

zetede okuyan bir seçmen aynı mebusu aynı gün arasında görmüş ise; ona karşı duyacağı itimatsızlıkla beraber, vazifesine karşı gösterdiği lakaydiyi bizzat müşahade etmesi kadar, politika ahlâkım rencide eden bir husus olmasa gerekir. Teşkilâtı esasiyenin 27nci maddesi (reylerin şahsen verilmesi) prensibini vaz etmekle bu usulü tamamen ortadan kaldırmıştır. Ancak istisnai hallerde o da: (hastalık, resmi ve askeri bir hizmetin icrası, beynelmilel bir kongrede meclisi temsil etmek veya fevkalâde içtimalarda ana vatanda olmamak) gibi sebeplerle bir mebus reyini bir arkadaşı vasıtasıyla kullanabilir. Kaldı ki bu mebus mazeretini daha önceden meclis başkanına bildirmek ve vekil tayin ettiği arkadaşının ismini vermek mecburiyetindedir. Bu âdemi mevcudiyet ciddi sebepler olmaksızın 8 günü tecavüz edemez.

KISIM: 4

ESAS unsurlara verilen salahiyetler ve istisnaları

Bundan evvelki teşkilâtı esasiye kanunlarında üç esas unsur arasındaki muvazeneyi temin ve çalışma tarzlarını derpiş olunan hükümlerle tespit etmek istemişlerdi. Fakat tatbikat başka şekilde cereyan ediyor ve metinlerle temin edilmek istenilen gaye tahakkuk edemiyordu. Yeni teşkilâtı esasiye kanunu bu gibi tatbikat ayrılıklarına sebep olmamak kanuni iltibaslarla tefsirlere azami surette engel olmak gayesiyle her müessesinin vasıflarını tayin ederken azami dikkati sarf etmiş ve salâhiyetlerini teker teker saymış ve münasebetlerini vazih esaslara bağlamıştır. Şimdi sırasıyla bunları tetkike başlayalım.

A. —) Cumhurbaşkanlığı:

Cumhurbaşkanının salâhiyetleri: Bu salahiyetleri normal zamandaki salahiyetler ve istisnai zamanlardaki salahiyetler diye ikiye tefrik edebiliriz.

a) Cumhurbaşkanının normal zamanlardaki salâhiyeti: Yeni teşkilâtı esasiyenin getirmiş olduğu en esaslı yeniliklerden bir tanesi de: cumhurbaşkanına tek basma verilen şahsi salahiyetlerle, kararlarının başvekil tarafından imzalanmasını mecbur kıldığı müşterek salahiyetleri bir bilinden ayırmasıdır. Hattı zatında cumhurbaşkanlarına tek başına selâhiyet verilmesi klâsik demokrasi ve parlamento usullerine aykırıdır. Ve bu günkü Fransa teşkilâtı esasiyesinin en belli başlı yeni prensiplerinden birisidir. Bu usulün ne netice vereceğini beklemek tatbikatı takip etmek

bir muhasebeciye düşen birinci vazifedir. Ancak biz burada cumhurbaşkanlığı şahsi iktidarı meselesinin teşkilâtı esasiye hukukunca daima münakaşa edilen bir mevzu olduğuna işaret etmek isteriz.

Başkanın haiz olduğu şahsi salâhiyetlerin başında şüphesiz, resen başvekil tayin salâhiyeti gelir. Başvekilin tayini daima bir kabine düşmesinden veya meclisin istinamdan sonra vaki olduğuna göre esasen cumhurbaşkanına bu vazifede iştirak edecek mesul bir şahsın bulunmayışından tek başına hareketin pek fazla bir mahzur tevhit etmemesi icap eder. Bir kabine düşmesinden sonra yeni başvekilin tayini kararında eski başvekilin imzası bulunması mecburiyeti konya bile bu başvekil meclis önünde mesul bulunmadığından hukuki hiç bir kıymet ifade etmez. Binaenaleyh bu salâhiyetin tek başına kullanılmasında hukukun mahzur görülmemelidir. Ancak reisi cumhurun teşkilâtı esasiye konseyi iki azasını tayin ederken hükümet başkanının imzası bulunması icap eder. Hâlbuki buda başkanlık şahsi salâhiyetleri arasındadır.

Yeni teşkilâtı esasiye kanununun cumhurbaşkanına verdiği en üstün vasıflardan birisi de: Onun teşkilâtı esasiye kanunun hamisi olmasıdır, bu kanuna hürmet ve riayeti temin eder. Kanunların ve muahedelerin bu kanuna uygun bulunup bulunmadıklarını, tetkik ettirir. Bu maksatla kumlan teşkilâtı esasiye konseyinin iki azasını bizzat tayin eder.

Başkanın diğer bir salâhiyetinde: kendi düşünce ve görüşlerim gerek parlamentoya ve gerekse millete karşı doğrudan doğruya açıklayabilmesi iktidarındır. Bunu bu defa parlamentoya mesaj göndermek suretiyle kullanır. Filhakika İngiltere’de teessüs etmiş parlamento ananelerine göre kral parlamento açış nutku irat etmektedir. Demokratik parlamenter sistemlerde cumhurbaşkanlarının da açış nutukları irat etmeleri tabii bir usuldür. Ancak bu usul Fransa parlamentosunda öteden beri kullanılmamakta idi. 29 Mayıs tarihinde başkan Coty’nin son parlamento mesajına kadar bu usul az iltifat görmüş ve adeta battal edilmiş bulunuyordu. Bu defa cumhurbaşkanına bu salâhiyet teşkilâtı esasiye kanununca sağlanmıştır. Ve hükümet başkanının imza salâhiyeti kaldırılarak devlet şefi şahsi salâhiyeti gurubuna ithal edilmiştir.

Cumhurbaşkanının şahsen sahip olduğu salâhiyetlerin başında her halde meclisi resen fes etmek salâhiyeti gelir. Yeni teşkilâtı esasiyenin vaz ettiği bu hüküm itiraf etmek lazımdır ki klâsik parlamenter sistemlerin kabul ettiği esaslara uymaz. Cumhurbaşkanını icra vazifeleriyle teçhiz ettikten sonra ona birde parlamento üstünlüğüne delâlet eden bir salâhiyet verilmesi: Demokrasinin (salâhiyet ve mesuliyet) prensibi ile her halde kolay kolay izah edilmese gerektir. Şimdiye kadar cumhurbaşkanı-

larına nazari olarak ait bulunan bu hakkın istimalinde, hükümet şefinin imzasının bulunması mecburiyeti, asıl mesul bulunan bu şahsın teşebbüsü elinde tutmasına yarıyordu. Ve yalnız hükümet, parlamento ile olan ihtilâflarında, efkârı umumiyeti kendi görüşüne uygun hissettiği zamanlarda fesih yoluna gitmek için cumhurbaşkanı nezdinde teşebbüste bulunurdu. Feshi müteakip yeni yapılan seçimler; ya parlamentoya hak vermiş hükümetin çekilmesini zaruri kılmış veya aksine olarak hükümet kendi görüşünü kuvvetlendirmiş, dolayısıyla bu hukuki tasarrufu: kendi mesuliyetini ortaya koyarak icra etmiş demektir. Hâlbuki cumhurbaşkanı um esas itibariyle parlamentoya karşı mesuliyeti mevzu bahis olmadığından, böyle bir feshi müteakip, yeni seçimlerin neticesi parlamento lehine tezahür ettiği takdirde, cumhurbaşkanının durumu ne olacaktır? Görülüyor ki bu sistem demokratik prensiplere aykırıdır. Ancak yeni teşkilâtı esasiyesin cumhurbaşkanına verdiği bu fesih salahiyetinin ikinci bir manası daha vardır ki; buna göre: cumhurbaşkanı haiz olduğu yüksek hakemlik vasfı dolayısıyla, her hangi bir ihtilâfta meclisi fes etmek suretiyle bu ihtilâftaki efkârı umumiyesin reyine müracaat etmiş, bu yolla ihtilâfi hal etmiş demektir. Efkan umumiyesin reyini öğrenmek kastiyle ve bir sondaj maksadıyla yapılan böyle bir ihtilâfta cumhurbaşkanı taraflardan biri olmadığına göre buradaki rolü yüksek hakemlik vazifesini ifaden ibaret olur. Kaldı ki bu feshin parlamento faaliyetlerini zedelemesi için icap eden mâni tedbirler kanuna önceden vaz edilmiş olmaktadır. Bu cümleden olmak üzere yeni seçimlerin feshi müteakip en az 20 gün ve en çok 40 gün içinde yapılması mecburiyeti ve fasih müteakip yapılan yeni seçimlerden sonra bir sene içinde tekrar fesih yapılmaması gibi hükümleri sayabiliriz.

Cumhurbaşkanının kararlarında başvekilin imzası bulunması mecburi bulunan diğer salahiyetlerine gelince: bu salahiyetler şüphesiz hükümetin mesuliyeti altında cereyan edeceğinden normal ve klâsik telâkkilere tamamen uygun salahiyetlerdir. Bir taraftan devlet şefi olarak sembolik vasıflar taşımaktadır. Harici işlerde: Ecnebi memleketlere gönderilecek diplomatlarla fevkalâde murahhaslara salahiyet vermek, aynı tarzda yabancı elçileri kabul, memleket içinde en üstün mevkiî işgal ve bu maksatla resmi ve milli bayramlarda ve merasimlerde başkanlık etmek, gibi normal kaideler, diğer taraftan teşkilâtı esasiyesin getirdiği yeni hükümlere göre: devleti hariçte temsil etmek, bu maksatla beynelmîl muahedeleri müzakere ve tasdik etmek ve tasdiğe tabi olmayan beynelmîl müzakerelerde kendisine malûmat verilmesi mecburiyeti gibi yeri salahiyetlerle de mücehhezdir.

Cumhurbaşkanı kabine toplantılarına bilfiil başkanlık etmek suretiyle icra vazifesine iştirak eder. Vekiller heyetince müzakere ve ıstar edil

miş kararname ve talimatnameleri imza eder. Bazı sivil ve askeri memurları tayin eder. Teşkilâtı esasiye kanununun yeniden gözden geçirilmesini talep etmek hakkına malik olup, kanunların iadeten müzakeresini talep edebilir ve kanunların neşri ve ilâm kendisine aittir. Meclisi fevkalâde içtimaa dâvet etmek ve bu içtimaları kapatmak salahiyetine maliktir. Ve nihayet referandum müracaat hakkını elinde bulundurduğundan; amme hizmetleri teşkilâtına ait, bir kanun tasarısı veya communautenin tasvibine iktiranı gereken bir muahede veya anlaşmanın tasdikine salahiyet verme gibi hususlarda referanduma başvurma salahiyetindedir.

b —) İstisnai hallerdeki başkanlık salahiyetlerine gelince: Bununla yeni teşkilâtı esasiyesin en mühim hükümlerinden birine temas etmiş oluyoruz. Filhakika kanunun 16 ncı maddesi: Devlet başkanına fevkalâde zamanlarda halin icap ettirdiği bütün tedbirleri almak yetkisini vermektedir. Buna Fransa'nın 940 senesinde işgaliyle başlayan acı günlerinin tekrerrünü önlemek gayesiyle tarihi zarurete istinat eden tedbirler diyebiliriz. Filhakika fevkalâde ahvalın (l'etat de eşi) in ilânı için: memleket bütünlüğü ve rejim aleyhine ağır bir tehdidin vukua gelmesi ve beynelmilel taahhütlerin yerine getirilmesini önleyen hallerin taaddüdü, umumi hizmetlerin ve teşkilâtı esasiye müesseselerinin çalışmalarının imkânsız olması gibi fevkalâde sebeplerin vukua gelmesi icap eder. Ayrıca bunun ilânı için başvekilin, senato ve millet meclisi başkanlarının rey ve fikirlerinin alınması mecburiyetinde vardır. Böyle bir halin taaddüdünde devlet başkanı hal ve vaziyetin icap ettirdiği bütün tedbirleri alır ve durumu bir mesajla millete ilân eder. Bu takdirde meclis toplantı halinde değilse hiç bir dâvet beklemeksizin kendiliğinden içtima eder ve bu hallerin devamı müddet incede meclisin feshine imkân yoktur. Bütün bunlar gösteriyor ki buhran halinin ilânı bilhassa harici ve çok ağır ve ciddi bir vaziyetin meydana gelmesi ile devlet şefine bir karar almak yetkisi verilirken diğer taraftan teşkilâtı esasiye müesseselerinin de kendiliğinden işbaşında kalması sağlanmak istenmiştir. Hukuki ve nazarî bakımdan birçok tenkitlere yol açabilecek bu durum münakaşasını salahiyetlilere terk ederek, böyle bir halin tahakkuk etmemesini temenni ederiz.

B —) Hükümetle parlamento arasındaki münasebetlerin tanzimi.

Teşrii kuvvetle arasındaki münasebetler, parlamenter sistemlerde evvel emirde bir iş bölümünü istilzam eder. Filhakika parlamento kanun yapar, hükümete bu kanunları tatbik eder. Fakat bu müesseselerin birbirinden müstakil tarzda çalıştıklarını tasavvur etmek nasıl mümkün değilse; bazı meselelerde hükümetin münhasıran kanun tatbik eden bir müessese olarak kabulüne de imkân yoktur. Evvel emirde bu iş bölümü

ahenkli bir surette tanzim edilecek yani hükümet bir taraftan kanunların yapılmasına meclisle, mecliste bunların tabikasında hükümetle sıkı bir işbirliği kuracak ve bunun haricinde hükümetin birde milli politikayı tayin ve yürütme salahiyeti bulunacaktır. Teşkilâtı esasiyesin 20nci maddesi hükümetin bu faaliyetini (Hükümet millet politikasını tayin ve şevki idare eder.) Şeklinde formülleştirmiştir. Bu faaliyetler daha ziyade umumi politikayı tespit etmek, ekonomik tedbirler almak, mali ve siyasi anlaşmalar yapmak, beynelmilel taahhütlerde bulunmak veya kıtalar arası füze imalının milli menfaatlere uygun olup olmadığına dair kararlar is- dar etmek veya her hangi bir tabii servetin işletilip işletilmemesini tespit etmek gibi kanun tatbikatıyla doğrudan doğruya alâkalı olmayan sair hükümet faaliyetleridir. Parlamentoda, esas itibarıyla millet namına hükümet icraatını kontrolle vazifeli bulunduğundan, hükümetin bu faaliyetlerinde ve her safhasında bunları sormak ve aramak ihtiyacındadır. Bu maksatla sözlü ve yazılı sualler sormak veya hükümete itimat veya âdemi itimat beyan etmek gibi usullerle bu vazifesini ifa etmeğe çalışır. Binaenaleyh her iki müessesenin iş bölümü esasına göre ayrı çalışma sistemleri olduğu gibi, iş birliği esasına göre de birlikte bir çalışma ahengi kurmaya ihtiyaçları vardır.

a) Kanun tanzimi bakımından, hükümetle parlamento arasındaki iş birliği: Bu iş birliği parlamento sisteminin arzu ettiği bir nizamdır. Hükümetin bu sahadaki imtiyazı kanunun hazırlanması ilâm ve tatbiki gibi her safhasında buna hâkim olmasındadır. Filhakika kanım teklifi hem. Parlamento azalarına ve hem de hükümete aittir.

Fransız parlamento ananelerine göre hükümetçe yapılan kanun tekliflerine tasan (projets), parlamento azalan tarafından yapılan tekliflere kanun teklifleri (propositi on delois) adı verilmektedir.

Hükümet tasarıları evvelâ vekiller heyetince müzakere ve kabul edildikten sonra devlet şurasının (conseil d'état) nin tetkikine arz olunarak parlamentoya getirilir. Parlamento azalarının yapacakları tekliflerde tabi oldukları meclislerin bürolarına tevdi edilir. Fakat bu teklifler teşkilâtı esasiye kanununun 40nci maddesine göre: Eğer bir amme hizmetinin ehemmiyetli bir surette arttırılmasını veya devletin gelir kaynaklarının azaltılmasını istilzam ediyorsa kabul edilmezler. Tabii bu şartın parlamento azalarının kanun teklif etmek hakları ne kadar daraltmakta olduğunu söylemeğe ihtiyaç bile yoktur. Fazla olarak hükümetin, parlamento azalarının yapacakları başka teklifleri de (doğrudan doğruya hükümete teklif etme salahiyeti veren kanunun çerçevesine giriyor) diye ret etmek salahiyetinde vardır, (Te. Es. Ka. madde 41)

Hükümetin haiz olduğu salahiyetlerden biriside kanun tasarı veya tekliflerinin, muvakkat komisyonlarda tetkikini istemek ve istediği zamanda bunu dermeyan ederek metni geri alabilmektir. Filhakika bundan evvelki mecliste daimi komisyonlar, ekseriya mütehassıs elemanlardan mürekkep olması itibariyle çok büyük bir nüfuza malik bulunuyorlardı. Parlamento üstünlüğü durumuna nihayet vermek gayesiyle yeni teşkilâtı esasiye bunların vazife ve miktarlarını tehdit etmiştir. Bundan böyle mecliste evvelki 19 daimi komisyon yerine 6 komisyon olacak ve hükümet her hangi bir kanun tasarısını bu maksatla kurulacak bir muvakkat komisyona gönderebilecektir.

Hükümet, kanunun parlamentoda müzakeresi safhasında da müdahale etmek hakkına sahiptir. Filhakika bu: Kanunun münakaşa ve müzakerelerine iştirak etmek ve lüzumlu izahatları vermek suretiyle olabileceği gibi, yukarıda belirtildiği gibi her hangi bir tasarının önceden muvakkat komisyondan geçmemiş olduğunu dermeyanla bir itirazda bulunmak şeklinde tecelli eder. (Te Es. M. 44)

Kanunun reye vaizi sırasında hükümet daha dört şekilde müdahale etmek imkânına maliktir. Birinci şekilde: Meclisin kanun tasarısını hiç bir tadiil teklifi dermeyen etmeden aynen kabul veya reddini isteyebilir. İkincisi: İki meclis arasında bir kanun metni üzerinde mutabakat hâsıl olmadığı zamanlarda, vaki olur. Bu takdirde hükümet eğer kanun tasarısının her iki mecliste ikinci müzakeresinden sonra bir metin üzerinde mutabakata varmadıklarını müşahade ederse; muhtelif bir komisyon teşkil ederek metnin bu komisyonca tevhidini talep edebilir. Eğer bu komisyonca hazırlanan uyuşma metni gene meclislerce kabul edilmez veya bizzat bu komisyon bir metin hazırlamağa muvaffak olamazsa; hükümet bu teklifin meclislerce birer defa daha müzakeresinden sonra, millet meclisinden son ve kati olarak karar vermesini talep eder. Bütün bunlar hükümetin kendi görüşüne göre mühim addettiği kanunların meclislerden zamanında çıkmasını temin için haiz olduğu salahiyetlerdir. Binaenaleyh hükümet tali ehemmiyeti haiz bir kanunun bu usulle meclisten çıkarılmasına lüzum görmezse, kanun tasarısı evvelki mecliste olduğu gibi mekik (Navette) tabir olunan bir usul ile gidip gelmesine göz yumabilir.

Üçüncüsü: Eğer hükümet bir kanun teklifine hususi bir ehemmiyet atfı ediyorsa, bu teklif ile birlikte mesuliyetini parlamento önüne vaz eder, eğer meclis 24 saat zarfında mürekkep azanın çoğunluğu ile hükümet aleyhine b:r tenkit takririni (Motion de censur) kabul etmez ise bu takdirde kanun teklifi kendiliğinde kabul edilmiş addolunur. Bu tenkit takririnin kabulü veya kanunun, reye iştirak edenlerin ekseriyeti ile reddi halinde ise tabii hükümet çekilmeğe mecbur olur.

Nihayet hükümet, amme iktidarını teşkilatlanmaya matuf kanun tasarı ariyle, Fransız topluluğunu (communaute)yi ilgilendiren bir anlaşmanın tasvibine veya teşkilâtı esasiyeyse muhalif olmayan bir muahedenin tasdikine salahiyet verilmesini tazammum eden bir kanun tasarısını referanduma arz etmek suretiyle de teşrii faaliyetlere müdahale eder.

Hükümetin, meclisin teşrii faaliyetine iştirak ettiği diğer bir hususta kanunun neşri sırasında yapabileceği müdahalelerdir. Filhakika kanunlar neşir edilmek üzere cumhurbaşkanına tevdi edildiği zaman, neşir kararında başvekilin imzasını taşıması, bir hükümet müdahalesini her zaman mümkün kılar. Bu takdirde hükümet meclislerden kanunun bir defa daha müzakeresini talep etmeğe hakkı vardır.

Görülüyor ki hükümetlerin, meclislerin teşrii faaliyetlerine, iştirakleri mühim miktarda arttırılmış ve kanun teklifi hakkı parlamento azalanına nispetle genişletilmiş ve adeta hükümet inhisarına tabi tutulmuştur. Yek nazarda pekte mantiki görülmeyen bu sistem, esas itibariyle tetkik edilirse; kanım metnlerinin yapılışı itibariyle taşıdıkları ehemmiyet bakımından tamamen realiteye uygundur. Filvaki bu gün kanun metni karışık bir formül olup hiç bir iltibasa meydan vermeyecek, tatbiki istenilen gayeyi tahakkuka yarayacak, bir ilim ve ihtisas işi olmuştur. Bunların birçok elemanlara malik bir hükümet tarafından ihzarı tatbikat selâmeti bakımından lüzumludur. Kaldı ki meclis bu suretiyle milli iradenin tecellisini sağlamış demektir. Ve esasen bu usul batı demokrasilerinin bugün iltifat ettikleri bir anane haline gelmiş bulunmaktadır.

b) Hükümet faaliyetleri bakımından, parlamento ile hükümet arasındaki iş birliği: Bu manadaki iş birliğinden kast, hükümetin parlamentonun teşrii faaliyetlerine yaptığı müdahaleler yanında, parlamentonun hükümete karşı haz olduğu kontrol vazifesini ne gibi bir bir işbirliği zihniyeti içinde yapmakta olduğunu açıklamaktan ibarettir. Bu hususta teşkilâtı esasiye kanununun hükümleri İÜ. ve IV. cumhuriyetlerde tatbik olunan sistemleri esas itibariyle muhafaza etmekle beraber, bazı yeni prensipler vaazı ile bu müdahaleyi makul esaslara istinat ettirmek istemiştir. Hükümet faaliyetlerini parlamento azalan iki şekilde tetkik ve kontrol edebilirler. Sözlü ve yazılı sual takrirleri vermek suretiyle.

Sözlü soru: Her hangi bir meselede meclis azalarının meclis içtimainde hazır bulunan hükümete karşı tevcih ettikleri suallerdir. 48 nci maddeye göre: Hükümet haftada bir günü tercihan parlamento azalarının tevcih edecekleri soruları cevaplandırmaya hasredecektir. Kanunun derpiş ettiği hüküm bu olmakla beraber, Fransız parlamentosunda şimdiye kadar sözlü sorulara fazla bir ehemmiyet atfı edildiği görülmemiştir.

Yazılı sorular ise: Alâkalı vekil tarafından bir ay zarfında cevaplandırılmak mecburiyetinde ve münakaşalar sonunda müzakere hülâsasının resmi gazete ile ilân edilmesi icap eden sorulardır. Tabii vekilin verdiği cevapta ilân edilecektir. Bu somlar ekseriya bir seçmeni alâkadar eden hususi durum üzerinde idarenin dikkat nazarını çekmek gayesiyle vaz olunur. Ve tabiatıyla çok muhtelifdir. Hemen ekserini idari bir tasarruf sebebiyle, hukukları mühlet bulunan vatandaşların durumlarına taallük ettiğinden politik bir ehemmiyet taşımazlar.

Parlamento hükümet icraatına bir tahkikat açmak suretiyle müdahale edebilir. Bazen parlamentonun efkârı umumiyei yakından alâkadar bir meselenin tavihi için bir kaç azasını vazifelendirdiği görülür, m. ve IV. cumhuriyet parlamentolarında bu tahkikat komisyonları resmi sıfatı haiz olup suallerine cevap vermemek cezaı müstelzimdi. Menafi Efkan umumiye bu komisyon çalışma ve tahkikatlarına karşı daima haklı veya haksız bir itimatsızlık beslemiş ve bu komisyon kararlarını daima şüphe ile karşılamıştır. Bunun hükümet icraatı üzerinde tesirli bir rol oynayacağına ihtimal verilmemektedir.

Esas itibariyle parlamentonun hükümet üzerindeki husus: hükümet tarafından teklif olunan bir kredinin reddi, bir kanım teklifinin kabul edilmemesi ve nihayet tavrı (1 «interpellation»)nin vazı gibi onun mevcudiyetini tehlikeye düşürecek salâhiyetlere sahip olmasıdır. Zira bu kabil bir müdahale, hükümetin daima itimat halebine takaddüm eder ve dolayısıyla mesuliyetini ortaya koymasına münce olur. Ve hemen şunu ilâve edelim ki, mazide ve bilhassa. Fransa'da çok fazla kullanıldığından adeta suiistimal edilmiş ve sık sık hükümet buhranlarının doğuşuna sebep olmuş idi. Öyle ki yeni teşkilâtı esasiye böyle bir durumu önlemeyi gaye ittihaz ederek bu kabil kabine buhranları yaratarak vaziyetlere mani olmak üzere tedbirler ittihaz ederek istikrarlı bir hükümet rejimi sağlamak istemiştir. IV. Cumhuriyet zamanında vasati kabine yaşının 6 ay olduğu nazara alınır, bu kadar kısa bir devre zarfında hiç bir hükümetin radikal bir faaliyet göstermesine imkân olmadığı kendiliğinden meydana çıkar bu Fransa'nın son zamanlarda mustarip olduğu başlıca dertlerinden biri idi. Binaenaleyh yeni teşkilâtı esasiye kanunundaki mâni tedbirin tabii ve zaruri addedilmesi lâzım gelir. Bu cümleden olmak üzere hükümetçe teklif olunan bir kanun teklifinin 24 saat içinde meckse tenkit tavrı getirilmemesi ve ya teklifin ekseriyete mazhar olmaması gibi ahvalde otomatikman kanunlaşacağını evvelce izah etmiş idik. Aynı şekilde hükümetçe teklif olunan bütçe gelir ve giderleriyle ilgili bu kanunim parlamento da ağır bir tempo ile müzakere edilmesine karşılık bazı müddetler ve hususi usuller vaz edilerek bu gibi ahvalin önlenmesi iste-

nitel iştir. Böyle bir projenin ilk müzakeresinin meclisçe yapılması şarttır. Meclis 40 gün içerisinde bu tasarımı tasdik etmediği takdirde tasarı 15 gün içinde bir karar alınması kaydıyla senatoya tevdi edilir. Teşkilâtı esasiye kanununun 45nci maddesine göre: Her iki meclisin aynı metin üzerinde mutabık kalmaları esası kabul edilmiştir. Eğer bu mutabakat hâsıl olmazsa hükümet bir hakem kurulu mahiyetinde bir muhtelit komisyonu merin üzerinde mutabakat temin etmesi için toplamağa salahiyetidir. Bu komisyonun kabul ettiği metin her iki meclisin tasvibine arz olunur. Ve hükümetin kabul edemeyeceği hiç bir tadilat yapılamaz. Eğer bu metin bir mali kanun teklifi ise 70 günlük bir mehil kabul edilmiştir. Bu müddet hitama ermekle hükümet, kanununun derpiş ettiği tasarrufları kararname ile meriyete sokmak hakkını kazanmaktadır. Görülüyor- ki parlâmentonun hükümet faaliyetlerini geciktirmek maksadıyla yapa- çağ müdahaleler yeni hükümlerle giderilmiş bulunmaktadır.

Klâsik parlamento sistemlerinde hükümet mesuliyetini ortaya koymaya yarayan istizah takdirinindi eski manası yeni teşkilâtı esasiye kanununca tema men değiştirilmiştir. (Te. Es. K, M. 49) Filhakika parlâmentonun bu tarzda müdahalesi eskiden ekseriya bir sözlü soru ile başlar bunun üzerine açılan müzakereler, ruznamenin diğer maddelerine geçilip geçilmemesine dair bir kararla sona ererdi. Ruznamenin diğer maddelerine geçilmesine dair verilen karar hükümetin ibrağası, aksi halde hükümete karşı bir itimatsızlığa delil sayılırdı. Hâlbuki 49 uncu madde bu parlamento teamülü hilafına bir hüküm koymakla bu sistemi ortadan kaldırmış demektir. Mamafih 49 uncu maddenin koyduğu esasa benzer hükümler bundan evvelki parlamentoda da mevcut olmasına rağmen istizah takrirlerinin bilindiği şekilde kullanılmasına devam edilmiştir. Bu halin V. cumhuriyet parlamentosunda da devam edip etmeyeceğini ancak tatbikat bize gösterecektir.

49 uncu madde, hükümet mesuliyetinin ne şekilde mevzuu bahis olacağını tayin etmektedir. Buda: ya tenkit takririnin kabulü veya hükümetçe' itimat meselesinin ortaya konulmasıdır. Her ne kadar kanım metninde itimat meselesi (question de confiance) tabiri zikredilmemekte ise- de; bunlar parlamenter sistemlerin ayrılmaz unsurlarını teşkil ederler. İtimat iki şekilde talep edilebilir: Ya hükümetin umumi politikası üzerinde veyahut bir kanun müzakeresi sırasında. Birinci halde millet meclisinin hiç bir kaydı ihtiyatı dermeyeran etmeden açık bir şekilde ya evet veya hayır demelidir. İkinci halde itimadın nasıl tecelli edeceğini evvelce görmüştük. Buda kanun metninde kabul edilmesi itimada bir delil teşkil öder bir tarzda olup, tenkit takririnin 24 saat içinde meclise getirilmemesi veya getirildiği takdir dede ret edilmesi şeklinde tecelli eder. Aksi şekil

ise hükümeti çekilmeğe mecbur bırakır tabii. Yukarıdaki her iki teşebbüste hükümetten gelmektedir. Hâlbuki 49 uncu maddenin ikinci fıkrası, meclisin doğrudan doğruya hükümet mesuliyetini ortaya koyabilmesini mümkün kılmaktadır. Böyle bir teşebbüste gene tenkit takriri vaazı suretiyle olur, bu takririn makbul sayılabilmesi için meclisi teşkil eden azaların onda biri tarafından imza edilmesi lâzımdır. Takririn reye konulması ancak vaazından 48 saat sonra mümkündür ve kabulü için meclisi teşkil eden azaların çoğunluğuna mazhar olmalıdır. Eğer bu tenkit takriri ret edilmiş ise bunu imza edenler, aynı içtima devresinde yeni bir teklifte bulunamazlar.

Bütün bu hükümlerden sonra: alman bu tedbirlerin ne netice vereceği, hükümet ve parlamento münasebetlerini nasıl ayarlıya çağını bilmek lâzımdır. Ancak bu hususta vaktin biraz erken olduğunu itiraf etmek icap eder. Ancak şunu kayıt etmek lâzımdır ki hükümet istikrarını sağlamaya matuf bulunan bütün bu tedbirler izafidir. Tedbir ne olursa olsun, meclis itimatına mazhar bulunmayan bir hükümetin iş başında kalmasına imkân yoktur. Bu belki bundan evvel olduğu gibi aşırı hareketleri frenleyebilir. Kaldı ki meclis itimatsızlığına rağmen bir hükümeti kanuni tedbirlerle iş başında tutmağa gayret göstermek demokratik telâkkilerle kabili telif değildir.

Parlamento ile hükümet işbirliği bahsinde teşkilâtı esasiyesin koyduğu yeni bir prensipte, hükümet mesuliyeti bakımından senatonun durumudur. Filhakika 49. uncu maddenin son fıkrasına göre (Başvekil senatodan umumi politika hakkında yaptığı açıklamanın tasvibini talep edebilir) denilmektedir. Fıkranın bu serahatına nazaran bu talebi yapmak salahiyeti başvekil ile bulundugundan: senatonun kendiliğinden bunu talep etmeğe hakkı yok demektir. Fakat böyle bir hüküm senatonun durumu üzerinde bir şüphe yaratılmasına sebep olabilir. Eğer hükümet böyle bir tasvibe hususi bir ehemmiyet atfedip talep edecek olursa; senatoda hükümet icraat ve faaliyetleri üzerinde söz sahibi bulunan bir müessese olacak, aksi takdirde rolü TV. Cumhuriyetin, cumhuriyet konseyi rolüne tenezzül etmiş olacaktır. Eğer V. cumhuriyet teşkilâtı esas iyesinin koyduğu prensipler hakikaten kuvvetler arasında ahenkli bir iş birliği kurmaya matuf ise bu uzuvlardan biri sayılan senatosunda hükümet karşısındaki durumu takviye edilmeli; yani hükümet her iki meclis karşısında da umumi politikası bakımından mesul durumda bulunmalıdır.

c) Yeni teşkilâtı esasiyesin hükümete parlamento karşısında verdiği üstünlüğe gelinece: Bu bakımdan hükümet parlamentonun ruznamesini tespit etmek hakkına maliktir. Bundan evvelki meclislerde bu hak tabi-

atiyle meclislerin bizzat kendilerine ait bulunuyordu. Meclislerin kendi çalışmalarını kendi isteklerine göre ayarlamaları tabii bir hak olarak görünmekte ise de; bu durum işleri zamanında görmek ve programa göre yürütmek mecburiyetinde olan hükümetin, çalışmasını yavaşlatması ve hatta önlemesi bakımlarından çok ciddi mahzurlar doğurmakta idi. Teşkilâtı esasiyesin 48nci maddesi (meclislerin ruznameleri, tercihan ve evvelâ hükümet tarafından getirilen tasarılar ve sonra meclislerce kabul edilmiş bulunan kanun tekliflerinin müzakerelerini ihtiva edip, hükümetin tespit ettiği sıraya göre yürütülür) demektedir.

Hükümetin parlamento üzerinde haiz olduğu diğer bir hakta: içtima surelerini tespit etmektir. Esasen 1954 tadilinden beri; meclislerin daim ilği sistemi terk edilmiş bulunuyordu. Yeni teşkilâtı esasiye kanunu bu sistemi aynen kabul etmiş olup, meclis içtimalarını: Adi ve fevkalâde içtimalar diye ikiye tefrik etmiştir. Yeni kanuna nazaran iki adi içtima devresi vardır. Birincisi: Ekim ayının ilk sah gününden aralık ayın üçüncü cuma gününe kadar, takriben üç ay. İkinci Nisan ayının son salı gününden itibaren üç ayı tecavüz etmemek üzere: altı aydır. İkinci içtima devresi sonunu kanunun tayin etmemiş olması, bu tarihten önce işlerin ikmal halinde meclisin kendi isteği ile tatile girebileceğine işaret eder. Bu her iki ahvalde de meclis kendiliğinden içtima eder hükümetin müdahalesini icap ettirmez.

Fevkalâde içtimalara gelince; fevkalâde içtimalar ya hükümetin isteği ile veya millet meclisi azalarının çoğunluğunun talebi ile vaki olur. Her iki ahvalde de fevkalade içtimaların açılış ve kapanışları, başvekilinde imzası bulunan cumhurbaşkanının emirnamesi ile icra olunur. Fevkalade içtimaların süresi: dâvetin hükümet veya meclis tarafından yapılmış olmasına göre değişmektedir. Eğer fevkalâde içtima hükümet daveti ile olmuş ise hiç bir müddete tabi değildir. Hükümet bu içtimain daveti gibi kapanış tarihinde tespitini elde bulundurur. Eğer meclis tarafından vaki olmuş ise bu takdirde müddet: ruznamedeki mesele ile tehdit edilmiştir. Ruznamenin hitamım müteakip veya en çok 12 gün sonra cumhurbaşkanlığı kapanış emirnamesi ıstar edilir. Ve meclis bir ay geçmedikçe ikinci bir fevkalâde içtimai daha teklif edemez.

Bu yeni hükümler ile aşağı yukarı 5,5 - 6 ay olarak tespit olunmuş adi içtimalar, artık politika hayatında mühim hâdiseler olarak tanınacak, bir taraftan hükümet meclisinin her hangi ısrarlı murakabesi haricinde rahat bir şekilde çalışma imkânını bulurken; diğer taraftan meclisi daimi bir ikamet haline getirmenin verdiği adalet önlenmiş olacağından, meclis çalışmalarında daha canlı bir vechе almış olacaktır. Memleket men-

faatlarının icap ettirdiği ahvalde fevkalâde içtima edebilmek iktidarda milli iradenin devamlılığını sağlayacaktır.

Hükümetin meclis üzerindeki hak ve üstünlüğü fesih hakkı ile tamamlanmaktadır. Ancak yeni teşkilâtı esasiye kanununun bu hakkı cumhurbaşkanı şahsi salahiyetleri cümlesinden ad ettiğini ve hükümeti bunun haricinde bıraktığı unutulmamalıdır. Fesih parlamenter sistemlerin lâzımı gayri muharriki bir müessesedir. Bunun meclis karşısında mesuliyet taşıyan hükümete tevdi edilmesi kadar tabii bir şey olamaz. Ancak cumhurbaşkanının bilfiil politika yürütmeye yarayan salahiyetlere mücehhez bir devlet şefi olması itibariyle, hükümeti feshe zaruret gördüğü hallerde, bu hakkını başvekilin talebiyle kullanması tabii addedilmektedir. Bu hususta ileride işaret edildiği gibi tatbikatı beklemek makul bir tavsiye olsa gerektir.

Buraya kadar yapılan açıklamalarla, yeni teşkilâtı esasiyesin getirmiş olduğu yeniliklere kendi bünyeleri içinde vasıflarını da belirtmek suretiyle, işaret etmiş olduk. Hattı zatında V. cumhuriyetin koymuş olduğu esaslar parlamento rejiminin, tarihi tekâmüller nazara alınarak, yapılması zaruri değişiklikleri ihtiva eden klasik esaslardan başka bir şey değildir. Devlet başkanına atf olunan fevkalâde salahiyetler, hükümet istikrarını temin etmek için alınan tedbirler, parlamento çalışmalarını daha rasyonel bir tarzda ayarlamak için derpiş edilmiş bulunan hükümler, evvelki rejimlerde tesadüf olunan aksaklıkları gidermek ve devlet mekanizmasına istenilen formu vermek, Fransa'nın dâhili ve harici itibarını iade etmek, Fransız topluluğunu yeni esaslara göre tertip ve tanzim etmek gayretinden başka bir şey değildir. Bu düşüncenin, bu gün bu kanunu ortaya koyanların samimi düşünceleri olduğuna şüphe yoktur. Teşkilâtı esasiyesin gösterdiği sertlik, umumi prensiplerden uzaklaşmış gibi görünen hükümlerinin ne mana taşıdığı kanunun gerek hazırlanması gerek ilânı ve gerekse referanduma arzı safhalarında alakalılarca yapılan açıklamalarla, hakiki manası gösterilmek istenmiştir. Filhakika bu hususta politik çevrelerde evvelce bir endişe sezilmekte olduğuna işaret etmek yerinde olur. Kanunun muvakkat encümeni mahiyetinde olan (Le conseil consecutif constitutionnel) başkanı bulunan eski Fransız başvekillerinden Paul Reynaud ilk proje üzerinde fikrini açıklayan mektubunda: (Devlet şefi iktidarının mütevali artmasına rağmen, hükümet başkanının komite önünde yaptığı izahlardan, mevzuu bahis olan rejimin genede parlamento rejimi olduğu, neticesini çıkarıyoruz.) demek suretiyle hem endişeye ve hem de neticeye temas etmiş bulunuyordu.

Umumi kanaate göre, bu gün teşkilâtı esasiye sahasına getirmek İstenilen yenilikler, tarihi bir zaruretin icabıdır. Ve kurucularının maksat

ve gayelerine uygun olduğu gibi, bir tekamül tezahüründen de başka bir şey değildir. Fakat bu günkü kurucular ve dolayısıyla zihniyet değışirse, bu teşkilâtı esasiyenin başka ellerde, bir şahsı iktidara müncer olup olmayacağını kestirmek mümkün değildir. İşte bu gün zihinlerde beliren istifamları bundan ibarettir.

KISIM: 4

Teşkilâtı esasiyeye bağı organlar

Muharrir telakkilere göre hükümet, ne eskiden olduğu gibi nizam ve asayışı temine memur bir teşkilât ve nede günümüze kadar iltifat olunan nazari yelere göre, yalnız bir politika mekanizmasıdır. Esasen 20.nci asırda artan ferdi ve içtimai ihtiyaçlar; çeşitli hükümet vazifelerinin ihdasını zaruri kılmaktadır. Yalnız muayyen bir politika gütmek veya devletin emniyet ve asayişini korumakla hükümet, vazifelerini ifa etmiş addedilmez. Bilhassa iktisadi ve içtimai sahalardaki problemlerin girift bir manzara arz ediş, bu meselelerin halli için muayyen bir ihtisasa ihtiyaç his ettirir. Hükümetin bütün bu meseleleri kendi ihtisası içinde hal etmesine imkân yoktur. Kaldı ki, iktisadi müesseselerin organizasyonu, kuvvetli teşekküllerin menfaat ve gayelerinin muayyen bazı kuruluşlarla, hükümete yakın çevrelerde temsil edilmelerini icap ettirir. İşte bu zaruret neticesiyledir ki, 958 teşkilâtı esasiye si, evvelki kanunlarda da olduğu gibi bir takım organları bünyesine almak lüzumunu hissetmiş bulunmaktadır. Bunlar doğrudan doğruya devlet idaresinde faal rol oynamazlar. Daha ziyade ihtisas müesseseleri mahiyetinde olup istişare komisyonları mahiyetindedirler.

Diğer taraftan, Montesqui'den beri, devletin: Teşrii, İcra ve kaza üç edaşı kuvvetli bulunduğu ve demokratik devlet şeklinin de bu üç unsur arasındaki muvazeneye istinaden kurulduğu değışmez bir prensiptir. Biz şimdiye kadar dikkat edilecek olursa, bunlardan yalnız teşrii ve icra kuvvetlerden bahis ettik, kazayı kuvvetin bu sahadaki rolüne temas etmedik. Tetkik etmekte olduğumuz Fransız teşkilâtı esasiye sini bu muvazene esası üzerinden kıymetlendirmeye çalıştık. Hâlbuki kaza kudretin devlet içerisinde oynadığı rolün ehemmiyetini inkâr etmemek lâzımdır. Kaldı ki, ferdi hürriyetlerin garantisi demek olan kaza kudrette demokratik prensiplerin temel unsurlarından bir tanesidir. Fakat devlet mekanizmasının çalışmasında, devletin tavazzuhunda kaza kuvvet bilhassa da hiç bir vakit bir muvazene unsuru olarak mütalâa edilmemiştir. Bu müesseseye karşı olan lakaydı sebebiyle bu uzvun devlet mekanizmasını

da oynadığı rol gittikçe azalmış veya kasten azaltılmak istenilmiştir. Zira adalet başlı basma istiklali yet isteyen bir müessesedir. Kaldı ki; kararlar ilâzımmücrâ olup, sosyal adaleti ve ferdi hakları koruması itibariyle hiç bir merciin mütekaidim bir müdahalesine ve ya işbirliğine en ufak bir tahammülü yoktur. Böyle bir kudret ise, daima teşrii ve icra kuvvet karşısında tehlikeli bir hasım olur. Hâlbuki bu kuvvetler, bundan evvelki bahislerde izah edildiği gibi, kendilerine hususi hükümlerle hususi bünyeler verilmek ve karşılıklı münasebetleri tanzim edilmek, suretiyle işleyişleri kayıt altına alınabilir. Nitekim 1875denberi Fransız teşkilâtı esasi yeleri bu muvazeneyi kurmağa gayret sarf etmişlerdir. Diğer taraftan adaletin hiç bir kayıt ve şarta tabii tutulmaması hiç bir kuvvet ve uzaktan ve yakından ilgisi bulunmaması bünyesinin ve kendisine tevdi olunan adalet vazifesinin ifası için zaruri bulunduğundan böyle bir muvazene içerisinde mütalaasına imkân yoktur. Tek başına haiz olduğu kudretin yaratabileceği mahzurlarda nazara alınarak bu müesseseden yeni teşkilatı esasiye kanunundaki zihniyete göre teşkilatlanması sağlandı. Bu gün hakikatte yalnız adalet diye tek bir mefhum varsa da, bunu tatbik eden birçok değişik merciler bulunmaktadır. Bu müesseseyi tecezzi ettirmekle kuvvetini dağıtma esasına göre kurulmuş bir bünye yaratılmasıdır.

A —) Ekonomik ve sosyal konsey:

Ferdiyetçi nazariye, nasıl şahsi menfaati, cemiyet içindeki mahiyet ve ehemmiyetine göre değerlendirmek isterse bu fertler yan yana yaşamak mecburiyetinde olduklarından, bunların temsil ettikleri muayyen bir zümrenin de bütün bu cemiyet içindeki menfaatleri, aynı şekilde, mahiyet ve ehemmiyetlerine göre, değerlendirilmek mecburiyetindedir. Sosyal hayatın inkişafı neticesinde doğan bu genişleme, önceleri aileden başlayarak, geniş zümreleri içine alan içtimai mesleklere doğru bir açılma ve daha sonralarda, bu meslekler içinde, aynı menfaatlerin veya işbirliklerinin doğurduğu zaruretlere göre, bir merkezileşmeye giderek küçük ve mahdut muhitlere doğru giden bir daralmayla devri bir istihale geçirmiştir. İktisadi hayatta müstahsiller ve müstehlikler diye iki zıt zümre tahayyül etmek kâfi bir tefrik sayılmadığı gibi; bir müstahsil kolunda bile aynı menfaatleri bir araya toplamağa maddeten imkân yoktur. Bugün iktisadi ve içtimai inkişaflarını ileri dereceye götürmüş memleketlerde, bu gruplaşmalar daha da çok artmıştır. Meselâ Fransa'da: zirai istihsalı temsil edenlerden, şeker pancarlıları ile bağcıların veya hububatçılar ile tereyağı ihmalcilerinin müşterek alâka ve menfaatleri bulunduğunu kabul etmek her halde kolay olmasa gerektir. Asıl mesele, böyle bir

topluluğu temsilde, bu topluluğu teşkil eden unsurların ne şekilde ve ne miktarda temsil edilecekleridir. Çeşitli kriteriyumlardan Sermaye, iş hacmi, işçi adedi, istihsal miktarları veya bizatihi taşıdıkları politik inanış ve kabiliyetleri mi? bütün bunların birçok meseleleri ve münakaşaları mucip olacağı hatırdan çıkarılmamalıdır. Muayyen bir zümrenin geniş miktarda temsili ise demokratik hayatta şahsi iktidar ve nüfuz siyasetine yol açabilecek tehlikeler arz edebilir. Asıl olan mesele bu muvazeneyi kurmaktır. İşte bu bakımdan yeni Fransız teşkilâtı esasiye kanunu bu müesseselerin bünyelerinde esaslı değişiklikler yapmış bulunmaktadır.

Fransa'da ilk ekonomik konsey, 16 Ocak 1952 tarihli bir kararname ile kurulmuştu. Bilahare 19 Mart 1936 tarihli bir kanun bu müesseseyi ikmal ve inkişaf ettirmiştir. Bu Müessese hükümet ve parlamentonun teknik mahiyette bir konseyi olup onların birçok mesleki ve ihtisas bölümlerindeki vazifelerini yapmağa yardım eder. Ancak 20 Aralık 1940 tarihindeki bir kanunla bu konsey o zamana kadar pekte mühim bir iş görmeden dağıtılmıştır.

1946 teşkilâtı esasiyesin de bu müessesenin yeni baştan ve ayrı bir tarzda yeniden kurulduğunu müşahade etmekteyiz. Bu defa yalnız teknik mahiyette bir konsey olmaktan çıkarılmış; iktisadi meselelerde salahiyet sahibi bulunan ve cemiyetin muayyen zümrelerini bünyesinde temsil eden bir organizasyon haline getirilmiştir. En son inkişafını 24 Şubat 1947 tarihli bir kararname ile ikmal eden bu konseyde 169 aza olup belli başlı guruplar şu şekilde temsil edilmekte idi:

İşçiler temsilcileri:	45,	Hususi sanayi müesseseleri:	14
Milli müessese tem.	6,	Esnaf temsilcileri:	10
Zirai kooperatif tem.:	9,	Orta sınıf temsilcileri:	2

Esas itibariyle vazifesi bir danışma kurulu mesabesinde ise de, bunun yanında, her hangi bir ekonomik meseleyi kendiliğinden ele- alması ve mütalâada bulunması ve bu hususta gerek parlamentoya ve gerekse hükümete tavsiye ve telkinler yapması mümkün idi. Bundan başka bazı ihtilâf ıı meselelerde hakemlik rolü de oynaya biliyordu. Aynı zamanda karar ve mütalaalar daha müessir olabilmesi için, parlamento ile münasebetleri tanzim edilmiş bulunuyor, bu cümleden olmak üzere, konsey parlamento komisyonlarında raportörler bulundurabiliyordu. Aynı zamanda umumi müzakerelerden öncede konsey mütalâaları bastırılarak parlamento azalarına tevzi oluyordu.

Yeni teşkilâtı esasiye, bu müesseseye ayın mahiyet atfetmekle beraber bazı değişiklikler de yapmış bulunmaktadır. Teşkilâtı esasiyesin 10

uncu bahsi 69 ye 70. inci maddeleri bu konseyin kuruluş ve işleyişlerine hasredilmiş, ve 71 inci maddede bu hususta ayrı bir teşkilat kanununun yapılması lüzumu belirtilmiştir. Bu maksatla hazırlanan 23 Aralık 1958 tarihli nizamname resmi gazetenin 30 Aralık tarihli nüshasında neşir olunarak meriyete girmiş bulunmaktadır. Bu defa konsey 205 azadan mürekkep olarak kullanılmaktadır. Muayyen zümrelerin temsili şu şekilde sıralanmıştır.

İşçi temsilcileri	: 45	Milli ve hususi Mües. Tem.:	41
Zirai teşekkül tem.	: 40	Orta sınıf temsilcileri:	2
Turistik faal. tem.	: 1	Cezayir temsilcileri:	20
Sahra tem.	: 10	Deniz aşın topraklar tem.:	10
İktisadi meselelerde bilgi sahibi olarak tanınmış:			10

Konsey, hükümetin talebi üzerine ekonomik ve sosyal meselelerde rey ve mütalâa beyan etmek salahiyetindedir. Hükümet, her hangi bir kanun projesi üzerinde veya umumiyetle içtimai ve iktisadi bir program tanzimi sırasında bu konseyin mütalaalarından faydalanır. Konseyin parlamento ile münasebeti kaldırılmış ve adeta yalnız hükümet müşavirliği vazifesi verilmiştir. Konsey ayın tarzda ihtisasına taallük eden bir meselede, doğrudan doğruya hükümetin dikkat nazarım çekebileceği gibi, konsey tarafından tanzim olunan rapor ve mütalâalarda ancak başvekilin tavassutuyla meclise getirilebilir. Ve yine başvekil isterse bu mütalaaları resmi gazete ile neşredebilir. Devlet şurası tarafından sadır olan bir hükümle, konseyin statüsünü tayin eden nizamnamenin II nci maddesine göre: Konsey, hükümetin veya kendi bürosunun talebi üzerine bazı meseleler üzerinde hükümetinde tayin ettiği mütehasıs elemanlarında iştirakiyle, ayrı bir toplantı akdine salahiyetlidir. Ancak bu kısmi toplanmalarda verilen kararların resmi gazete ile neşri zaruri değildir. Aynı nizamnamenin 22nci maddesiyle azalara verilecek tahsisat belirtilmiştir. Buna göre konsey azalarına; meclis azalarına verilen tahsisatın 1/3 ünü tecavüz etmemek üzere bir tahsisat verilmektedir.

B —) Teşkilâtı esasiye konseyi:

Teşkilâtı esasiyesin VII nci bahsi 56 ilâ 63 üncü maddeleri bu konseyin kuruluş, işleyiş ve vazifelerine hasredilmiştir. Esasen isminden de kolayca anlaşılabileceği gibi, bu konsey kanunların teşkilât: esasiye kanununa mutabakatlarını tetkik ve kontrol ile vazifelendirilmiştir. 56 nci

maddeye göre konseyin 9 azası olup 9 sene için ve yeniden seçilebilmek kaydıyla tayin olunurlar. Azaların 1/3 ü her üç senede bir yenilenir. Bu 9 azanın 3 ü cumhurbaşkanı tarafından! 3 ü millet meclisi başkanı tarafından ve geri kalan 3 azası da senato başkanı tarafından tayin olunurlar. Bu 9 azaya ilâveten hayatta bulunan eski cumhurbaşkanları da bu konseyin azasıdırlar. Konseyin başkanı cumhurbaşkanı tarafından tayin olunur ve reylerin müsavâtı halinde başkanın bulunduğu taraf üstün addolunur.

Teşkilâtı esasiye konseyinin, kanunların teşkilâtı esasiyeye mutabakatım tetkik ve kontrol vazifesinden başka, cumhurbaşkanlığı seçiminin nezaret ve kontrolü ve seçim neticesini ilânı, aynı cümleden olmak üzere senato ve millet meclisi seçimlerinde tahaddüs edecek ihtilâflara bakması ve referandum neticelerini ilân etmesi gibi esaslı vazifeleri de bulunmaktadır.

Teşkilât kanunları (Les lois organiques) ilân edilmeden ve parlamento dâhili nizamnamesi tatbik mevkiine konmadan evvel bu konseyin tetkikine arz edilmek ve teşkilâtı esasiyeye mutabakatları bu konseyce ilân edilmek mecburiyetindedir. Ve aynı şekilde diğer kanunlarda: aynı maksat için, cumhurbaşkanı başvekil veya parlamento başkanlarından her biri tarafından konseyin tetkik ve tasvibine sunulabilir. Bu gibi ahvalde konsey bir ay zarfında karar vermek mecburiyetindedir. Hükümeti. Müstaceliyetle tetkikini istediği ahvalde bu müddet sekiz gün olarak tespit edilmiştir. Konsey kararları hiç bir merciinin şikâyet ve tetkikine tabi olmadığı gibi, bütün idari ve adli mercilerle amme müesseseler için millîçradır.

C —) Hâkimlik yüksek konseyi:-

(Le conseil superieur de la magistrature).

1958 teşkilâtı esas iyesinin adli sahada da bazı yeni prensipler getirin ş olduğuna evvelce işaret etmiş idik. Filvaki bunların başında cumhurbaşkanına verilen bir salahiyyeti ve daha doğrusu bir vasfı sayabiliriz. 64. nolu maddeye nazaran cumhurbaşkanı (Adli otorite istiklalinin garantisi) akdedilmekte ve bu maksatlarda yüksek hâkimlik konseyinde bulunmaktadır. Esas itibarıyla bizim mevzulunuz, prensipler münakaşasına girmeden, hükümlerin umumi bir tarzda müşahedesi olduğuna göre, adli istiklali yetin bir şahıs tarafından temin ve garanti altına alınmasının ne ile kabili izah bulunduğu dair mütalaaları salahiyyetlerini tetkikine terk

ederek, ancak bazı hususlara temas etmek isteriz. Filhakika Fransız adli tarihinde çok eskiden beri, adliye karşı daimi bir lakaydı ve itimatlılık bulunmaktadır. Teşkilâtı esasidekilerin kısaca temas ettikleri bu tarihi vaka 89 lar vakası diye anılmaktadır. O tarihten beri kanunları bizzat tedvir etmek salâhiyetini elinde bulunduran meclislerle, bu kanunların çıkarılmasında esaslı rolleri bulunan hükümetler, haiz oldukları bu salâhiyetler dolayısıyla, karşılarında müstakil ve uyanık bir adliye yaratmasına karşı daima müteyakkız bulunmuşlar, bu müessesenin bîzatihi haiz bulunduğu kudret ve kuvvetinden içtinap ederek, onu devlet mekanizması içinde daima pasif bir durumda bırakmaya dikkat etmişlerdir. Bu müşahede hiç bir zaman Fransa'da adliyenin diğer organların hakimiyetleri altında olduğuna dair bir delil sayılmazsa da bu müessesenin devlet faaliyetinde politik ve teşriî organlar karşısında aynı salâhiyetlerle rol oynamadığını ispata yarayabilir. İcra ve teşri organlarının bu bakımdan aldıkları tedbirlerin başında adliyenin, vazife ve teşkilât bakımından fevkalâde bir parçalanmaya tabi tutulmuş olduğu gelir. Meselâ cumhurbaşkanı ile hükümet azalanına karşı hükümle salâhiyetli, yüksek adalet mahkemesi (La haute cour de justice), kanunların teşkilâtı esasiyeyse uygunluğunu kontrol ve seçimleri tanzim ve ilân ile salâhiyetli teşkilâtı esasiye konseyi (Le conseil constitutionnel), Devlet muhasebesini kontrolle salâhiyetli divanı muhasebat (La cour des comptes), idare ile hususi şahıslar ihtilâflarını halle salâhiyetli devlet şurası (Le conseil d'état) her derecedeki adli muhakemeler, askeri muhakemeler, ticaret muhakemeleri, iş ihtilâflarını halle salâhiyetli iş mahkemeleri, hakem heyetleri, jüriler gibi muhtelif teşkilât ve zümrelere bölünmüş ve ayrıca kararları muayyen bir mertebe tabi tutularak temyiz mahkemesinin bir nevi tasdik ve murakabesi altına konulmuştur. Binaenaleyh yeni teşkilâtı esasiyenin adli sahada getirdiği hükümleri tetkik ederken ne gibi bir zihniyet ile hareket edildiği ve bunların adli müesseselerin kuruluş ve vazife ve selâhiyetler bakımından takviyeye matuf ileri bir inkişaf olarak vasıflandırılması icap eder. Her ne kadar bu teşkilâtın muhtelif zümrelere bölünmüş olması her memlekette de müşahade edilen bir vaka ise de biz burada Fransa'da bunun haricinde de bir itimatlılık havasının mevcut bulunmakta olduğunu derç etmekle yetinecek ve kanuna; adli otorite istiklalinin şahıs garantisi altına konulmuş bulunduğunun bu zihniyet çerçevesi içinde mütalâa edilmesi icap ettiğine işaret edeceğiz.

Diğer taraftan umumi prensipler tabiatıyla muhafaza edilmiş ve teşkilâtı esasiye kanunu metinleri arasında yer almıştır. Bunlarda hâkimlerin azledilmezlik kaidesiyle, kendi istekleri haricinde yerlerinin değiştirilememesi (La regle inamovibilité). Yüksek hakindik konseyi teşkilâtı esasiye kanunun 65nci maddesine göre: İl azadan mürekkeptir.

Bunlardan cumhurbaşkanı konseyin başkanı olup adliye vekillide konseyim tabii azası ve başkan vekilidir. Diğer 9 azası başvekilinde imzası bulunan reisi cumhur kararnamesi ile tayin olunurlar. Bunlardan 3 ü temyiz mahkemesinden, 3 ü karar mevkiinde (Magistratsdusiege) bulunan hâkimler arasından, biri devlet şurasından ve diğer iki azasında bu sahada ihtisas sahibi olarak tanınmış kimseler arasından seçilir. Mamafih bu tayin kararnamesinin tanziminde adli iştirak de yer verilmiş ve meselâ temyiz mahkemesinden seçilen azalar için, temyiz mahkemesinin 9 kişilik devlet şurasından seçilecek aza için devlet şurasının üç kişilik bir namzet listesi hazırlamaları esasi kabul edilmiştir. Diğer iki azanın tayini iste tamamen serbest bırakılmıştır. Azalık müddeti dört sene olup bir defaya mahsus olmak üzere yeniden tayin edilebilirler.

Bu konsey hâkimlerin tayininde müşavere vazifesi görür. 1946 Teşkilâtı Esasiyesin de bu konseyin vazifesi, bütün hâkimlerin tayininde, bir takaddüm hakkına sahip idi. Bu vazife yalnız, temyiz mahkemesi hâkimlerinin tayini ile istinaf mahkemesi (La cour d'appel) in birinci başkanının tayininde muhafaza edilmiştir. Bundan başka konseyin, hâkimlerim bir nevi disiplin kurumu vazifesi de vardır. Ancak bu takdirde kon-se-ye temyiz mahkemesi başkam başkanlık edip, Cumhurbaşkanı ile Adliye Vekili toplantıya katılmazlar.

Cumhur başkam af salahiyetini kullanırken konseyin reyine müracaat etmesi tabiidir. IV. cumhuriyet zamanında cumhurbaşkanı bu salahiyetini konser çerçevesi içinde kullanmakta idi. Yeni teşkilâtı esasiye bu hükmü kaldırmış ve bilhassa nizamnamenin 16ncı maddesiyle konseyin. Ölüm cezalarının affına dair istekleri tetkik edemeyeceğini sarahaten açıklamıştır. Mamafih affa dair muameleler şimdiye kadar adliye vekâletinin alâkalı bürolarınca tetkik edilmekte olduğundan; konseyin buradaki rolü daima tali derecede kalmakta ve her sene fuzuli olarak binlerce dosya ile meşgul bulunmakta idi. Konsey cumhurbaşkanının talebi üzerine azasından birini bir af dosyasının tetkik ve raportörlüğünü yapmak için memur edebilir.

Konseyin bir vazifesinde hâkimlik istiklalini muhafaza ve garantisi altında bulundurmaktır. Ancak bu salahiyetin vazih bir şekilde cumhurbaşkanına ait bulunduğu teşkilâtı esasiye metninde yer almış olduğuna, göre bu salahiyetini nasıl kullanacağı mucibi meraktır. Belki bu hususta cumhurbaşkanına müşavir bir durumda olacak ve fakat bu salahiyeti bilfiil kullanamayacaktır kaldı ki, şimdiye kadar haiz olduğu, mahkemelerin yeniden teşkilatlanması hususunda rey i de kaldırılmış bulunmaktadır. Mamafih bu hususta da daima adliye vekâleti ile ihtilâf halinde bulunuyordu. Bu salahiyetinde refi ile bu ihtilâfta kendiliğinden kalkmış oluyor.

D —) Yüksek adalet mahkemesi:

(La haute cour de justice)

Bizim teşkilâtı esasîyenin Divanı Ali diye adlandırdığı bu mahkeme bir adliye mahkemesi karakterinden ziyade politik bir mahiyet taşımaktadır. Bazı şahsiyetleri mahkeme etmek, eğer bunları adli mahkemelere tevdi edilmesi suretiyle olursa, o şahsın taşıdığı ve fiilin memleket hayatında haiz olduğu, ehemmiyet dolayısıyla mahiyetlerinin ve vasıflarının icap ettiği şekilde tebarüz ettirilemeyeceğinden korkulmaktadır. Esasen bu gibi fiiller daha ziyade hukuki ve kanuni prensipler içinde mütalaa edilmekle beraber, politik mülâhazalardan da uzak kalmamak ve her iki oluşu birlikte mütalâa ederek bir hükme varmak icap eder. Bu ise hususi bir adliye sisteminin doğuşunu zaruri kılar. Devlet başkanının başvekilin ve vekillerin işledikleri suçlar, mahiyetleri itibariyle her hangi bir adi suç mahiyetinde değildir. Kaldı ki bu şahsiyetleri muhakeme etmekle vazifeli bulunan hâkimlerinde; bu şahısların manevi tesirlerine kapılmayacak ve endişe his etmeyecek şekilde müstakil bir vicdan otoritesine daha açık bir tabirle, maddi ve manevi bir istiklâlâe sahip olmaları icap eder. Bu takdirde istisnai bir politik adaletin söz söylemesi ve karar vermesi lâzımdır ve mademki mesele basit bir kanun tatbikinden ibaret değildir. Fakat asıl olan şeyin de adaletin tatbiki olduğunu hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Bütün bunlara rağmen tatbik olunan prensipler adalet prensipleri ve netice ceza hukukunun (kanunsuz ceza olmaz) kaidesidir. Bu prensipleri 27 Ekim 1946 teşkilâtı esasiyesi 22nci maddesinde: (Yüksek adalet mahkemesi hâdiseleri; ceza hukuku hudutları dâhilinde mütalâa eder.) ve 26ncı maddesi ise: (Yüksek adalet mahkemesi umumi ceza kanunlarının derpiş ettiği cezalardan gayri ceza veremez) denilmektedir. Bu istisnaî mahkemelerin kuruluşlarını zarurî kılan ikinci sebep de, bazı suçların mahiyetleri itibariyle ayrı bir hususiyet taşımalarındandır. Bilhassa devletin umumi emniyeti aleyhine işlenen suç kastlar gibi. Bu cürümlerde haiz oldukları politik ehemmiyet dolayısıyla bu istisnai adalet mefhumu içinde mütalaaları lâzım gelir.

III. Cumhuriyet devrinde bu gibi şahsiyetleri ve suçları muhakeme etmek için hususi bir adalet teşkilâtı bulunmamakta idi. O zaman bu vazifeyi parlamento bizzat yapar, millet meclisi ittihat maKanunu, senatoda karar hâkimliği rolünü oynardı. Cumhurbaşkanı ile vekillerin vazifelerini ifa ettikleri sırada işledikleri cürümlerle, devlet emniyeti aleyhine işlenen suç kastlar gibi istisnai bazı şahıs ve cürümleri tetkik ve muhakeme etmekle salahiyetli idiler.

IV. Cumhuriyet zamanında senatoya verilmek istenilen veçhe dolayısıyla senato diğer salahiyetleri gibi bunu da gaip etmiş oldu. Bu gibi ahvalde istisnai bir mahkemenin kurulması icap etti. Böylece ilk yüksek adalet mahkemesi 1946 teşkilâtı esas iyesiyle birlikte kurulmuş oldu.

Yeni teşkilâtı esasiye kanunu IX. uncu halisinde bu teşkilâtı izah ve tavsif etmektedir. Buna göre: mahkeme 24 azadan mürekkeptir. Bunlardan 12 si teşrii vazifelerinin devamı müddetince millet meclisi azalan arasından, 12side senatonun her üç senede bir yapılan seçimlerinde yenilenmek üzere senato azalarından teşekkül eder. Başkan ile başkan muavinini kendi aralarından ittihat ederler. Azalan tamamen politika adamlarından mürekkep olan bu mahkemenin, kuruluşundaki şekle göre, yalnız politika ile meşgul olacağı şüphesi uyanmakta ise de, buna dair 2 Şubat 1959 tarihli nizamnamenin 3 üncü maddesi (Azaların müstakil hâkimler gibi, şeref ve haysiyetle vazifelerini tam bir sadakatle ifa edeceklerine ve öylece karar vereceklerine dair yemin edeceklerini) derpiş ettiği gibi, bu mahkeme kuruluşunu tamamlayan bir tahkikat komisyonunun da teşkilâta ilâvesiyle, politik cephenin kaldırılması temin edilmiştir. Bu komisyon her sene 5 asıl 2 yedek azadan mürekkep olmak üzere temyiz mahkemesi hekimleri arasından seçilir. Ve ayrıca temyiz mahkemesi baş müddeiumumisi, kendisinin intihap edeceği iki temyiz müddeiumumisi ile birlikte bu muhakemenin iddia maKanunu teşkil ederler. Görülüyor ki bu muhakeme, teşekkülü itibariyle, meşgul bulunacağı mevzu nazarı itibara alınarak, hem politikayı ve hem adaleti bir arada mezcetmiş bulunmaktadır.

K I S I M : 5

Fransa topluluğu (Commaute)

Fransız teşkilâtı esasiye kanunu bir taraftan kendi iç bünye nizamını yeni esaslara göre tanzim ederken; diğer taraftan Fransız topluluğunu teşkil eden devletlerin statülerini bu esaslara göre değiştirmek ve yepyeni bir zihniyetle bu topluluğu yeni baştan organize etmek gayesini gütmüştür. Filhakika Fransız eski müstemlekeçiler zihniyeti artık tarihe karışmış bulunmaktadır. Esasen bu topluluğu teşkil eden devletlerden bazılarında beliren milliyetçilik cereyanları, yakın şarktaki bilhassa Arap âlemindeki dayanışma hamleleri, beynelmilel durumun yarattığı kararsızlık havası ve nihayet Hindi Çini harbinin getirdiği nevmidi yet ve yorgunluk, Tunusun Fas'ın imparatorluk camiasından çekilmeleri, Cezayir'in kritik durumu, Fransa'yı bir hayli meşgul etmekte, bunları elde bulun

durmanın verdiği ve yüklediği maddi ve manevi fedakarlık altında ezilmesine bir şeyler yapmak zaruretinde bırakıyordu. Başta İngiltere olmak üzere İspanya Portekiz Hollanda gibi müstemlekeci devletlerin bu sahada aldıkları tedbirler, müstemlekeleri ile kurdukları yeni münasebetler, Fransa içinde artık bir emri vaki haline gelmiş bulunuyordu. Hattı zatında müstemlekeçiler, eski telâkkilere göre, sömüren bir devletle sömürülen devletler topluluğudur. 19 uncu asrın sonuna kadar devam eden bu zihniyet 20 inci asırda yavaş yavaş manasını gaip etmiş, bir taraftan bu müstemlekelerin milliyetçilik cereyanları, siyasi istiklâllerine kavuşmalarını hedef tutan mücadeleleri ile diğer taraftan zaruri bulunan kalkınma hamlelerinin icap ettirdiği mali külfetlerin artmasına ve bunların ana vatan sırtına yüklenmesine müncer olmuştur. Artık sömüren ana vatan değil, müstemleke ve sömürülense bizzat kendisidir. Hem kendi kalkınmasını ve hem de müstemleke camiasının teşkil eden muazzam topluluğun kalkınmasının icap ettirdiği külfetlerin ifa edilemeyecek kadar muazzam bulunduğunu söylemeğe lüzum bile yoktur. İşte bu zaruret iledir ki Fransa yeni teşkilâtı esasiye kanununu bir taraftan topluluk statüsünü (her memleket kendi mukadderatını kendisi tayin eder.) esasına göre tanzim ederken; diğer taraftan bu kanunu referandum arz ederken, bu devletleri camia içerisinde kalıp kalmamakta serbest bırakacak kadar üzeri bir görüşü temsil ediyordu. Filhakika, referandum ana vatan için: Kendi iç bünye nizamının yeni esaslarını kabul veya ret manası taşıırken, Fransa müstemlekeleri için durumlarını muhafaza edip etmemek kararını serbestçe alabilmelerini imkânını başıyordu. Bu tarihlerde General de Gaulle verdiği nutuklarda: Afrika'ya hitap ederek; İstiklâllerinizi mi almak istiyorsunuz? Haydi, Alınız, diye seslenişi üzerinde dikkat ve ibretle durulacak bir mana taşımaktadır. Ve hemen ilâve edelim ki, o zamanki hükümet şefinin bu hitabına; Fransız topluluğu içinde, tek müspet cevap veren devlet Guinee devleti olmuştur. Diğer devletler ise hemen hemen mutlak çoğunlukla Fransız topluluğu içinde kalmayı ve bu şekilde yeni nizam olan communauteyi teşkil etmeyi kabul etmişlerdir.

Fransız communautesi, Fransa ana vatani ile communaute azası devletlerden ve deniz aşırı vilâyetlerle topraklardan mürekkep olmak üzere üç gurupta toplanmaktadır. Ancak bunlar içinde Cezayir'in durumundan hiç bahis edilmemektedir. Eski Fransız rejiminde bu topraklar ana vatanın bir cüzü addedilmekte idi. Yeni teşkilâtı esasiye kanununun meriyete girmesi, General de Gaulle un cumhurbaşkanı seçilmesi, yeni hükümetin kurulması, sonunda açıklanan programa göre bir Cezayir durumundan bahis edilmekte bu toprakların kalkınması için plânlar ve projeler hazırlanmakta sık sık verilen nutuklarda burada yakın zamanda emniyet ve asayişin hüküm süreceğine dair vahitlerde bulunulmakta ise

de, bu davanın ne isim taşıdığı bir türlü açıklanmamaktadır. Mamafih bizim mevzuumuz beynelmilel ihtilâflara temas etmemek olduğundan, ancak bu meselenin kanunun tarif ve tayin şümulü haricinde bırakılmış olduğuna işaretle yetineceğiz. Ve ancak şunu ilâve edelim ki, referandum neticesi Cezayir'de % bir çoğunluk sağlamış bulunuyordu. Bunun ne mana taşıdığını kestirmekte bizim gibi bu meselenin müşahedelerine kolay kolay çözülmesi mümkün bir problem olarak görülmemektedir, t M

Guineenin Fransız topluluğundan çekilmesiyle hemen hemen hepsi Afrika olmak üzere Fransız topluluğunu teşkil eden devletlerin miktarı II dir. Bunlara Côte de Semaide teşmiye edilen iki deniz aşın vilâyet ile deniz aşırı topraklar (Territoirs d'outre - mer) denüen: Martmique Guandeloupe, Guyan ve Reunion nunda ilâve edilmesi lâzımdır.

Communaute azası devletler, yeni teşkilâtı esasiye kanununa göre: idari muhtariyeti haiz bulunup, kendiışlerini serbestçe, defokratik esaslar dâhilinde ifa ederler. Bir tek communaute vatandaşlığı mevcut olup, bütün vatandaşlar mesep din ve ırk farkı gözetilmeksizin aynı hakkı haizdirler.

Communaute nin uzuvları: Başkan; icra konseyi, senato ve communaute azası devletleri arasında çıkacak ihtilâfları halle salahiyetli bir hakem kurulundan (La cour arbitral) den ibarettir.

Communaute nin başkan Fransız devleti cumhur reisidir. Bunun için cumhurbaşkanlığı intihabında communaute devletlerinde iştirak ederler. Ve cumhurbaşkanı her devlet nezdinde ayrı ayrı temsil olunur. İcra konseyi başkanı communaute başkanıdır. Bu konsey Fransız başvekili, aza devletlerin her birinin hükümet şefleri ve communaute işlerini tedvire memur bir vekilden terekkküp eder.

Communautenin ayrı bir senatosu mevcut olup, aza devletlerin teşrii meclisleri ile Fransız parlamentosu azalarından seçilen temsilcilerden teşekkül eder. Azaların miktarı, aza devletlerin nüfuslarına ve communaute içinde temin ettikleri mesuliyete göre tayin olunur. Her biri bir ayı tecavüz etmemek üzere, senede iki içtima akit eder. Senato müşterek iktisadi ve mali kanunlarla, beynelmilel muahede ve anlaşmaları tetkik

* Millet meclisinin teşekkül ve salahiyetlerinin tayinine dair olan nizamnamenin (7 Kasım 1958 tarih ve 58 - 1065 nolu) birinci maddesinde millet meclisini teşkil eden mebuslardan 465 inin Fransa ana vatani vilâyetlerinden, 67 sinin Cezayir vilâyetinden 10 adedinin deniz aşırı dört vilâyetten, 4 ününün Oasis ve Saoura vilâyetlerinden olacağı gösterilmekte olduğuna göre: Bu nizamnamenin Cezayir için burada kullandığı tabir: Vilâyet tabiridir.

ve müzakere eder. Kararları, aza devletleri arasında kendi kanunları mesabesindeir.

Communaute ye dâhil devletlerin idari muhtariyet esasına göre, kurulmuş olduklarını ve dâhili işlerini kendi kendilerine serbestçe tedvire mezun bulunduklarını yukarıda görmüş idik. Ancak bu devletler: Harici politika, milli müdafaa, para, adliye, yüksek tedrisat ve telekomünikasyon işlerini birlikte yürütmek mecburiyetindirler. Yani yukarda sayılan işler communaute nin salahiyetleri cümlesinden olup aza devletlerin müstakilen bunları tedvire hakları yoktur. Harici politikanın tek elden yürütülmesi aynı maksatlı devletler topluluğu için normal bir haldir. Milli müdafaasında ne maksatla birleştirildiğini izaha hacet yoktur sanırız. Para işleri mali politika olması itibariyle harici politika gibi tek elden yürütülürse faydalı neticeler verir. Ancak adalet, yüksek tedrisat ve muhabere işlerinin kendilerine bırakılmaması sebebini anlamak her halde kolay değildir. Bunun, bu maksatla temin edilmek istenen gayesi yanında; bu devletlerin bu sahada kâfi derecede inkişaf etmediklerine hamletmek lâzım gelir. Kaldı ki Fransız topluluğunda muhafaza edilmek istenilen en esaslı cevherde muhakkak ki Fransız kültürüdür. Bu kültürü devam ettirecek unsurlarsa: Yüksek tedrisat koruyacak, adalet, neşredek, muhabere sistemleridir. Binaenaleyh teşkilâtı esasiyenin meriyete girdiğinden sonra toplanan icra konseyinin aldığı «ilk kararın Milli bayrağın Fransız bayrağı ve milli marşın Marseillese olarak kabul edilmiş olması, teşkilât değişikliğine rağmen devam ettirilmek istenilen zihniyette mühim bir değişiklik bulunmadığını ispata yarar kâfi bir delil sayılmalıdır.

Buraya kadar yeni Fransız teşkilâtı esasiye kanununun ana uzuvlarını, bünye ve işleyişini ve buna bağlı müesseselerin durumlarını gözden geçirmiş olduk.

Filhakika Fransa bu tarihlerde gerek dâhili ve gerekse harici meselelerinde çok büyük bir müşkülâtle karşı karşıya bulunmakta idi. İmparatorluk camiası, biraz evvel belirttiğimiz şekilde tezelzüle uğramış, camia içerisindeki milliyetçilik hareketleri, iç harpler, isyanlar bu camiayı gün günde zayıflatmış, ana vatanla olan irtibatım gevşetmiş mali ve iktisadi yükleri tahammül edilmez bir hal almıştı. 1 ci durumda, ikinci cihan harbinin ortaya getirdiği çeşitli meselelerin ve bilhassa yeni kalkınma ihtiyacının his edilmesi, bunları temin edebilecek malî bir muvazene ve istikrarın mevcut olmayışı ve daha kötüsü; bütün bu müşkülli halle mecbur hükümetlerin, istikrarsızlıkları sebebiyle İktidarsızlıkları, Vatandaş hoşnutsuzluğunu had bir safhaya getirmiş bulunuyordu. Biz bütün bu müşkül meselelerin nelerden ibaret olduğunu daha önce muh

telif vesilelerle temas ettiğimiz için burada tekrar edecek değiliz. Ancak şunu söylemekle iktifa edelim ki, Fransa girmiş bulunduğu çıkmazdan kurtulmak için büyük bir hamle ve gayret sarf etmesi icap etmekte idi. İşte yeni teşkilâtı esasiye kanunu, gerek iç ve gerek dış muazzam bünye değişikliğini getirmekle bu hamlenin zaruri olan birinci safhasını teşkil etti. İkinci safha bunu temin ve tatbik edecek iktidarlı ellerin seçilmesi idi. Bunu da general de gaulle devlet başına gelmek suretiyle tamamlamış bulunuyor. Filhakika sayın devlet başkanın millet nazarında haiz bulunduğu sevgi ve sempati; bilhassa şahsen malik bulunduğu iktidar ve nüfusu, Fransa için tek bir ümit yoludur. Bu maksatla yeni teşkilâtı esasiye kanununun devlet başkanından ayrı mütalâa edilmesine imkân yoktur. Bu iki mefhum Fransa'da birbirine o kadar yaklaştırılmış ve o kadar karıştırılmıştır ki, kanun referandum arz edildiği gün bütün Fransa'da tek bir formül hâkim olmuş bulunuyordu. İsteyenler evet, De gaulle, istemeyenler Hayır De gaulle dediler.

KANUNLAR

Samsun'un Bafra Kazasından Ali oğlu 1939 doğumlu Şevket Kurda vatani hizmet tertibinden maaş bağlanmasına dair Geçici Kanun

Kanun No: 41

Kabul tarihi: 29/7/1969

Madde 1 — 27 Mayıs 1960 tarihinde Millî İnkılâp harekâtı esnasında bacağıını kaybeden Samsun'un Bafra Kazasından Ali oğlu 1939 doğumlu Şevket Kurda hayatta bulunduğu müddetçe vatani hizmet tertibinden (500) lira aylık bağlanmıştır,

Madde 2 — Bu kanun yayımını takip eden aybaşından itibaren yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Maliye Bakanı yürütür.

30/7/1960

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa ek Geçici Kanun

Kanun No: 42

Kabul tarihi: 2/8/1960

Madde 1 — Subay, askerî memur ve Astsubaylardan 25 fiilî hizmet yılını dolduranlar emekliliklerini isteyebilecekleri gibi, kurumlarınca da resen emekliye sevk edilebilirler.

Subay, askerî memur ve astsubaylara bağlanacak emekli aylığı keseneğe esas son aylıkları üzerinden, fiilî ve itibarî hizmet yekûnu 30 yıl olanlar için % 70 nispetine göre uygulanır. Fiilî ve itibarî hizmet yekûnu 30 yıldan az olanlara her yıl % 1 eksigi üzerinden, fiilî ve itibarî hizmet yekûnu 30 yıldan fazla olanlara da her yıl % 1 fazlası üzerinden emekli aylığı bağlanır.

Ancak, bağlanacak emekli aylığı, emekliliğe esas aylığın % 80 ini geçemez.

Vazife malullüğü aylığı ve itibarî hizmetleri toplamı 30 yıla kadar olanların keseneğe esas son aylığın c/c 70 i üzerinden, fazla olanların her

yıl için % 1 artırılmak suretiyle hesaplanır. Vazife malullüğü zammı, bu suretle tahakkuk ettirilecek aylıklara uygulanır.

Bağlanacak vazife malullüğü aylıkları, buna esas vazife aylıkları tutarını geçemez.

Fiili hizmet müddetleri en az 15 yılı tamamlamış bulunanlardan adi malullük durumuna girenlere, vazifeden ayrıldıktan tarihlerdeki keseneğe esas son aylığın % 55 i üzerinden adi malullük aylığı bağlanır. Fiili ve itibari hizmetleri toplamı 15 yıldan fazla ise beher fazla hizmet yılı için % 1 eklenir. Bu suretle bağlanacak adi malullük aylıkları, buna esas vazife aylıklarının % 80 ini geçemez.

Emekli, adi malullük ve vazife malullüğü aylığı bağlanacak olanlara, fiili hizmet müddetleri toplamı 25 yılı doldurduğu takdirde, emekli aylığı bağlanmasına esas aylıklarının bir yıllık toplamı ikramiye olarak ödenir.

Bu kanuna göre bağlanacak aylıkların hesabında yıl ve ay kesirleri hakkında. 5434 sayılı kanun hükümleri uygulanır.

Bu maddeye göre bağlanacak emekli, adi ve vazife malullükleri aylıkları ile Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa göre bağlanacak emekli, adi ve vazife malullükleri aylıkları arasındaki farklar, her yıl Hazine tarafından Emekli Sandığına ödenir.

Geçici Madde 1 — 20 Ağustos 1960 tarihine kadar emekliye ayrılma talebinde bulunan binbaşı ve daha yukarı rütbeli subaylar ve muadili askerî sayılanlardan kurulularınca resen emekliye şevki uygun görülenler hakkında bu kanunun 1 inci maddesinin birinci fıkrasındaki 25 yıllık fiili hizmet şartı aranmaksızın emeklilik işlemi yapılır.

Geçici Madde 2 — Geçici 1 inci maddeye göre emekliye ayrılma talebinde bulundukları halde kuramlarınca bu istekleri kabul edilmeyenler; Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 uncu maddesinin (e) fıkrasında belirtilen durumlara girenleri hali hariç, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl zarfında kumrularınca resen emekliye sevk edildikleri takdirde, geçici 3 üncü maddedeki esaslara göre ikramiyeye müstahak olurlar.

Geçici Madde 3 — Geçici 1 inci madde hükmüne göre emekliye ayrılanlara, emekliye esas aylıklarının 2 senelik tutarı ikramiye olarak verilir.

Emekli Sandığına yapılacak bu tediyeler hakkında da 5434 sayılı kanunun 89 uncu maddesinin üçüncü fıkrası uygulanır.

Geçici Madde 4 — Geçici 3 üncü madde gereğince yapılacak ödemelerin icap ettirdiği tahsisat, Millî Savunma Bakanlığı ve diğer Bakanlık ve daireler bütçelerinden yapılacak tasarruflarla karşılanır. Bu miktarları ilgili tertiplere aktarmaya Maliye Bakam yetkilidir.

Madde 2 Bu kanun 29 Temmuz 1960 tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeye Bakanlar Kurulu memurdur.

3/8/1960

Orta - Doğu Teknik Üniversitesi hakkındaki 7307 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin değiştirilmesine dair geçici Kanıt

Kanun No: 43

Kabul tarihi: 8/8/1960

Madde 1 — Orta - Doğu Teknik Üniversitesi hakkındaki 7307 sayılı kanunun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 3 — Orta - Doğu Teknik Üniversitesi; Millî Eğitim Bakanının teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı ve Devlet Başkanının tasdikiyle 3 yıllık bir müddet için tayin olunan 9 kişiden müteşekkil bir Mütevelli Heyet tarafından sevk ve idare olunur.

Mütevelli Heyet azası aralarından birini Başkan seçerler. Başkanın bulunmadığı hallerde heyet, azasından birini o toplantıya riyaset etmek üzere Başkan vekili seçer.

Mütevellilerden hiç birisi Orta - Doğu Teknik Üniversitesinde öğretim üyesi, idareci ve müstahdem olarak vazife alamaz.

Mütevelli Heyeti azasına mütevellilik hizmeti dolayısıyla yaptıkları zaruri masraflardan başka, her ne nam ile olursa olsun hiç bir ücret verilmez.

Geçici Madde — Orta - Doğu Üniversitesi Mütevelli Heyeti azalarının vazifelerine son verilmiştir.

Bu kanunun 1 inci maddesine göre yeni Mütevelli Heyeti kuruluncaya kadar, Mütevelli Heyetine ait hak ve yetkileri, Millî Eğitim Bakanı kullanır.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

10/8/1960

Hazine ile Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası arasındaki eski alacak ve borçların karşılıklı olarak ibrasına dair geçici Kanun

Kararı No: 14

Kabul tarihi: 8/8/1960

Madde 1 — 1944 ve daha evvelki senelere ait olmak üzere Hazinesinin Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasından talep ettiği bağlı (1) numaralı listede müfredatı yazılı 3.284.799,38 lira ile Bankanın Hazineden talep ettiği bağlı (2) numaralı listede gösterilen 7.243.652,25 liradan ibaret eski alacak ve borçlar (Bankaca tahsil edilip Hazineye teslim edilmemiş olan paralar hariç olmak üzere) karşılıklı olarak ibra ve terkin edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Maliye Bakanı yürütür.

10/8/1960

Devrilen iktidar zamanında suç işleyen yüksek dereceli memurlar hakkında yapılacak soruşturma usulüne mütedair geçici Kanun

Kanun No: 45

Kabul tarihi: 8/8/1960

Madde 1 — Devlet veya İktisadi Devlet Teşekkülleri, mahallî ve özel idareler ile kuruluşunda Devlet hissesi bulunan her nevi ticari, sınai ve mali müesseselerin yüksek dereceli memurlar ve bunları şeriklerinin 22/5/1950 ile 27/5/1960 tarihleri arasında memuriyet sıfat ve vazifeleri ile alâkalı suçların ve 27/5/1960 tarihinden sonra işlenmiş olsa bile bu suçlarla ilgili Türk Ceza Kanununun 275 ve 296ncı maddelerinde yazılı suçların tahkiki, Yüksek Adalet Divanının muhakeme usulüne ait «3» numaralı Geçici Kanun, Hâkimler Kanunu ve Askeri Muhakeme Usulü Kanunu hükümleri mahfuz olmak üzere, bu kanun hükümleri dairesinde yürütülür.

Madde 2 — Bu kanunun tatbikatında yüksek dereceli memurdan maksat Türkiye Büyük Millet Meclisi, Riyaseti cumhur ve Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtipleri, bakanlıklar müsteşarlar ile müsteşar yardım-

cilan, valiler, umum müdürler, vilâyetler belediye reisleri, elçiler ve elçilik müsteşarları, ateşeler, İktisadi Devlet Teşekküllerinin idare meclisleri reis ve azalan ve bu teşekküllere bağlı fabrika veya işletme veya müesseselerin müdürleri, yukarıda sayılanların salâhiyetlerini makam ve memuriyet itibariyle hukuken veya fiilen kullanmış olan muavinleri ile Merkez Tahkik Heyeti tarafından yüksek dereceli memur olarak telâkki edilenlerdir.

Madde 3 — Adalet Bakam, ikinci maddede yazılı yüksek dereceli memurlar hakkında soruşturma yapmak üzere lüzum gördüğü yerlerde yeteri kadar tahkik heyetleri ve ayrıca Adalet Bakanlığı nezdinde de bir Merkez Tahkik Heyeti kurmaya yetkilidir.

Madde 4 — İşbu heyetler adli ve asker⁴ kazaya mensup kimseler arasından bir başkan ve en az iki üyeden kurulur. Ayrıca; bu heyetlerde, tahkikatın konusuna göre maliye, ticaret, sanayi ve mülkiye müfettişleri veya sair sahalarda uzman olan kimselerden yeter sayıda üye de görevlendirilebilir.

Tahkik heyetleri Merkez Tahkik Heyetinin nezaret ve murakabesi altında çalışırlar.

Tahkik Heyetlerine ihtiyaç olan memur, uzman ve sair kimseler ilgili daire ve müesseselerden temin edilir.

Madde 5 — (Merkez Tahkik Heyeti), Yargıtay dan iç, Danıştay- dan bir ve Askerî Yargıtay'dan (Adli üye) bir olmak üzere beş yüksek hâkimden kurulur.

Madde 6 — Heyetlerin kararları katî olup tasdik tabi değildir. Ancak Tahkik Heyetlerinin tevkif kararı ile meni muhakeme kararlarına karşı Merkez Tahkik Heyeti nezdinde bir hafta içinde itiraz olunabilir.

Madde 7 — Tahkik Heyetleri, bir soruşturmanın tamamını veya bir kısmını heyet halinde yapabilecekleri gibi bunu içlerinden birini veya tensip edecekleri bir heyet veya sair bir kimseyi naip tayin etmek suretiyle de yapabilir.

Madde 8 — Merkez Tahkik Heyetinin vazifeleri:

- a) Tahkik Heyetleri arasında iş bölümünü ve koordinasyonu sağlamak,
- b) Tahkik Heyetlerinin tevkif ve muhakemenin menine dair verecekleri kararlara karşı vaki itirazları tetkik etmek,
- c) Tahkik Heyetlerinin faaliyetlerini teftiş ve murakabe etmektir.

Madde 9 — Tahkik Heyetlerinin yapacakları tahkikat ilk tahkikat mahiyetindedir. Tahkik Heyetleri Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre ilk tahkikat sonunda verilebilecek kararları ittihaza yetkilidir.

Men'i muhakeme kararları aleyhine suçtan zarar gören şikâyetçiler ile Adalet Bakanı (kararın kendilerine tebliğinden itibaren bir hafta içinde Merkez Tahkik Heyetine itirazdan bulunabilirler.

Kesinleşmiş muhakemenin meni kararları sanıklara tebliğ olunur.

Madde 10 — Tahkik Heyetleri ile Merkez Tahkik Heyetinin talepleri; Devlet daireleri, hakikî ve hükmi şahıslar tarafından derhal yerine getirilir.

Madde 11 — Birinci madde şümulüne giren yüksek dereceli memurlardan Memurin Muhakematı Kanununa tabi bulunanlar hakkında Memurin Muhakematı Kanununun hükümleri tatbik edilmez.

Muhakeme mercileri hakkındaki hükümler mahfuzdur.

Bir memurun yüksek dereceli olup olmadığı hususunda tereddüde düşülürse, bunu Merkez Tahkik Heyeti halleder.

Bu Kanuna giren dâvalar acele işlerden addolunur.

Madde 12 — Tahkik Heyetlerinin zabıt kâtipleri ve daktilo ve kırtasiye ihtiyaçları, nezdinde çalıştıkları teşkilâtça temin olunur.

Bu kanunla kurulan heyetlerin giderleri genel bütçeden ödenir. Bunun için gerekli ödenek Adalet Bakanlığı bütçesindeki özel bölüme konul'.

Madde 13 — Merkez Tahkik Heyeti ile tahkik heyetleri başkan ve üyeleri ve yardımcılarına ve bu kanun gereğince vazifelendirileceklerle ve bu işlerde mesai saatleri dışında çalıştırılacak zabıt kâtiplerine verilecek ücretler Bakanlar Kurulunca tespit olunacak miktar ve esaslar dairesinde ödenir.

Bulunduğu yerin haricinde bir mahalle gönderileceklerin yol masrafları Harcırah Kanunu hükümlerine göre ayrıca verilir.

Madde 14 — Tahkik Heyetleri tahkikat sonunda ittihaz edecekleri kararların bir suretini ilgili memurun mensup olduğu bakanlık veya dairelere gönderir.

Geçici Madde — Bu kanunun neşrinden evvel Milli Birlik Komitesinin P. 14 sayılı kararına tevfikân Adalet Bakanlığınca kurulmuş olan tahkik heyetlerinin yaptığı tahkik muameleleri muteberdir.

Madde 15 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 16 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

10/8/1960

Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Kanununun 6886 sayılı kanunla muaddel 21 inci maddesinin değiştirilmesine dair

Geçici Kanun

Kanun No: 46

Kabul tarihi: 10/8/1960

Madde 1 — 5392 sayılı kanunun 6886 sayılı kanunla muaddel 21 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 21 — Yurt dışı teşkilâtta tayin edilecek memurların en az lise mezunu olmaları, gidecekleri memleketlerde en çok konuşulan dillerden birini çok iyi bildiklerinin talimatnamesi gereğince tespit edilmiş bulunması ve Umum Müdürlük yurtiçi teşkilâtında sürekli olarak en az iki yıl çalışmış olmaları şarttır. Basın ateşliği ve haberler bürosu müdürlüklerine tayin edileceklerde ayrıca yüksek tahsil şartı aranır.

Yukarıdaki tahsil ve yabancı dil şartlarını haiz oldukları tespit edilen gazetecilerin bu görevlere tayin edilmeleri için devamlı olarak en az iki yıl haber ajanslarında veya gündelik gazetelerde çalıştıkları Umum Müdürlük kayıtlarıyla tespit edilmiş ve ayrıca Umum Müdürlük yurtiçi teşkilâtında, Basın ateşlikleri ve haberler bürosu müdürlüklerine tayin edileceklerin bir yıl, diğer memuriyetlere tayin olunacakların ise asgari üç ay müddetle staj mahiyetinde hizmet görmüş olmaları lâzımdır.

Dış teşkilâta tayin edilenler yurtdışında her defasında en fazla dört yıl kalabilir. Mütetkip yurtdışı tayinleri için bu kimselerin iç teşkilâtta en az dört yıl hizmet etmiş olmaları şarttır.

Geçici madde — Bu kanunun neşrini takiben bir defaya mahsus olmak üzere yurtdışı teşkilâta tayin edileceklerde 21 inci maddede yazılı

diğer şartlar baki kalmak kaydıyla Umum Müdürlük iç teşkilatında çalışma müddeti şartı aranmaz.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

13/8/1960

Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovak Cumhuriyeti arasındaki 9 Temmuz 1949 tarihli Ticaret Anlaşmasına ek Protokol ile eklerinin tasdiki hakkında geçici Kanun

Kanun No: 47

Kabul (tarihi: 10/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çekoslovak Cumhuriyeti Hükümeti arasında 13 Mayıs 1960 tarihinde Ankara’da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovak Cumhuriyeti arasındaki 9 Temmuz 1949 tarihli Ticaret Anlaşmasına ek Protokol» ve ekleri tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

15/8/1960

Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti arasındaki 12 Mayıs 1949 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına Ek Protokol ile eklerinin tasdiki hakkında Geçici Kanun

Kanun No: 48

Kabul tarihi: 10/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümet ile Macaristan Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında 13 Şubat 1960 tarihinde Ankara’da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti arasın

daki 12 Mayıs 1949 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına Ek Protokol» ve ekleri tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

15/8/1960

**Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya Halk Cumhuriyeti arasındaki 5 Nisain
1954 tarihli Ticaret Anlaşmasına ek Protokol ile eklerinin tasdiki hakkında
Geçici Kanun**

Katımı No: 49

Kabul tarihi: 10/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Romanya Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında 8 Nisan 1960 tarihinde Ankara’da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ve Romanya Halk Cumhuriyeti arasındaki 5 Nisan 1954 tarihli Ticaret Anlaşmasına ek Protokol» ve ekleri tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

15/8/1960

**1960 Malî Yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağlı (A/l) ve (A/£) işaretli
cetvellerde değişiklik yapılması hakkında Geçici Kanun**

Kanun No: 50

Kabul tarihi: 10/8/1960

Madde 1 — 1960 Malî Yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağlı (A/ 1) ve (A/2) işaretli cetvellerin ilişik (1) sayılı cetvelde yazılı tertiplerinden ceman (468.814.785) liralık tahsisat mevkuf tutulmuştur.

Madde 2 — 1960 Mali Yılı Muvazene Umumiye Kanununa, bağlı (A/l) ve (A/2) işaretli cetvellerin ilişik (2) sayılı cetvelde yazılı tertipleri arasında (6.050.000) liralık aktarma yapılmıştır.

Madde 3 — 1960 Malî Yılı Muvazeneli Umumiye Kanununa bağı (A/1) işaretli cetvelin İstatistik Genel Müdürlüğü kısmının 418 inci (Sayım masrafları) faslının 94 üncü (Ziraat sayımı her çeşit masrafları) maddesinden (620.000) lira ve Maliye Bakanlığı kısmının 307 ni (Harcırahlar) faslının 20nci (Muvakkat vazife harcırahı) maddesinden (100.000) lira indirilerek ilişik (3) sayılı cetvelde yeniden açılan tertiplere olağanüstü ödenek olarak aktarılmıştır.

Madde 4 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanunu Maliye Bakanı yürütür.

15/8/1960

Katma bütçeli idarelerin 1960 yılı Bütçe Kanunlarına bağı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında Geçici Kanun

Kanun No: 51

Kabul tarihi: 10/8/1960

Madde 1 — Katma bütçeli idarelerin 1960 yılı bütçelerine bağı (A/ 1) ve (A/2) işaretli cetvellerin ilişik (1) sayılı cetvelde yazılı tertiplerinden ceman (352.501) liralık tahsisat mevkuf tutulmuştur.

Madde 2 — Katma bütçeli idarelerin 1960 yılı bütçe kanunlarına bağı (B) işaretli cetvellerin Hazine yardımı bölümlerinde yazdı mebalîğ ilişik (2) saydı cetvelde gösterildiği şekilde değiştirilmiştir.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunu Maliye Bakanı yürütür.

15/8/1960

İnkılâbın korunmasına dair 6 saydı geçici Kanunun muaddel geçici maddesinin değiştirilmesi hakkında Geçici Kanun

Kanun No: 52

Kabul tarihi: 11/8/1960

Madde 1 — İnkılâbın korunmasına dair 6 sayılı Geçici Kanunun geçici 25 saydı kanunla değiştirilen geçici maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Geçici Madde — 27 Mayıs 1960 gününden itibaren nezaret veya muhafaza altına alınmış bulunanlar hakkındaki nezaret ve muhafaza tedbir, karar ve muameleleri muteberdir.

Bunlar hakkında yukarı ki maddede yazılı 30 günlük müddet cereyan etmez.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini icraya Bakanlar Kurulu memurdur.

15/8/1960

Mevzuatta yapılacak tadilâta ait taşanları hazırlamak üzere kurulan ve kurulacak olan İlmî Komisyonlarla Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi Komisyonları emrinde teşkil edilen İnceleme Araştırma Kurulları Üyelerine verilecek ücretlere dair Geçici Kanun

Kanun No: 53

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince mevzuatta yapılacak tadilata ait tasarıları hazırlamak üzere kurulmuş ve kurulacak İlmî Komisyonlarla, Komite emrinde çalışmak üzere kurulan inceleme ve Araştırma Kurulları Üyelerine hizmetleri mukabili ödenecek ücretler Komite Başkanlık Divanınca tespit olunur.

Bu ücretlerin tediyesinde 7214 sayılı kanunun 3 üncü maddesi hükmü uygulanmaz.

Memurların aslî memuriyet mahalleri, olmayanların ise iş merkezlerinin bulunduğu mahaller haricinde görevlendirilmeleri halinde, yol masrafları 6245 sayılı kanun hükümlerine göre ödenir.

Madde 2 — Bu kanuna göre yapılacak ödemeler; 1960 malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağlı A/l işareti cetvelin münfesiş Büyük Millet Meclisi (Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi) kısmındaki 465 inci Meclis (Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi) Tahkikatı umumi masrafları faslından karşılanır.

Madde 3 — Bu kanun 27/5/1960 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunun hükümlerini Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi yürütür.

15/8/1960

**Yüksek Adalet Divanının Muhakeme Usulüne ait 3 saydı Geçici Kanuna
bazı hükümler eklenmesine dair 30 sayılı Geçici Kanunun 1 inci maddesine
bir fıkra eklenmesi hakkında Geçici Kanun**

Kanun No: 54

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — 30 sayılı kanunun 1 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

Bu kanun mucibince hizmet mukabili verilecek her türlü ücretler hakkında 7244 sayılı kanunun 3 üncü maddesi hükmü uygulanmaz.

Madde 2 — Bu kanun hükmü 23/7/1960 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

15/8/1960

**1924 tarih ve 491 saydı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin
kaldırılması ve bazı hükümlerin değiştirilmesi halindeki 1 sayılı Geçici
Kaiminin bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına dair Kanun**

Kanun No: 55

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı maddelerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki 1 sayılı Geçici Kanunun 7 ve 18 inci maddelerindeki (Geçici) kelimeleri kaldırılmıştır.

Madde 2 — 1 sayılı Geçici Kanunun 6ncı maddesinin 4 üncü fıkrası aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Yüksek Soruşturma Kurulu, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince seçilecek bir Başkan ile yeteri kadar üyeden kurulur. Bu kurulun teşkilâtı ve çalışma usulü özel kanunla belirtilir.

Madde 3 — 1 sayılı Geçici Kanunun 25 inci maddesi kaldırılmıştır.

Madde 4 — Bu kanunun yayımı tarihinden evvel Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince kabul edilmiş olan Geçici Kanunlarda yazılı ve bu kanunlara matuf bulunan (Geçici) kelimeleri kaldırılmıştır.

Madde 5 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 6 — Bu kanunu Türkiye Cumhuriyeti Millî Binlik Komitesi yürütür.

15/8/1960

**Yüksek Adale! Divanının Muhakeme Usulüne dair 3 sayılı Kanunda
değişiklik yapılması hakkında Kanun**

Kanun No: 56

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — Yüksek Adalet Divanının Muhakeme Usulüne dair 3 sayılı kanunun 2 nci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Yüksek Soruşturma Kurulu, Başkanının davetiyle toplanır. Tam üye sayısının yarısından bir fazlası hazır bulunmadıkça görüşmeye başlanamaz. Kararlar ittifak veya ekseriyetle verilir.

Madde 2 — Aynı kanunun 6ncı maddesinin 2nci fıkrasına aşağıdaki hüküm ilâve edilmiştir:

Soruşturma Kurulları lüzum ve zaruret ve halinde kurul dışından bu hâkimi de naip tayin edebilirler.

Madde 3 — Aynı kanunun 24 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 24 — Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanına lüzumu kadar adlî tabip, başkâtip, steno, daktilo, teyp mütehassısı, teknisyen, mütercim, mübaşir, hademe ve diğer lüzumlu personel Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanı Başkanları tarafından tayin olunur ve görevlendirilir.

Madde 4 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanun hükümlerini icraya Bakanlar Kurulu memurdur.

15/8/1960

Anadolu Ajansının Malları ve Personeli hakkında Kanun

Kanun No: 57

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — Anadolu Ajansı malları Devlet malı sayılır. Bu mallar aleyhine cürüm işleyenler hakkında umumi hükümler dairesinde kovuşturma yapılır.

Madde 2 — Anadolu Ajansı personeli Türk Ceza Kanununun tatbikatında, memur sayılır.

Madde 3 — Anadolu Ajansında İdare Meclisi üyeliklerine ve diğer vazifelere tayin edilecek memurlar hakkında 788 sayılı Kanunun 8 nci maddesi hükmü uygulanamaz.

Geçici madde — Bu kanunim neşri tarihinden evvel Anadolu Ajansının malları aleyhine işlenmiş olan suçlar hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Madde 4 — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

18/8/1960

**Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği arasındaki
8 Ekim 1937 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına ek Protokol ile eklerinin
tasdiki hakkında Kanun**

Kanun No: 58

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Sovyet Sosyalist

Cumhuriyetleri Birliği Hükümeti arasında 14 Mart 1960 tarihinde Ankara’da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği arasındaki 8 Ekim 1937 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına ek Protokol» ve ekleri tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

18/8/1960

**Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Finlandiya Cumhuriyeti Hükümeti
arasında 13 Mayıs 1960 tarihinde imza edilen Ticaret ve Tediye
Anlaşmaları ve eklerinin tasdiki hakkında Kanun**

Kanun No: 59

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Finlândiya Cumhuriyeti Hükümeti arasında 13 Mayıs 1960 tarihinde Ankara’da imzalanan Ticaret ve Tediye Anlaşmaları ile ekleri kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

18/8/1960

**Türkiye Cumhuriyeti İle Bulgaristan Halk Cumhuriyeti arasındaki 23
Şubat 1955 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına Ek Protokol ile eklerinin
tasdiki hakkında Kanun**

Kanun No: 60

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında 3 Şubat 1960 tarihinde Ankara’da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti arasındaki 23 Şubat 1955 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına Ek Protokol» ve ekleri tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

18/8/1960

Türkiye ve Polonya arasındaki 18 Temmuz 1948 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmalarına Ek Protokol ile eklerinin tasdiki hakkında Kanun

Kanun No: 61

Kabul tarihi: 12/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Polonya Haille Cumhuriyeti Hükümeti arasında 14 Mart 1960 tarihinde Ankara'da imzalanan «Türkiye ve Polonya arasındaki 18 Temmuz 1948 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmalarına Ek Protokol» ve ekleri tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

18/8/1960

İnkılâp Mahkemeleri hakkında Kanun

Kanun No: 62

Kabul tarihi: 18/8/1960

KURULUŞ

Madde 1 — Bakan ar Kurulunca gösterilecek lüzum üzerine Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince yeteri kadar sabit veya gezici İnkılâp Mahkemeleri kurulur. Bu mahkemelerin merkezleri ile kaza çevreleri Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince tayin edilir.

Madde 2 — Bu mahkemeler bir başkan ile iki üye ve bir savcıdan teşekkül eder.

Her mahkeme cin iki yedek üye ile yeter sayıda savcı yardımcısı da bulunur.

Bu mahkemelerin hâkim, savcı ve bunların yedek ve yardımcılarını Bakanlar Kurulunun bir misli fazlasıyla göstereceği adaylar arasından Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince seçilir.

GÖREVLERİ

Madde 3 — İnkılâp Mahkemeleri:

I — Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının birinci, ikinci ve dördüncü fasıllarında yazılı suçları işleyenleri;

II — Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının beşinci babının birinci faslında yazılı suç işlemeye tahrik fiilleriyle, ikinci faslında yazılı cürüm ikazı için cemiyet teşkil etmek suçlarını işleyenleri;

m — Devlet Başkanını veya Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi Üyelerinin veya Bakanların şahıslarına karşı her ne suretle olursa olsun kavle veya fiilen tecavüz edenleri;

IV — Yukarıdaki bentlerde yazılı haller haricinde, Millî İnkılâp hareketine ve esaslarına karşı ve bunlara zarar verebilecek şekilde her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları veya telkinde bulunanları veya haber yayanları veya nakledenleri veya herhangi bir faaliyette bulunanları;

muhakeme eder.

Bu kanunun tatbikatında sıfat ve memuriyetler nazara alınmaz.

(1 numaralı Geçici Kanununun 12nci maddesi hükmü mahfuzdur.)

CEZALAR

Madde 4 — 3 üncü maddede yazılı suçları işleyenler hakkında, fiil teşebbüs derecesinde kalsa dahi 5 yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezası hükmolunur.

Vahim hallerde ölüm cezası hükmolunur.

3 üncü maddede yazılı suçlar, Ceza Kanununda daha ağır bir cezayı mucip ise o kanundaki cezalar hükmolunur.

USUL HÜKÜMLERİ

Madde 5 — İnkılâp Mahkemelerince, 3005 sayılı kanun hükümleri uygulanır.

Madde 6 — Savcı tahkikatın icrası ve ikmalî zımında sorgu hâ-

kiminin bilcümle yetkilerine sahiptir. Tevkif ve tahliye kararları tasdik tabi değildir. Tevkif kararlarına karşı vuku bulacak itirazı mahkeme başkanı tetkik eder. Başkanın vereceği kararlar kendinindir.

Savcının takipsizlik kararları, mensup bulunduğu mahkeme başkanının tasdiki ile tekemmül eder.

Madde 7 — İnkılâp Mahkemelerinin başkan, üye ve zabıt kâtipleri Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 21 inci maddesinde yazılı haller dışında kalan sebeplerle reddedilemezler.

Madde 8 — İnkılâp Mahkemeleri kararları kesindir. Ancak savcı ve maznun tefhim tarihinden itibaren 3 gün içinde, mahkemeden, kararın tekrar gözden geçirilmesini talep edebilir.

Mahkeme, talebi 7 gün içerisinde tetkik veya tahkik ile kesin kararını verir.

Madde 9 — Bu kanunun şümulüne giren suçlar İnkılâp Mahkemeleri Savcıları tarafından izin alınmaksızın resen takip olunur.

Ancak şikâyet ve muvafakate müteallik hükümler mahfuzdur.

Madde 10 — Bu kanunun şümulüne giren suçların ihbarı üzerine mahallin Cumhuriyet savcısı keyfiyeti derhal İnkılâp Mahkemesi savcısına bildirmekle beraber İnkılâp Mahkemesi savcısının işe el koymasına kadar gereken tahkikatı yapar ve evrakı İnkılâp Mahkemesi savcısına gönderir.

İnkılâp Mahkemeleri savcıları yapacakları tahkikat ve takibat dolayısıyla bütün makam ve memurlardan her türlü malûmatı isteyebilir ve gereken vasıtalarından istifade edebilirler.

Gerek doğrudan doğruya, gerek zabıta veya Silahlı Kuvvetler mensupları vasıtasıyla her türlü tahkikat yapabilirler. Bütün Silahlı Kuvvetler ve zabıta makam ve mensupları, bu mahkemeler savcılarının tahkikat, takibat veya infaza ilişkin emirlerini yerine getirmekle ödevlidirler.

Bu emirleri yerine getirmeyenler hakkında fiil kasten işlendiği takdirde 5 yıla kadar ağır hapis, ihmal ile işlenmiş ise 5 yıla kadar hapis cezası hükmolunur.

Emirler yazılı olarak verilir.

Madde 11 — İnkılâp Mahkemelerinin kendilerini görevli ve yetkili saydıkları işlerde diğer mahkemeler görev ve yetki iddiasında bulunamazlar.

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 12 — İnkılâp Mahkemelerinin başkâtip, kâtip, mübaşir, odacı, emanet memuru, adli tabibi ve diğer lüzumlu memurları ve hizmetlileri Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi Sekreterliğinin tasvibiyle Devlet Teşkilâtından temin olunur.

Madde 13 — Bu kanuna göre görevlendirilecek hâkim ve savcılarla diğer memur ve hizmetlilerin, her türlü özlük hakları mahfuz olup, bu halılarını mensup oldukları bakanlık bütçelerinden almağa devanı ederler. Bunlara ve icabında hariçten görevlendirilecek olanlara verilecek ücretler Bakanlar Kurulunca belirtilecek esas ve miktarlara göre verilir.

Bulundukları yerin dışında bir mahalle gönderilenlere ayrıca kanuni harcırahları ödenir.

Madde 14 — İnkılâp Mahkemeleri faaliyetine Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesinin kararı ile son verilir.

Geçici madde — 1960 malî yılı zarfında bu kanunun gerektirdiği masraflar bütçenin tasarrufu mümkün tertiplerinden Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi bütçesinde bu maksatla açılacak tertibe gerektiği miktarda Maliye Bakanlığınca aktarılacak tahsisattan karşılanır.

Madde 15 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 16 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

20/8/1960

27 Mayıs İntibadı sebebiyle emniyet ve nezaret altına alınan veya tevkif olunanların muhafazasında görevlendirilenlerin işleri hakkında. Kanun

Kanun No: 64

Kabul tarihi: 19/8/1960

Madde 1 — 27 Mayıs İnkılâbı sebebiyle emniyet ve nezaret altına alınan veya tevkif olunanların Yassıada dâhilinde muhafazaları için görevli bulunan subay ve astsubaylar, bu görevlerin devamı süresince Deniz Harp Okulu talebesi gibi işe olunurlar.

Madde 2 — 1 inci maddeye göre iaşe olunanlar hakkında 7013 sayılı kanun hükümleri uygulanamaz.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunu Millî Savunma ve Maliye Bakanları yürütür.

20/8/1960

Kambiyo alış ve satış primlerinin ilgasına ve yeni döviz fiyatları He ilgili muamelelerin tasfiyesine dair Kanun

Kanun No: 65

Kabul tarihi: 19/8/1960

Madde 1 — Mülga Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 15 sayılı Kararın 1 inci maddesi hükmüne tevfikân tesis edilmiş bulunan «Kambiyo Karşılık Fonu» hesabı ile K/1189 ve K/1234 sayılı kararlarla ihdas olunan fonların 20/8/1960 tarihindeki bakiyeleri alacak ve borçları ile birlikte bu kanunun yayımı tarihinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde tesis edilecek «Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiyesi Hesabına devredilir.

«Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiye Hesabı»nın idare ve tasfiyesi Maliye Bakanlığına, murakabesi Umumi Murakabe Heyetine aittir. Bu Heyet 3460 sayılı kanunun 10 uncu maddesi gereğince fon hesabının durumunu Teşriî Organ Başkanlığına bildirir.

Hesabın tasfiyesi sonundaki bakiyesi Hazineye devredilir.

Kambiyo Karşılık Fonunun, tasfiyesi hesabına devir tarihine kadarki muamelâtı Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince teşkil edilecek özel bir komisyon tarafından incelenerek hazırlanacak rapor (3) ay içinde Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesine sunulur.

Madde 2 — a) Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 15 sayılı kararın muvakkat 3 ve 5 inci maddeleri gereğince alınmakta olan kambiyo satış primlerinin tahsiline devam edilir ve primler «Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiye Hesabına yatırılır.

b) Bu kanunun yayımı tarihinden önce yapılmış olup. 15 sayılı Karara ve bu Kararın ek ve tadilleri hükümlerine tabi bulunan ihracat muameleleri ile 2/8/1958 tarih ve 4/10643 sayılı Kararname ile yürürlüğe

konulan K/1172 sayılı Kararın geçici maddesi 27/9/1958 tarih ve 4/10802 ve 4/10805 sayılı kararnamelerle yürürlüğe konulan Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında kararların 1 inci maddeleri hükümleri şümulüne giren ihracat muameleleri mezkûr kararlar hükümlerine tabidir.

İlgililer, ihracat bedellerinin yeni kurula tutarları ile yukarıda gösterilen kararlara göre müstahak oldukları kur arasındaki farkları, ihracat bedellerinin bankadan tahsili sırasında, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında. açılmış olan «Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiye Hesabına yatırımağa mecburdurlar.

Madde 3 — Bu kanunun yayımı tarihinde Hazineye Amortisman ve Kredi Sandığına ait altınlar ile döviz altınlar ile döviz alım ve satımına yetkili bankaların döviz ve efektif mevcutlarının yeni fiyatlara göre değerlendirilmesi ile hâsıl olacak fiyat farkları, «Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiye Hesabına yatırılır.

Madde 4 — a) Mülga 15 sayılı Kararın geçici 1 ve 5 inci maddelerine göre Kambiyo Karşılık Fonu’ndan karşılanmakta olan kur farkları

b) Aynı Kararın Geçici 7nci maddesine göre Kambiyo Karşılık Fonundan karşılanmakta olan kur farkları; (Bakanlar Kurulunca tespit edilecek esaslar dairesinde)

c) Türkiye’de mukim şahısların ticari borçlarına müteallik Anlaşma. Gereğince ödenecek taksitlerin kur farkları ile gecikme faizlerinin karşılıkları ve Yabancı Petrol ve Hava Nakliyat Şirketlerinin müterakim alacaklarından tahassun eden kur farkları;

d) NATO ve Mühimmat Anlaşması siparişleri ile ilgili kur farkları;

e) 6113 sayılı kanunla tasdik edilen Anlaşma mucibince temin olunan 2 milyon sterlinlik krediye müteallik faizlerin kur farkları;

f) Milletlerarası Para Fonundan alman kredilerin resülmal taksitlerinin ve faizlerinin kur farkları:

28/2/1961 tarihine kadar «Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiye Hesabından ödenir.

Madde 5 — Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının döviz borçlarının yeni fiyatlara göre değerlendirilmesinden doğacak zararlardan; bankanın altın, döviz ve efektif mevcutlarının yeni fiyatlara göre kıymetlen- dirilmesinden tahassür farklar ve bankanın provizyonları ile fevkalâde ihtiyatları ve ileride vukuu muhtemel zararlar karşılığı için ayrılmış olan

ihtiyattan tefrik miktarlar mahsup edildikten sonra, kalan zarar bakiyesi Hazinece deruhte olunur ve karşılığında Maliye Bakanlığınca Bankaya, faizsiz Hazine bonosu verilir. Bu bonoların itfası, müddet şekil ve şartları Maliye Bakanlığı ile banka arasında tespit edilir.

Madde 6 — a) 1958 yılı mahsulü olup bu kanunun yayımı tarihinde tüccar elinde bulunan tütünleri, ihraç imkânları bulunduğu takdirde bedelleri «Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiye Hesabından karşılanmak suretiyle maliyet fiyatları üzerinden satın almaya Tekel Genel Müdürlüğü yetkilidir.

Mezkûr tütünlerin maliyetlerinin tespiti ile satın alınma usulleri ve vasıf farkları dolayısıyla yapılacak fiyat indirmelerine ait esaslar Maliye, Ticaret, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca müştereken kararlaştırılır.

b) Bu kanunun yayımı tarihinden sonra tüccar tarafından ihraç edilecek 1958 mahsulü tütünlerde ihracat bedellerini yeni kurlardan mukabili ile mülga 15 sayılı Karar ve ek ve tadilleri ile K/1268 sayılı karara göre ödenmesi icap eden prim ve yardım tutarları arasındaki farkın 2/3- ünü alâkalılar ihracat bedellerinin tahsili sırasında Türkiye Cumhuriyet: Merkez Bankası nezdindeki «Kambiyo Karşılık Fonu tasfiye Hesabına yatırımağa mecburdur.

c) 1957 ve daha eski sene mahsulü tütünler münhasıran Tekel Genel Müdürlüğü tarafından ihraç olunabilir.

Mezkûr tütünlerden hâlen tüccar elinde bulunanlar bu maddenin (a) fıkrasındaki esaslar dairesinde Tekel Genel •Müdürlüğü tarafından mubayaa olunur.

Madde 7 — Bu kanunun 2 ve 3 üncü maddeleriyle 6ncı maddesinin (b) ve (c) fıkralarına muhalefet 1567 sayılı Kanunla ek ve tadilleri ahkâmına muhalefet sayılır.

Madde 8 — Bu kanunun 2 ve 3 üncü maddeleriyle 6ncı maddesinin

(b) fıkrası gereğince «Kambiyo Karşılık Fonu Tasfiye Hesabına yatırılması icap eden prim. (kur farkı ve fiyat farklarının tahsili hakkında 6183 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.

Madde 9 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 10 — Bu kanun hükümlerini yürütmeye Bakanlar Kurulu memurdur.

**Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti
Hükümeti arasında 19 Nisan 1960 tarihinde imzalanan Malî Yardım
Anlaşmasının tasdiki hakkında Kanun**

Kanun No: 66

Kabul (tarihi: 20/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti arasında 19 Nisan 1960 tarihinde imzalanan Malî Yardım Anlaşması kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Anlaşma ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına temin edilen 147 milyon Alman Marklık kredinin kullanılmasından tahassür edecek Türk liralарın Hazine ihtiyaçlarında istimal edilmek üzere devir almaya Maliye Bakam yetkilidir.

Madde 3 — Kredinin faiz ve resülmal taksitlerinden 2nci madde gereğince Hazineye intikal edecek Türk liralарına tekabül eden kısmı karşılaşacak ödenek, her yıl Devlet Borçlan Bütçesinde açılacak bir bölüme konulur.

Madde 4 — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu Kanunun hükümlerini yürütmeğe Bakanlar Kurulu memurdur.

20/8/1960

**4273 sayılı Subaylar Heyetine mahsus Terfi Kanununun 10 uncu maddesi
(C) fıkrasının tadili ve bu Kanuna 4 geçici madde eklenmesi hakkında
Kanun**

Kanun No: 63

Kabul tarihi: 18/8/1960

Madde 1 — 4273 sayılı Subaylar Heyetine mahsus Terfi Kanununun 10 uncu maddesinin (C) fıkrası aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

C) Bu Kanunun 16ncı maddesine ve diğer Kanunlara göre kıdem alanlarla, kaza ve İdarî kararlarla nasıpları düzeltilenler, terfi şartlarını haiz iseler ve emsalleri de terfi etmiş bulunuyorsa; en az bekleme süre

leri üçte bire indirilerek emsallerinin terfileri tarihinden muteber olmak üzere terfi ettirilirlir.

Madde 2 — 4273 sayılı Subaylar Heyetine mahsus terfi Kanununa aşğıdaki 4 geçici madde eklenmiştir:

Geçici madde 1 — Yarbay rütbesine kadar olan (Yarbay dahil) muhtelif sınıf subaylardan, aldıkları kıdem ile 30 Ağustos 1960 tarihine kadar terfi sırasına girenler, son rütbelerinde kıta hizmeti kaydı aranmaksızın bulundukları görevlerden aldıkları müspet siciller ile emsallerinin terfi tarihinden muteber olmak üzere terfi ettirilirlir.

Geçici madde 2 — 30 Ağustos 1960 tarihinden 30 Ağustos 1961 tarihine kadar bir yıla mahsus olmak üzere kara, deniz ve hava kuvvetlerindeki Teğmen dâhil üst rütbedeki bütün subay, General ve Amiraller için EBU umum kadro görev yerleri kıta ve sicil yeri, deniz ve hava hizmetinden sayılır.

1960 ve 1961 senelerinde terfi sırasında olan jandarma subayları için mülkî sicil kaydı aranmaz.

Geçici madde 3 — Türkiye Cumhuriyet Millî Birlik Komitesi üyeleriyle, 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren, inkılâbın icap ettirdiğı çeşitli görevlerde bulunan bütün Subay, General ve Amirallerin, bu görevlerde geçen hizmetleri kıta ve sicil yeri, deniz ve hava hizmetinden sayılır.

Geçici madde 4 — Muhtelif sebeplerle sınıf değıştiren subaylardan, 28 Mayıs 1960 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi karan gereğince nasıpları düzeltilerek 1960 yılında terfi sırasına girenler, yeni sınıflarındaki bir sene sicil müddeti bekleme şartı aranmaksızın, evvelki sınıflarından aldıkları müspet kıta veya geri hizmet sicilleri ile terfi ettirilirlir.

Madde 3 — Bu Kanun 28 Mayıs 1960 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu Kanunu Millî Savunma Bakanı yürütür.

24/8/1960

**Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 7131 sayılı kanunla
değiştirilen 23 üncü maddesinin tadili hakkında Kanun**

Kanun No: 67

Kabul tarihi: 24/8/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 7131 sayılı kanunla değiştirilen 23 üncü maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Madde 23 — Sandık sermayesinden en çok 60 milyon lira, İdare Meclisince faiz haddi c/o 15 ten aşağı olmamak üzere belirtilecek faiz ve esaslara göre en çok üç aylık maaş veya ücret tutarlarını veya ödeneklerim geçmemek ve yine en çok iyi yıl içinde geri alınmak ve iştirakçi veya tevdiatçılardan iki kefil gösterilmek şartıyla, ihtiyacı olan iştirakçi veya tevdiatçılara borç vermek için döner sermaye olarak kullanılabilir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü yürütmeye Bakanlar Kurulu memurdur.

27/8/1960

**Bitlisli Recep oğlu 1315 doğumlu Nuri Ateşoğlu'na vatani hizmet
tertibinden maaş bağlanmasına dair Kanun**

Kanun No: 68

Kabul tarihi: 24/8/1960

Madde 1 — Maraş, Gaziantep harplerinde ve Millî Mücadelede büyük hizmetlerde bulunmuş olan Recep oğlu 1315 doğumlu Nuri Ateşoğlu'na hayatta bulunduğu müddetçe vatani hizmet tertibinden ayda (500) lira maaş bağlanmıştır.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini Maliye Bakanı yürütür.

27/8/1960

1960 Malî yılı Muvazene! Ümmiye Kanununa bağı A/l işaretle cetvelde değışiklik yapılması hakkında Kanun

Kanun No: 69

Kabul tarihi: 26/8/1960

Madde 1 — 1960 Malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağı A/l işaretle cetvelin Başbakanlık kısmındaki 406ncı fasla (5.000.000) liralık ek ödenek verilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Maliye Bakanı yürütür.

27/8/1960

7238 sayılı kanunim birinci maddesinin son fıkrasında değışiklik yapılmasına dair Kanun

Kanun No: 70

Kabul tarihi: 1/9/1960

Madde 1 — 7238 sayılı Ordu mensuplarıyla Emniyet Umum Müdürlüğü ve Gümrük Muhafaza ve muamele sınıfı kadrolarında çalışanlara verilen tayin istihkakların artırılması hakkındaki kanunun birinci maddesinin son fıkrasındaki (Yalnız seyyar) kelimeleri kaldırılmıştır.

Madde 2 — Bu kanun 1 Eylül 1960 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

5/9/1960

1960 Genel Tarım Sayımın m bir jul geri bırakılmasına dair Kanun

Kanunu No: 71

Kabul tarihi: 1/9/1960

Madde 1 — 5622 sayılı Sayımlar Kanunu gereğince 1960 yılında yapılması gereken Tarım Sayımı 1961 yılına tehir edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

5/9/1960

Devlet daireleri ve diğer idarelerce yapılmakla bulunan veya yapılmasına teşebbüs edilmiş olan inşaat, tesisat ve her türlü işler ve satın almalar hakkında Kanun

Kanun No: 72

Kabul tarihi: 1/9/1960

Madde 1 — Umumi, mülhak ve özel bütçeler ile idare olunan daireler, belediyeler, İktisadi Devlet Teşekkül ve müesseseleri, sermayesinin yarından fazlası bu daire ve teşekküllere ait müesseseler, bankalar ve ortaklıkları ile hususi kanunlarla kurulmuş kurumlar ve Kızılay tarafından 27/5/1960 tarihinden evvel veya bu tarih ile kanunun yayımı tarihi arasında teşebbüs edilmiş olan inşaat, tesisat ve her türlü işler ve satın almalarından gerekenler, terk veya tehir edilir.

Terk veya tehir kararları, Bakanlar Kurulunca ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay içinde verilir. Bu karar ilgililere akit idarelerce 15 gün zarfında tebliğ olunur.

Terk veya tehir edilen işlerin hesap tasfiyesinde taahhüdün ifa edilmemiş kısmı için müteahhide kârdan mahrumiyet tazminatı verilmez.

Maden 2 — Terk veya tehir edilen işler hakkında alınacak tedbirler ile ihale ve mukavelelerin yürürlükten kaldırılması ve hesap tasfiyesinde gözetilecek esaslar Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.

Madde 3 — Umumi ve mülhak bütçeli idarelere ait olup birinci madde mucibince hesabı tasfiye edilen mukaveleler dolayısıyla müteahhitlere cari veya eski yıllar bütçesinden verilmiş avansların tasfiye hesaplarından mütebaki miktarları ile malzeme satışı vesaire dolayısıyla Hazineye intikal eden paraları bir taraftan varidat bütçesine irat, diğer taraftan alâkalı dairelerin masraf bütçesindeki ilgili tertiplerine tahsisat kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

Madde 4 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

5/9/1960

**Esnaf Dernekleri, Esnaf Dernekleri Birlikleri, Esnaf ve Küçük Sanatkârlar
Teşekkülleri Federasyonu ve Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Teşkilâtı
Konfederasyonunun uzuvlarının feshi ile yeniden seçimlerinin yapılması
hakkındaki 39 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin değiştirilmesine dair
Kanun**

Kanun No: 73

Kabul tarihi: 1/9/1960

Madde 1 — Esnaf Dernekleri, Esnaf Dernekleri Birlikleri, Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Teşekkülleri Federasyonunun ve Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Teşkilâtı Konfederasyonunun uzuvlarının feshi ile yeniden seçimlerinin yapılması hakkındaki 39 sayılı kanunun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

«Bahis konusu teşekküllerin seçim hazırlıklarına mahallî idare amirliklerinin nezareti altında 1 Ağustos 1960 tarihinden itibaren başlanacak ve seçimler Ağustos 1960 sonuna kadar tamamlanacaktır. Bu sürenin bir defaya mahsus olmak üzere mahallî en büyük mülkiye amirince bir ay müddetle uzatılması mümkündür.

Uzatılan süre içinde idare heyetini teşkil edemeyen teşekkül hakkında Medeni Kanunim 70 inci maddesi uygulanır.»

Madde 2 — Bu kanun 31 Ağustos 1960 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini yürütmeye Bakanlar Kurulu memurdur.

5/9/1960

**7269 sayılı umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle
yapılarak yardımlara dair kanunun 26ncı maddesinin değiştirilmesi
hakkında Kanun**

Kanun No: 74

Kabul tarihi: 1/9/1960

Madde 1 — 7269 sayılı umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dair kanunun 26ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 26 — Bu kanun hükümlerine göre inşa edilecek binalarla yapılacak (Yol, kanalizasyon, su, elektrik gibi) amme tesisleri İmar ve İskân Bakanlığınca yapılır veya yaptırılır.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür,

5/9/1960

3204 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilât Kanununa bir madde eklenmesine dair Kanun

Kanun No: 75

Kabul tarihi: 6/9/1960

Madde 1 — 3204 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilât Kanununa aşağıdaki ek madde ilâve edilmiştir:

«Ek Madde — Tayinleri Genel Müdürlüğe ait memurların disiplin işleriyle meşgul olmak üzere (Orman Genel Müdürlüğü Disiplin Kurulu) kurulmuştur.

Kurul, Orman Genel Müdürlüğünün teklifi ve Tarım Bakanının tasdiki ile Genel Müdür muavinlerinden birinin başkanlığında, Hukuk Müşaviri, Zat işleri, Müdürü, Teftiş ve Murakabe Şubesi, İşletme Şubesi Müdüründen teşekkül eder.

Kurulun kararlarına karşı birinci derecede itiraz Bakanlık Disiplin Kuruluna yapılır.

Tayinleri Tarım Bakanlığına ait olan memurların disiplin işleri Bakanlık Disiplin Kurulunca yürütülür.»

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini yürütmeye Maliye ve Tarım Bakanları memurdur.

10/9/1960

**1960 Mali yılı Muvazene Umumiye Kanunuma bağı (A/1) işaretili cetvelde
değişiklik yapılması hakkında Kanun**

Kanun No: 76

Kabul tarihi: 7/9/1960

Madde 1 — 1950 Malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağı (A/ 1) işaretili cetvelin ilişik cetvelde yazılı tertipleri arasında (50.000) liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2 — 1960 Malî Muvazene Umumiye Kanununa bağı (A/1) işaretili cetvelin münfesi Büyük Millet Meclisi (Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi) kısmının 404 üncü (Meclis Muhafız Birliği masrafları) faslının 10 uncu (Tayin at) maddesinden (60.000) lira indirilerek, yeniden açılan 653 üncü (Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi Memur ve Hizmetlileri Biriktirme ve Yardım Sandığına «Memur ve hizmetlilerin ögle yemeklerinde kullanılmak üzere) faslına olağanüstü ödenek olarak aktarılmıştır.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunu Maliye Bakam yürütür.

10/9/1960

**Milletlerarası Kalkınma Birliğine katılmak üzere Hükümete yetki
verilmesine dair Kanun**

Kanun No: 77

Kabul tarihi: 7/9/1960

Madde 1 — Milletlerarası Kalkınma Birliğine katılmayı teminden Türkçe tercümesi bu kanuna ekli bulunan Milletlerarası Kalkınma Birliği Ana Sözleşmesini imza ve bu Ana Sözleşme hükümlerini tatbik etmek üzere lüzumlu bilcümle muameleleri yapmak ve tedbirleri almak için Hükümete yetki verilmiştir.

Madde 2 — Milletlerarası Kalkınma Birliğine başlangıç iştirak hissesi olarak yapılması gereken ödemeler gelecek yıllar bütçelerine konulacak tahsisattan mahsup edilmek üzere avans suretiyle icra olunabilir. Ancak, bu avansın yekünü 1 Ocak 1960 tarihinde mer'î sıklet ve safiyetteki

beş milyon sekiz yüz bin (5.800.000) Amerika Birleşik Devletleri doları karşılığım geçemez.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeğe Bakanlar Kurulu memurdur.

10/9/1960

1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 40 ve 43 üncü maddelerinin tadiline dair Kaimin

Kanun No: 78

Kabul tarihi: 8/9/1960

Madde 1 — 1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 40 ve 43 üncü maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

REİSLER

Madde 40 — Askerî Temyiz Mahkemesinde Tümgeneral - Korgeneral rütbesinde bir Reis ile Tuğgeneral - Tümgeneral rütbesinde bir de ikinci Reis bulunur. Birinci Reis Bakanlar Kurulu kararı ile ve 2 sene müddetle tayin olunur. İkinci Reis Askerî Temyiz Mahkemesi Adli azaları arasında Millî Savunma Bakanı tarafından seçilir ve Bakanlar Kurulu kararı ile tayin olunur.

İdari muamelâtın tedviri birinci Reise aittir.

Dairelerin vazifelerinin tanzimi ve kaza işlerin taksimi İkinci Reis tarafından yürütülür ve Heyeti Umumiye riyaset eder.

Zaruret hainde Birinci Reisin Tuğgeneral ve İkinci Reisin Albay rütbesinde olması caizdir.

Mazeretleri hande Birinci Reislige en kıdemli askerî aza, İkinci Reislige en kıdemli adli aza vekâlet eder.

**ASKERİ TEMYİZ MAHKEMESİ ADLİ ÂZASIYLA
MÜDDEİUMUMİSİNİN İNTİHABI**

Madde 43 — İ — Askerî Temyiz Mahkemesi Adli azaları en az 15 sene hâkimlik yapmış Askerî Adli hâkimlerden, Askerî Temyiz Malike-

mesi Umumi Heyetince gösterilecek üç namzet arasından Millî Savunma Bakanlığınca birisi intihap edilmek suretiyle tayin olunur.

2 — Askerî Temyiz Mahkemesi Müddeiumumisi, Askerî Temyiz Mahkemesi Adli azaları meyanından doğrudan doğruya Millî Savunma Bakanı tarafından intihap olunur.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

10/9/1960

Millî Korunma suçlarının affına, Millî Korunma teşkilât, sermaye ve fon hesaplarının tasfiyesine ve bazı hükümler ihdasına dair Kanun

Kanun No: 79

Kabul tarihi: 10/9/1960

Madde 1 — 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu ile ek ve tadillerine aykırı hareketlerinden dolayı haklarında tahkikat ve takibat yapılanlarla, mahkûm edilmiş bulunanların suçları ve cezaları ceza; neticeleriyle birlikte affedilmiştir.

Millî Korunma Kanununun 64 üncü maddesinde zikredilen vazife ve salahiyetlilerle memur, müstahdem ve bunlar gibi cezalandırılacakları yazılı olanlar aftan istifade edemezler.

Bunlar hakkında Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarda muayyen olan cezalar aynen hükmolunur.

Madde 2 — Bu kanuna ekli (1) sayılı cetvelde yazılı kadrolar 3658 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Adalet Bakanlığı bölümüne şe (2) sayılı cetvelde yazılı hizmetli kadroları 1960 malî yık Muvazene Umumiye Kanununa bağlı (D) işaretti cetvelin Adalet Bakanlığı kısmına eklenmiştir.

Bu kadrolarda bulunanların 1960 malî yılı sonuna kadar maaş ve ücretleri, Millî Korunma Kanununun 6731 sayılı kanunla değışen 43 üncü maddesinin II nci bendi gereğince tahsil edilerek Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasında hususi bir hesapta toplanan ve Ticaret Bakanlığı emrine intikal etmiş bulunan paradan bu Bakanlıkça Adalet Bakanlığı emrine tefrik edilecek meblâğdan ödenir.

Madde 3 — K/1024 sayılı kararla kurulmuş olan Millî Korunma Dairesi ve K/1146 sayılı kararla kurulup 1 Haziran 1960 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 5/5 sayılı kararla Ticaret Bakanlığına bağlanmış bulunan Tahsis ve Tevzi Dairesi lağvedilmiştir.

Bu daireler memur ve müstahdemlerinden:

a) Ekli (3) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar 3656 sayılı Kanuna bağlı cetvelin Ticaret Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkında- ki 5102 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvele eklenmiştir.

3656 sayılı kanuna tabi dairelerden kaldırılan dairelere intisap etmiş olanlar, müntesip hakları veya bir derece aşağısı ile Ticaret Bakanlığı kadrolarındaki münhallarla bu defa verilen kadrolara en geç 1960 malî yılı sonuna kadar tayin edilirler.

b) Mukavele ile müstahdem bulunanlar mukavelelerin sonuna kadar Ticaret Bakanlığı emrinde istihdam olunurlar.

c) Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Millî Korunma Muhasebe Bürosunda çalışmakta bulunan memurlar Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası kadrolarındaki münhallere müktesep haklarıyla tayin olunurlar.

d) Millî Korunma Kanununun tatbikten kaldırıldığı tarihte adı geçen dairelerde bulunan diğer bütün vazifelilerin, bu kanunun neşrini takip eden aydan başlamak üzere üçüncü ayın sonuna kadar Ticaret Bakanlığı emrinde istihdamlarına devam olunur.

Yukarıda gösterilen memur ve müstahdemlerin istihkakları ile müddetleri sonuna kadar ihtiyar edilecek sair masraflar, 2nci maddenin ikinci fıkrasında yazılı Ticaret Bakanlığı emrindeki hesaptan ödenir.

Bu maddenin (b) ve (d) bentlerinde yazılı olanların istihdam müddetlerinin sonunda vazifeleri ile ilişkileri kesilir ve kendilerine bundan sonra geçecek zaman için her hangi bir tediye yapılmaz.

Madde 4 — Mülga Millî Korunma Dairesi ile Tahsis ve Tevzi Dairesini bilumum malzeme, demirbaş, matbu evrak ve kırtasiye Hazineye devredilir.

Her iki teşkilât için kiralanmış bulunan gayrimenkuller, kira mukavelelerinin sonuna kadar bu Bakanlığın emrinde kalır.

Madde 5 — Hükümet, doğrudan doğruya müstehlik perakende olarak veya tevzi müesseseleri tarafından satılan petrol ve müşteraklarının ve ham petrol hariç- her ne suretle satılırsa satılsın sair akaryakıtların dahili fiyatlarını tanzim etmek maksadıyla ithal ve satış fiyatları arasın

da husule gelecek farkları Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasında tesis edeceği fiyat istikrar fonu hesabında toplamaya ve mezkûr akaryakıt ve tenekenin alım, satın ve tevzi ile fiyatların tespiti ve Petrol Kanununa tabi olanlar hariç Türk tankerlerinin navlun ve suristayalarını ta- yine yetkilidir.

Bu fona yatırılacak paralar, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü hakkındaki Kanun hükümlerine göre tahsil olunur.

Bu hesapta toplanacak paralar münhasıran petrol fiyatlarında istikrarı sağlamak için kullanılır ve hesaba yatırılacak paralarla buradan yapılacak ödemelerin şekil ve esasları bir kararname ile tespit edilir. Ancak bu fonun idare ve murakabesi ile görevli özel teşkilâtın maaş ve ücretleriyle diğer idare masrafları, 1960 malî yılı sonuna kadar bu fondan ödenebilir.

Maliye ve Ticaret Bakanları akaryakıt müessesesi ve şirketlerinin her türlü defter, kayıt ve hesapları üzerinde lüzumlu teftiş ve murakabeyi yaptırır.

Mülga K/744 sayılı kararla tesis olunan, K/1242 sayılı kararla idame ettirilen fiyat istikrar fonunda biriken paradan 10 milyon lirası, bu maddenin birinci fıkrası ile tesis olunacak fon hesabı ile birleştirilir.

Madde 6 — Hükümet kararı ile iş yerlerinde gündüz ve gece çalışmalarında tatbik edilmek üzere, günlük iş saatleri, işlerin mahiyetine ve ihtiyaç derecesine göre üçer saate kadar artırılabilir ve zaruret halinde Hafta Tatili Kanunu ile Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki Kanun hükümleri kısmen veya tamamen tatbik edilmeyebilir. Bu gibi hallerde ücretler İş Kanununun 37nci maddesine göre ödenir.

Kadınların ve 12 yaşından yukarı kız ve erkek çocukların sanayi işlerinde ve 16 yaşından yukarı erkek çocukların maden işlerinde çalışmaları hakkındaki 151, 1593 ve 3008 numaralı kanunlarda mevcut tahdidi hükümler Hükümetçe görülecek lüzum ve zarurete binaen tatbik edilmeyebilir.

Millî Korunma Kanununun 19 uncu maddesine istinaden evvelce alınan kararlardan bu kanunun neşri tarihinde mer'î olanlarının tatbikine devam olunur.

Madde 7 — 3828, 4040, 4226 ve 4876 sayılı kanunların tatbik edilmekte olan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Madde 8 — Satış fiyatının Bakanlar Kurulunca tespitine hususi kanununda yetki verilmiş olan şeker fiyatında bir değişiklik olduğu tak

dirde, bunu beyan atabi tutmaya ve fiyat farklarını tahsil veya tediye ettirmeye Hükümet yetkilidir.

Madde 9 — İthal edilmiş ve edilecek otomobil ve benzeri nakil vasıtalarından (Station Vagon dâhil) gerek ithalleri, gerek satışları sırasında prim almaya ve bu primin miktar ve şartlarını tespit etmeye Hükümet yetkilidir.

Madde 10 — K/5, K/792, K/984, K/1089, K/1164, K/1180 sayılı kararların tatbikat devam olunur.

5/20 sayılı kararın 11 inci maddesine göre borsalarda yapılacak her nevi hububat satışlarına münhasır olmak üzere K/1051 sayılı karar hükümleri uygulanır.

K/1164 sayılı kararla tesis olunan fona yatırılacak paralar Amme Alacaklarının Tahsil Usulü hakkındaki Kanun hükümlerine göre tahsil olunur.

Geçici madde 1 — K/1269 sayılı Koordinasyon kararı gereğince 1959 mahsulü ekici tütünleri piyasalarında Devlet nam ve hesabına destekleme mubayaası ile vazifelendirilmiş bulunan Tekel Genel Müdürlüğü mezkûr piyasaların sonuna kadar bu vazifesine devam eder.

Bu yetkiye dayanılarak mubayaa edilen tütünler, Gümrük ve Tekel Bakanlığının muvafakati ile piyasa icaplarına göre Tekel Genel Müdürlüğünce satılır.

Geçici madde 2 — Millî Korunma Kanununa istinaden kurulmuş olan Petrol Ofisi ile Et ve Balık Kurumu için hususi birer teşkilât kanunu yürürlüğe konuluncaya kadar bunlar; kuruluşlarına, işleyişlerine ve vazifelerine ait kararlar ve bu kararların alâkalı bulunduğu Millî Korunma Kanunu hükümlerine göre faaliyetlerine devam ederler.

Bu teşekküllerin suç işleyen memur ve müstahdemleri Devlet memurları gibi cezalandırılır.

Geçici madde 3 —

a) Millî Korunma Kanununa göre alınmış bulunan Koordinasyon

Heyeti kararları ve bunlarla ilgili muamelelerin;

b) K/744 sayılı kararla tesis olup, K/1242 sayılı kararla idame ettirilen ve 10 milyon lirası bu kanunun 5 inci maddesine istinaden tesis olunacak fon ile birleştirilen akaryakıt fiyat istikrar fonu hesap bakiyesinin;

c) Milli Korunma Kanununun 43 üncü maddesindeki sermayeden

muhtelif daire, teşekkül ve müesseselere yapılan tahsisler ve verilmiş bulunan paralarla açılan kredilerin ve mezkûr kanunun 26ncı maddesine istinaden yapılan müdahale ve destekleme mubayaası ile ilgili işlerin ve hesapların ve bu mubayaalar için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından temin edilen reeskont kredileri bakiyelerinin;

d) Aynı kanunun 27nci maddesine göre muhtelif kararlarla tesis edilmiş bulunan fonların;

e) Milli Korunma Kanunu şümulüne giren ve yukarıda tatad edilenler haricinde kalan her türlü hak ve vecibelerle borç ve alacakların;

Tasfiyesi 3460 sayılı kanunun şümulüne giren müesseselerin bilanço, kâr ve zarar hesaplarının tasdiki tarihinden başlamak üzere Maliye ve Ticaret Bakanlıkları ile Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Umum Müdürlüğünce beş kişiden az olmamak üzere seçilecek bir heyet tarafından üç ay içinde yapılır.

Milli Korunma sermayesi ile fon ve kredilerinden faydalanmış olan müessese ve teşekküllerin tasfiye dolayısıyla karşılaşacakları güçlükler,

Bakanlar Kurulunca alınacak kararlarla giderilir.

Petrol Ofisi ve Et ve Balık Kurumu hariç olmak üzere, alâkalı müesseselerin bu kanunla ilgili hesaplarının tasfiyesi ve neticesinin Tasfiye Heyetine tevdi muameleleri Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü tarafından yapılır. Tasfiyenin icap ettirdiği bilcümle masraflar, Türk.ye Cumhuriyeti Ziraat Bankası nezdindeki ikinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı hesaptan ödenir.

Bu geçici maddenin b, c, d, e bentlerinde belirtilen tasfiyelerin neticeleri Hazineye devredilir. Vukuu tespit olunacak zararlar, Maliye Bakanlığı bütçesine konulacak tahsisatla mahsup edilir.

Geçici madde 4 — Milli Korunma Kanununun muaddel 43 üncü maddesinin II nci bendine istinaden tahsil edilip Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasında açılan ve Ticaret Bakanlığı emrinde bulunan hesaptan yapılarak sarfiyat tamamlandıktan sonra kalacak bakiye Hazineye devredilir.

Madde 11 — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 12 — Bu kanunun hükümlerini icraya Bakanlar Kurulu memurdur.

14/9/1960

**1580 sayılı Belediye Kanununun 15 inci maddesinin 58 inci bendine
tevfikan belediyelerce kurulan toptancı hallerin sureti idaresi**

Hakkında Kanun

Kanun No: 80

Kabul tarihi: 12/9/1060

Madde 1 — 1580 sayılı kanunim 15 inci maddesinin 58 inci bendine göre tesis edilen toptancı hal'leri, amme emlâkından sayılıp kiraya verilemezler. Belediye hudutları içindeki toptan satışlar bu hallerde yapılır. Hal olarak kullanılmak üzere tahsis edilmiş yerler de bu kanun hükümlerine tabidir.

Madde 2 — Hal'de toptan satışlar, kooperatif veya kooperatif birlikleri, müstahsiller ve komisyoncular tarafından yapılabilir ve ancak bunlar, birbirlerinden mal alıp satamazlar.

Madde 3 — Haldeki yerlerin ikinci maddedeki önceliklere tabi olarak kimlere ve ne suretle tahsis olunacağı, kendilerine tahsis yapılanlarla müstahdemlerinin ve diğer şahısların hangi hususlara riayet edeceği ve ne gibi vasıfları haiz olacakları, satış muamelelerinin ne şekilde cereyan edeceği, müstahsil ile halden mal alanların hak ve menfaatlerinin ne suretle korunacağı ve hakin dâhili emniyet ve inzibatı için ne gibi tedbirler alınacağı hususları belediye meclislerince kabul edilecek yönetmelikler ve tespit edilir.

Madde 4 — Bu kanun ile bu kanuna istinaden yürürlüğe konulacak yönetmelik esaslarına aykırı hareket edenler hakkında belediye encümenlerince:

- a) (100) liradan (5.000) liraya kadar para cezası alınmasına;
- b) 3 seneye kadar hal dâhilinde faaliyetten mene; karar verilir.

Hal dâhilinde bir aydan fazla faaliyetten menedilenlerin hal'deki yerleri geri alınarak başkalarına tahsis edilebilir. Satış mevzuu malların ne suretle tasfiye edileceği yönetmeliklerde gösterilir.

Para cezaları, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü hakkındaki Kanun hükümlerine göre tahsil olunur.

İlgililerin yazılı savunmaları alınarak verilecek (1.000) liraya kadar para cezaları ile bir aya kadar hal dâhilinde faaliyetten mene ait kararlar kesin olup, aleyhine adli ve idari mercilere müracaat olunamaz.

Bu hadler üstünde verilecek cezalar için 1608 sayılı kanun hükümlerine göre itiraz olunabilir. Ancak, bu itiraz, icrayı durduramaz ve icranın geri bırakılması yoluna gidilemez.

(250) liraya kadar para cezaları ile on beş güne kadar faaliyetten menü cezasını vermeye belediye başkanları ve teşkilâtı bulunan yerlerde, belediye başkan muavinleri ve belediye şube müdürleri yetkilidir.

Bu suretle verilecek cezalar kesin olup aleyhine adli ve idari kaza mercilerine müracaat olunamaz.

Madde 5 — Haklarında, hal'deki yerlerinin geri alınmasına karar verilenler bu yeri verilen mühlet içinde tahliye ile belediyeye teslim etmeye mecburdurlar. Aksi halde tahliye, herhangi bir hüküm istisnasına hacet kalmaksızın belediye zabıtasınca yerine getirilir.

Hal'deki yerleri geri alınmayanların, bu yerleri, kapalı kalacağı müddetçe ne şekilde kullanacağı yönetmelikte gösterilir.

Madde 6 — Belediyeye, hal'de kendilerine muayyen yer tahsis edilenler; işgal ettikleri yerler için, 1580 sayılı kanunun 70 inci maddesinin 8 inci bendine göre belediyeye ücret öderler. Buldan başka hal'de satılan malların satış bedelinin c/c 3 ünü tecavüz etmemek kayıt ve şartıyla belediye meclislerince düzenlenecek tarifye göre resim alınır. Malların hal'e giriş ve çıkışı, belediye müstahdemleri tarafından temin edildiği takdirde, belediyeler ayrıca, gördükleri hizmete mukabil tarifesine göre taşıma ücreti almaya salahiyetlidir.

Madde 7 — Hal'de icrayı faaliyet edecek komisyoncuların satış bedeli üzerinden alacakları komisyon miktarı kabın komisyoncu tarafından temini hali dâhil % 8 i tecavüz etmemek şartıyla belediye encümenince tayin olunur.

Madde 8 — Bu kanunun uygulanmasında, belediye görevlileri tarafından işlenen suçlar hakkındaki cezalar iki kat olarak verilir.

Geçici Madde 1 — Evvelce yapılmış olan kira akitleri bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte hükümsüzdür.

Geçici Madde 2 — Bu kanunda yazılı yönetmelik ve tarifeler bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte uygulanmak üzere belediyelerce hazırlanır.

Madde 9 — Bu kanun yayımı tarihinden 1 ay sonra yürürlüğe girer.

Madde 10 Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

14/9/1960

1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirmesi hakkın d ak i 1 saydı Geçici Kanunun 6ncı maddesinin 5 inci fıkrasında değişiklik yapılmasına dair Kanun

Kanun No: 81

Kabul tarihi: 12/9/1960

Madde 1 — 1 sayılı Geçici Kanunun 6ncı maddesinin 5 inci fıkrası aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Yüksek Adalet Divanı Başsavcısı ile yeteri kadar yardımcı Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesince Yüksek Soruşturma Kurulunun Başkan ve üyeleri arasından seçilir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Millî Birlik Komitesi yürütür.

14/9/1960

1960 malî yılı Muvazene^ Umumiye Kanununa bağli (A/1) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında Kanun

Kanun No: 82

Kabul tarihi: 15/9/1960

Madde 1 — 1980 malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağli (A/ 1) işaretli cetvelin Devlet borçları kısmının 804 üncü (5434 sayılı Kanun gereğince Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına yapılacak ödemeler) faslının 14 üncü (89 uncu madde gereğince ödenecek emekli ikramiyeleri) maddesine (50.000.000) liralık ek ödenek verilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Maliye Bakam yürütür.

17/9/1960

**MM Müdafaa Vekâleti İlmî İstişare ve Araştırma Kurulu teşkiline dair
7279 sayılı Kanuna bir ek madde ilâvesi hakkında Kanun**

Kanun No: 83

Kabul tarihi: 15/9/1960

Madde 1 — 7229 sayılı 'kanuna aşağıda yazılı ek madde ilâve edilmiştir:

Ek madde — 7279 sayılı kanunla tahmil edilen vazifelerin ifası için yabancı memleketlerden ithal olunacak veya memleket dâhilinden satın almayacak malzeme ve teçhizatın veya yaptırılacak hizmetlerin bedeli olarak, bu mevzuda yabancı Devletler ile yapılmış veya yapılacak olan anlaşmalar gereğince bu Devletler veya onlar namına hareket edecek teşekküller tarafından bilahare ödenecek kısma tekabül eden miktarı karşılamak ve vürudunda irat kaydedilerek mahsubu yapılmak üzere Hazinece avans verilir.

Bu kanunla verilecek avans ile yapılacak her türlü satın alma muamelemde 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanunu ile 2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve İhale hükümleri uygulanmaz.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

17/9/1960

**3546 sayılı Danıştay Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında
Kanun**

Kanun No: 84

Kabul tarihi: 29/9/1960

Madde 1 — 3546 sayılı Danıştay Kanununun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 3 — Danıştay 1 inci Başkanı, Daire Başkanı ve üye seçimi için yukarıdaki maddede yazılı nitelikleri haiz olanlar arasında 3 mislinden az olmamak üzere Başbakanlıkça bir aday listesi düzenlenir.

Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi Güvenlik Komisyonu ile Sosyal İşler Komisyonu, (Türkiye Cumhuriyeti M Birlik Komitesinin vazifesi nihayet bulunca yerine kaim olacak teşriî organın Adalet ve iç işleri Komisyonları) ilgili Devlet, Adalet ve İçişleri Bakanlarının huzuru ile toplanarak liste ve bağlı olmaksızın açık bulunan yerler için iki misli aday ayırır. Komite (Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesinin vazifesi nihayet bulunca yerine kaim olacak teşriî organ) Umumi Heyetince bu adaylar arasından seçim yapılır.

Madde 2 — 3546 sayılı Danıştay Kanununun 10 uncu maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Madde 10 — Danıştay 1 inci Başkanı, Başkanlar Divanının muvafık mütalâası üzerine üyeleri doğrudan doğruya dairelere ayırır ve bunların yerlerini ihtiyaca göre aynı suretle değiştirir.

Heyetlerde vuku bulacak noksan öteki dairelerden üye alınmak suretiyle tamamlanır.

Dâva daireleri Başkan ve üyelerinin Hukuk veya Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmaları şarttır.

Geçici Madde — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay Başkanlığı, Daire Başkanlığı ve üyeliği kadrolarını işgal edenlerin vazifeleri nihayete ermiş ve bu kadrolara, ilişik cetvelde gösterilenler seçilmişlerdir. Cetvelde gösterilmemiş bulunan Danıştay 1 inci Başkanı, Daire Başkanlar ı ve üyeleri hakkında Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanır.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

21/9/1959

712-6 sayılı Sivil Müdafaa. Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve kaldırılması ve bu kanuna, bazı maddeler eklenmesine dair Kanun

Kanun No: 85 Kabul tarihi: 29/9/1960

Madde 1 — 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 1, 2, 3, 5, 9, 10, 13, 14, 15, 19, 20, 24, 25, 29, 31, 32, 37, 40 ncı maddeleriyle 35 inci maddesi 33 üncü ve 33 üncü maddesi de 34 üncü madde olarak aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Madde 1 — Sivil Savunma; düşman taarruzlarına, tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı halkın can ve mal kaybının asgari hadde indirilmesi, hayati ehemmiyeti haiz her türlü resmî ve hususi tesis ve teşekküllerin korunması ve faaliyetlerinin idamesi için acil tamir ve ıslahı, savunma gayretlerinin sivil halk tarafından azami surette desteklenmesi ve cephe gerisi maneviyatının muhafazası maksadıyla alınacak her türlü silâhsız koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetleri ihtiva eder.

Madde 2 — Hayati ehemmiyet ve hususiyetlerinden dolayı düşman taarruzlarına bilhassa hedef olabilecek şehir, kasaba ve mevkilerle tesisler ve tabii afetlerin tehditlerine maruz kalması muhtemel mahallere «Hassas bölge» denir. Buraları öncelikle sivil savunma mecburiyet ve mükellefiyetine tabi tutulur.

Madde 3 — Tabii afet sahaları haricinde kalan hassas bölgeler Millî Savunma Yüksek Kurulunca, tabii afetlere maruz kalması muhtemel bölgeler ise 7289 sayılı kanunun 2 nci maddesine göre tespit ve ilân olunur.

Hassas bölgelerde sivil savunmayı teşkilâtlandırmaktan ve sivil savunmanın eğitim, idare ve umumi kontrolünden ve mükelleflerin hizmete çağırılmasından İçişleri Bakam sorumludur. Bu işlerin maksada uygun şekilde planlanmama, tatbikini ve hassas bölgeler arasındaki iş birliği ve yardımlaşmayı temin idin İçişleri Bakanlığına bağlı ve Bakana karşı sorumlu bir «Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı kurulur.

Madde 5 — Mülki idare âmirleri, bu kanun hükümleri ve bunlara müsteniden İçişleri Bakanlığınca tespit ve tebliğ olunacak esaslar dâhilinde kendi mülki hudutları içindeki hassas bölgelerde sivil savunma teşkilât ve tesisatının kurulmasından, donatımından, sevk ve idaresinden, kontrolünden ve bölgelerine müteveccih düşman taarruzlarına, tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı barıştan itibaren sivil müdafaayı fiilen tahakkuk ettirmekten bizzat mesuldürler.

Madde 9 — Hassas bölgeler dışındaki şehir, kasaba ve mevkilerde sağlık, yangın ve radyoaktif serpintiye karşı koruma, seyyar destekleme ve tahliye edilenlerin kabulü ile ilgili sivil savunma tedbirleri alınır.

Madde 10 — Mahallin en büyük mülkiye âmiri sivil savunma hizmetlerinin plânlanması ve karşılıklı yardım hususlarında mahallin garnizon kumandanı ve yoksa en büyük askerî âmiri ile iş birliği yapar. Askerî makamlarca sivil savunmaya yapılacak yardımlarda muharebe görevinin aksatılmaması göz önünde tutulur.

Madde 13 — Askerlikle ilgili olmayan ve kendisine Millî Savunma ile alâkalı diğer kanunlarla her hangi bir vazife ve mükellefiyet tahmil

edilmemiş olan 15 yaşını bitirmiş ve 65 yaşını bitirmemiş kadın ve erkek bütün yurttaşlar sivil savunma hizmet teşkilâtında kendilerine verilecek görevleri yapmakla mükelleftirler. Bu mükelleflerin miktarı mahallin ihtiyacına göre Sivil Savunma İdaresince tespit olunur.

Bu mükelleflerin yoklama, muayene, görevlendirme ve göreve çağırılma şekilleri ile mükellefiyetten istisna veya tecil edilecekler ve barışta görev sırasında yaralanma, sakatlık ve ölüm hallerinde bunlara verilecek tazminat miktarı bir tüzükle tespit edilir.

Seferde bu mükellefler Askerlik Kanununa göre silâh altında bulunan mükelleflerle aynı haklara sahip olurlar.

Sivil savunma hizmetlerine geçilmek üzere istenen mükelleflerin listeleri ile icabında yer değiştirme halleri ilgili muhtarlıklara en geç. 30 gün içerisinde Sivil Savunma İdare makamlarına verilir ve bildirilir.

Madde 14 — Sivil Savunma hizmet kollarında vazifelendirilmiş olan mükelleflerin bu vazifelerde yetiştirilmeleri maksadı ile hazardsa tertiplenecek eğitim ve tatbikatlara dâvet. Vukuunda iştirakleri mecburidir. Bu eğitim ve tatbikatların müddeti yılda 72 saati (9 gün) geçemez.

Halkın sivil savunma konularında aydınlatılması maksadıyla tertiplenen ders ve konferanslara dâvet vukuunda iştiraki mecburidir. Bu eğitimin süresi ve yenileme şekli Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca düzenlenir.

Madde 15 — Çeşitli harp silâh ve vasıtalarının tesirlerine karşı sivil savunma bakımından şehir ve kasaba plânlarının tanzim ve tadili hususlarıyla mühim bina ve tesislerin yer ve şekillerinin seçilmesi ve koruyucu her cins sığınak tipleri ve bunların nerelerde, ne suretle ve kimler tarafından yaptırılacağı ve kullanılacağı, bakım ve muhafazaları bir tüzük ile tespite olunur.

Hükümet, Silahlı Kuvvetler Kumandanlığı Harp Karargâhı ve sivil savunma idare merkezleri için yaptırılacak sığınakların masraflarını karşılamak üzere her yıl ilgili Bakanlıklar bütçesine lüzumlu ödenek konur. Bu ödenek inşaat maksadıyla Bayındırlık Bakanlığı bütçesine aktardır. Hassas bölgelerle tahliye kabul bölgelerinde yaptırılacak umumi sığınakların masraflarının üçte biri Hükümetçe sağlanır. Geri kalan masraflar, Bayındırlık ve İçişleri Bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak esaslar dâhilinde kira ve özel teşebbüsten faydalanmak suretiyle temin edilir ve bu husus Sığınak Tüzüğünde teferruatlı şekilde belirtilir. Meskenlerle hususi müessese ve teşekküller tarafından kendi ihtiyaçları için yaptırılacak sığınakların masraflar bina sahipleri tarafından temin olunur. Mesken

lerde inşa edilen sığınakların masrafları kiralanacak gayrimenkulün maiyetine eklenerek takdir edilecek kiranın tespitinde nazara alınır. Sığınak inşasını teşvik maksadıyla kredi ve ödeme kolaylıkları sağlanır.

Belediyeler ve imar müdürlüklerince verilecek inşaat ruhsatlarında ve yapılacak inşaatlarda yukarıda sözü geçen Tüzük hükümlerinin tatbiki mecburidir.

Madde 19 — Tahliye plânları gereğince tahliye edileceklerin sevk, iskân, iâşe, sıhhi bakım ve yerlerine iade masrafları ile müstahsil hale getirilmeleri için lüzumlu görülecek masraflar Devletçe ödenir. Nakil ve iskân işlerinde Devlet ve Devlete bağlı idarelerle sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait müesseselerin ellerinde bulunan bilumum kara, deniz ve hava nakil vasıtalarıyla bina ve tesislerden Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu ve Millî Savunma Bakanlığı ile varılacak anlaşma esasları dâhilinde istifade olunur.

Bu nakliyattan mütevellit ücretler asgari tarife göre tediye olunur

Tahliye ve seyrekleştirme işleri bir tüzük ile tespit ve tanzim olunur.

Madde 20 — Simi Savunma bakımından yurdun muhtelif bölgelere ayrılması Millî Savunma Bakanlığı ile işbirliği yapılmak suretiyle İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanır.

Bölgelerdeki hassas mahallenle resmi ve hususi daire, fabrika ve müesseselerin Sivil Savunma plânlama ve diğer hizmetlerini yürütmek üzere İçişleri Bakanlığınca bir tüzük hazırlanır.

Madde 24 — Düşmanın çeşitli taarruzlarına ve radyoaktif serpinti tehlikesine karşı alınacak tedbirler için hazırlıklı bulunmak ve zamanında halkı ikaz ve alârm ile her türlü Sivil Savunma tedbirleri almaya sevk etmek ve icabında bunları kaldırmak maksadıyla Sivil Savunma İdaresi tarafından bir haber alma ve yayma, ikaz ve alârm sistemi tesis olunur. İkz ve alârm sisteminin kaynağım, Millî Savunma Bakanlığının aktif bava savunmasıyla vazifeli kumandanlığının kurduğu Hava Kontrol Merkezlerinin yapacağı yayınlarla, bu maksatlarla kurulacak özel ikaz ve alârm sistemi teşkil eder.

Madde 25 — Hava kontrol merkezinde veya civarında Sivil Savunma idaresince birer (Sivil Savunma ikaz ve alârm merkezi) teşkil ve tesis olunur. Bu merkezlerin personel işleri, malzeme ve vasıta bakımından kuruluş ve çalışma tarzları, Millî Savunma Bakanlığının mütalâası alınarak İçişleri Bakanlığınca düzenlenir.

Madde 29 — İkaz ve alarm sistemi meyanında Sivil Savunma İdaresi tarafından bir radyolojik savunma ihbar ve ikaz şebekesi de vücuda getirilir. Bu maksatla Sivil Savunma idaresince gerekli personel ve malzeme yardımı yapılmak suretiyle mevcut meteoroloji teşkilât ve istasyonlarından da istifade olunur.

Madde 31 — Sivil Savunma Teşkilâtı, Merkez ve taşra teşkilâtından ibarettir.

Madde 32 — I — Sivil Savunma Merkez teşkilatta: Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı ile buna bağlı Sivil Savunma Koleji, seyyar kollar ve ikaz ve alarm merkezlerinden ibarettir. Sivil Savunma Merkez Teşkilâtına (Savunma Sekreterliği bürosu dâhil) ait görevler Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanan ve İçişleri Bakanlığınca onaylanan bir talimat ile tespit olunur.

II — Taşra teşkilâtı: Sivil Savunma Müdürlükleri, memurlukları ve Sivil Savunma mahallî kuvvetlerinden ibarettir.

Madde 33 — Sivil Savunma mahallî kuvvetleri:

- a) Şehir ve kasaba Sivil Savunma teşkilleri, korunma kılavuzları,
- b) Resmî ve hususi müesseselerin Sivil Savunma teşkillерinden ibarettir.

Madde 34 — Sivil Savunma İdaresi Başkam, İçişleri Bakanının teklifi üzerine müşterek kararname ile tayin olunur.

Baş müşavirler, şube müdürleri ve mütehassıslar; Müdürler Encümeninin imhası ve İçişleri Bakanının teklifi üzerine müşterek kararname ile tayin olunur.

Vilâyetler Sivil Savunma Müdürleri valinin mütalâası alındıktan sonra Müdürler Encümeninin hası ve İçişleri Bakanının tasvip ve tasdiki ile tayin olunurlar.

Merkez teşkilâtının diğer memurları ile vilâyet Sivil Savunma şubelerindeki memurlar, Sivil Savunma idaresi Başkanının inhası üzerine İçişleri Bakanlığınca tayin olunurlar.

Başkan, İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeninin ve Bakanlık İnzibat Komisyonunun tabii üyesidir.

Madde 37 — Bu fon; işbu kanunun meriyete girmesinden itibaren aşağıdaki (a, b, c ve c) bentleri gereğince kesilecek paralarla vücuda getirilir. Bu paralar Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasında açılacak (Sivil Müdafaa Fonu) hesabına yatırılır.

a) Masraflarını hususi varidatlar! Öyle karşılayan ve Devletten yardım görmeyen mülhak bütçeli idareler gelir bütçelerinin binde biri;

b) Sermayesinde Devletin iştiraki olan teşekkül, müesseseler ve şirketlerle resmî ve hususi bankalar bilançolarında gösterilen safî kâr miktarlarının yüzde yarımı;

c) 5590 sayılı kanuna tabi odalar, borsalar ve meslekî teşekküllerle, ticaret odaları, sanayi ve odaları ve borsaları birliği bütçelerindeki yıllık gelirlerinin yüzde yarımı;

ç) Hususi idare ve belediyelerin bir yıl evvelki gelirlerinin yüzde yarımı nispetinde (Hususi idare ve belediyelere umumi bütçeden yapılan yardımlar, asker ailelerine yardım zammı tahsisatı her türlü istikraz ve bağcılar ve mülk satışı hariç) her yıl masraf bütçelerinde (Sivil müdafaa yardım ödeneği) olarak açılacak hususi bir bölüme ödenek kaydedilir. Bu ödenekline, dairelerince Mayıs ve Kasım aylarında, olmak üzere:ki müsavi taksitte Sivil Müdafaa fonu hesabına yatırılır, (c ve ç) bentlerinde yazılı ödeneklerin konulması halinde bütçeleri tasdike salahiyetli makam tarafından resen konulur veya bütçe tasdik edilmeyerek iade olunur.

Madde 40 — Resmî, hususi teşekkül ve müesseselerin bu kanuna tevfi kan vücuda getirmekle mükellef oldukları Sivil Savunma teşkil ve tesisleri ile malzeme ve teçhizat masrafları kendilerine aittir. Bunların nelerden ibaret olduğu bir tüzükle tespit olunur.

Madde 2 — 7126 sayılı Kanununun 34 üncü madde numarası 35 olarak değiştirilmiştir.

Madde 3 — 7126 sayılı Kanuna aşağıda yazılı maddeler eklenmiştir:

Ek madde 1 — 7126 sayılı Kanuna bağlı (2) sayılı cetvele bu kanuna bağlı (1) sayılı cetvel eklenmiştir.

Ek madde 2 — Umumi muvazeneye dâhil dairelerle katma bütçeli idarelerin Sivil Savunma teşkilâtının gerektirdiği kadrolar ilişik (2) sayılı cetvelde gösterilmiştir.

Bunların tevzi İçişleri Bakanlığınca yapılarak ilgili daire ve idarelere bildirilir.

Eli madde 3 — Geçici 2nci madde ye göre İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak kadro cetvelinde gösterilen memurlara ödenecek aylıklar karşılığı sivil müdafaa fonundan Hazineye ödenir.

Ek Madde 4 — Sivil Savunma Teşkilâtı kadrolarına tercihan emekli subaylar tayin olunur.

Ancak bu kimselerden tekrar emekliye sevk edilecekler hakkında. 5434 sayılı kanunun 100 üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

Ek Madde 5 — Umumi Muvazeneye dâhil daireler, katma bütçeli idareler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ile bunlara bağlı müesseseler ve özel bir kanunla kurulan banka ve müesseselerde bu kanun gereğince istihdam edilecek personelin tayinleri İçişleri Bakanlığının muvafakati alınmak suretiyle ilgili bakanlıklarca, bunların haricinde kalanların tayinleri resen İçişleri Bakanlığınca yapılır.

Madde 4 — 7126 dayılı kanunun muvakkat 1, 2 ve 3 üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır-.

Geçici Madde 1 — Ek ikinci madde gereğince yapılacak kadro tevziatı ile bu teşkilâtın icap ettirdiği diğer masraflar karşılıkları 1960 malî yılında Bakanlıklarla ilgili dairelerin bütçelerinde yapılacak tasarruflardan temin olunur. Bu suretle gösterilecek miktarları ilgili tertiplere aktarmaya Maliye Bakam yetkilidir.

Geçici Madde 2 — Bu kanuna ek 1 ve 2 nci maddelerde gösterilen daireler dışında kalan yerlerde istihdam edilecek Sivil Savunma Teşkilâtı personelinin kadrolarını gösterecek cetvel, 3656 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin İçişleri Bakanlığı kısmına eklenmek üzere en geç bir ay içinde İçişleri Bakanlığınca hazırlanarak teşriî organa sunulur.

Madde 5 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 6 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

21/9/1960

Yatıranlar (Holding) Anonim Şirketine baza istisna ve muaflıklar verilmesine dair Kanun

Kanun No: 86

Kabul tarihi: 20/9/1960

Madde 1 — Yatırımlar (Holding) Anonim Şirketinin kuruluşunda Türk Ticaret Kanununun ani ve tedrici teşekküle ait hükümleriyle kuruluştan sonra ihraç edeceği tahviller bakımından aynı kanunun 422nci maddesinin koyduğu tahditler tatbik edilmez.

Madde 2 — Şirkete yabancı sermaye yatıran hissedarlar 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun bahsettiği haklardan istifade ederler. Yabancı hissedarların mezkûr kanundan istifadeleri için yapmak mecburiyetinde bulundukları her türlü muameleleri onlar namına takip ve intacı şirket yetkilidir.

Madde 3 — Şirkete ortaklarca verilecek iştirak taahhütnameleri ile Esas Mukavelenamenin tanzim, tasdik, tescil ve ilân, hisse senedi ve tahvillerinin ihracı Damga Resim ve belediye ilan Resminden muaftır.

Şirket Ticaret ve Sanayi Odaları kaydiye ücretinden muaftır.

Madde 4 — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeye Bakanlar Kurulu memurdur.

21/9/1960

**1960 inalı yılı Muvazene! Umumiye Kanununa bağı (A/1) ve (A/2) işaretti
cetvellerde değışiklik yapılması hakkında**

Kanun

Kanun No: 87

Kabul tarihi; 29/9/1960

Madde 1 — 1960 Malî Yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağı (A/ 2) işaretti cetvelin, Bayındırlık Bakanlığı kısmının 776 ncı (Demiryolları yapım masrafları) faslının 41 inci (Prim veya kur farkları) maddesinden (900.000) lira düşölerek, (A/1) işaretti cetvelin Adalet Bakanlığı kısmının 421 inci (Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanı her türlü masrafları) faslına aktarılmıştır.

Madde 2 — 1960 Malî Yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağı (A/ 2) işaretti cetvelin, Bayındırlık Bakanlığı kısmının 776 ıncı (Demiryolları yapım masrafları) faslının 41 inci (Prim veya kur farkları) maddesinden (600.000) hra düşölerek (A/1) işaretti cetvelin Adalet Bakanlığı kısmının sonunda (Devrilen iktidar zamanında suç işleyen yüksek dereceli memurlar hakkında yapılacak soruşturmalar için kurulacak tahkik heyetlerinde çalışanlara verilecek yevmiye ve yolluklarla suçun açığa çıkarılmadı için yapılacak her türlü masraflar) adı ile yeniden açılan 422nci fasla olağanüstü ödenek olarak aktarılmıştır.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Bakanı memurdur.

1/10/1960

Devrilen İktidar zaman ti da suç işleyen yükselt dereceli memurlar hakkında yapılacak soruşturma usulüne dair 45 sayılı kanunun tatbikatının durdurulması hakkında Kanun

Kanım No: 88

Kabul tarihi: 29/9/1980

Madde 1 — 30 Eylül 1960 tarihinden sonra vuku bulacak ihbar ve şikâyetlerle bu tarihten sonra diğer suretlerle ıtıla kesp edilecek hâdiseler hakkında 45 sayılı kanun hükümleri uygulanmaz.

Madde 2 — Birinci maddede gösterilen tarihe kadar yapılmış olan ihbar ve şikâyetlerle tahkikat başlanmış hâdiseleri 45 saydı kanuna tevfiikan kurulmuş olan Tahkik Heyetleri mezkûr kanuna tevfiikan sonuçlandırır.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

1/10/1960

Sayıştay Soruşturma Kurulunun görev ve yetkileri hakkında

Kanım No: 89

Kabul tarihi: 29/9/1960

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesinin 18/8/1960 tarih ve 9 saydı karan de kurulan Sayıştay Soruşturma Kuruluş Sayıştay mensuplarının idari vazifeleriyle ilgili suçlarından dolayı tahkikat icrasına yetkili olup tanzim edecekleri fezlekemi tahkikat evrakını, son tahkikatın açılmasına veya muhakemelerinin menine karar verilmek üzere Danıştay Genel Kuruluna tevdi eder.

Danıştay Genel Kurulu, bu husustaki evrakı diğer işlere takdimden azami on gün içinde katı olarak karara bağlar.

Muhakemelerine karar verilen başkan ve üyelerle bunların suçlarına iştirak edenlerin duruşmaları Yargıtay Ceza Dairesinde, temyiz tahkikatı Genel Kurulunda ve bunlar haricindekilerin muhakemeleri de tabi bulundukları kaza mercilerinde yapılır.

Madde 2 — Soruşturma Kurulu, Sayıştay Daire ve Genel Kurul kararları üzerinde, gerek resen ve gerek ihbar veya şikâyet üzerine yaptığı tahkikat neticelerini bir raporla Millî Birlik Komitesine bildirir.

Madde 3 — 30 Eylül 1960 tarihinden sonra yapılacak ihbar ve şikâyetlerle resen muttali olunacak hususlar hakkında 9 sayılı karar ve işbu kanun hükümleri uygulanmaz.

Ancak, bu tarihten önceye ait işlerin ikmal ve intacına devam olunur.

Madde 4 — 9 sayılı kararla kurulan Sayıştay Soruşturma Kurulunun teşekkül tarzı ve yapmış olduğu muameleler muteberdir.

Madde 5 — 45 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi hükümleri, işe başladıkları tarihten itibaren, Sayıştay Soruşturma Kurulu mensupları hakkında da uygulanır.

Madde 6 — Bu Kanun yayınlandığı tarihte yürürlüğe girer.

Madde 7 — Bu Kanun hükümlerini Millî Birlik Komitesi ve Bakanlar Kurulu yürütür.

1/10/1960

1960 malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında Kanun

Kanun No: 90

Kabul tarihi: 30/9/1960

Madde 1 — 1960 malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağlı (A/ 1) ve (A/2) işaretli cetvellerin ilişik (1) sayılı cetvelde yazılı tertipleri arasında (1.465.000) liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2 — 1960 malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağlı (A/ 1) ve (A/2) işaretli cetvellerin ilişik (2) sayılı cetvelde yazılı tertiplerinden (475.000) lira tenzil edilerek ilişik (3) sayılı cetvelde yeniden açılan tertiplere olağanüstü ödenek olarak aktarılmıştır.

Madde 3 — 1980 malî yılı Muvazene Umumiye Kanununa bağlı (R) işaretli cetvelden ili S' k (4) sayılı cetvelde yazılı formül kaldırılmış ve yerine (5) sayılı cetvelde yazılı formül eklenmiştir.

Madde 4 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanunu Maliye Bakam yürütür.

3/10/1980

Devlet Plânlama Teşkilâtının Kurulması hakkında Kanun

Kanun No: 91

Kabul tarihi: 30/9/1964)

KURULUŞ

Madde 1 — Başbakanlığa bağlı bir Devlet Plânlama Teşkilâtı kurulmuştur. Başbakan bu teşkilâtın yönetimi ile ilgili yetkilerini Başbakan Yardımcısı vasıtasıyla kullanır.

GÖREV

Madde 2 — Devlet Plânlama Teşkilâtının görevleri şunlardır:

- a) Memleketin tabii, beşerî ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânların tam bir şekilde tespit ederek takip edilecek iktisadi ve sosyal politikaca ve hedefleri tayinde Hükümete yardımcı olmak;
- b) Muhtelif bakanlıkların iktisadi politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu temin etmek için tavsiyelerde bulunmak ve bu hususlarda müşavirlik yapmak;
- c) Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vâdeli plânlar hazırlamak;
- d) Plânların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili daire ve müesseselerle mahallî idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin ıslahı hususunda tavsiyelerde bulunmak,
- e) Plânın uygulanmasını takip etmek, değerlendirmek ve gerekli hallerde plânda değişiklikler yapmak;
- f) Özel sektörün faaliyetlerim plânın hedef ve gayelerine uygun bir şekilde teşvik ve tanzim edecek tedbirleri tavsiye etmek,

TEŞKİLÂT

Madde 3 — Plânlama teşkilâtı Yüksek Plânlama Kurulu ve Merkez. Teşkilâtından meydana gelir.

Madde 4 — Yüksek Plânlama Kurulu:

Başbakan (veya Başbakan Yardımcısı) Bakanlar Kurulunca seçilecek üç bakan, Plânlama Müsteşarı, İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı,

Sosyal Plânlama Dairesi Başkanı ve Koordinasyon Dairesi Başkanından meydana gelir.

Kurulun görev,, iktisadi ve sosyal politika hedeflerinin tayininde Bakanlar Kuruluna yardımcı olmak ve hazırlanacak plânları Bakanlar Kuruluna sunulmadan önce, tayin edilen hedeflere uygunluk ve kifayet derecesi bakımından incelemektir.

Madde 5 — Devlet Plânlama Müsteşarı, Başbakan Yardımcısına bağlı olup Plânlama Merkez Teşkilâtının faaliyetlerini sevk ve idare ile görevlidir.

Madde 6 — Plânlama Merkez Teşkilâtı aşağıdaki organlardan meydana gelir.

İktisadi Plânlama Dairesi Başkanlığı,

Sosyal Plânlama Dairesi Başkanlığı,

Koordinasyon Dairesi Başkanlığı,

Madde 7 — İktisadi Plânlama Dairesi Başkanlığı:

Uzun vadeli plânlar, yıllık programlar ve finansman ve sektör programları şubeleriyle devamlı ve geçici özel ihtisas komisyonlarından meydana gelir.

Görevi, gerekli araştırmaları yaparak uzun ve kısa vâdeli umumi ve bölge plân ve programları hazırlamaktır.

Madde 8 — Sosyal Plânlama Dairesi Başkanlığı:

Araştırma ve plânlama şubeleriyle devamlı ve geçici özel ihtisas komisyonlarından meydana gelir.

Görevi, memleketin sosyal problemlerini incelemek ve bunların halli için usun ve kısa vâdeli plânlar hazırlamaktır.

Madde 9 Koordinasyon Dairesi Başkanlığı:

Mali ve hukuki tedbirler şubesi, tetkik ve tahlil şubesi ile yayın ve temsil şubesinden meydana gelir.

Görevleri:

a) Devlet teşkilâtında ve özel sektörde plânın gerçekleşmesini kolaylaştıracak İdarî, malî ve hukukî tedbirleri tespit ve tavsiye etmek.

b) Tatbik mevkiine konan plân ve programların icrası sırasında gerekli takip ve koordinasyonu sağlamak, icabında bu maksat için muhtelif

daire ve teşekküllerin yüksek seviyede sorumlu temsilcilerinin katılacağı komisyonları toplamak,

c) Tatbikatın üçer aylık devre raporlarını icra organlarından alıp tevhit ve değerlendirecek neticeleri ilgililere sunmak, ahenk sağlayıcı tedbirlerin yürürlüğe konmasını takip etmek,

d) Plân ve programların tatbikatının aksadığı sahalarda organizasyon ve metot incelemelerinin öncelikle yapılmasını sağlamak.

Plânların hazırlanması

Madde 10 — Bilgi toplama:

Plânlama Teşkilâtı, İstatistik Genel Müdürlüğü ile yakın bir iş birliği kurarak çalışır. Ayrıca, plânlama ile ilgili olarak lüzumlu gördüğü bilgiler. Her türlü amme idare ve müesseselerinden ve diğer hakikî ve hükmi şahıslardan doğrudan doğruya istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi istenen her türlü amme idare ve müesseseler! İle diğer hakikî ve hükmi şahıslar bu bilgileri mümkün olan en kısa zamanda vermekle mükelleftir.

Bu suretle elde edilen bilgilerden ticari sır mahiyetinde olanların gizliliğine riayet edilir.

Madde 11 — İşbirliği:

Plânlama Teşkilâtı bilgi toplamada, plânların hazırlanmasında ve icranın takibinde Bakanlıklarla yakın bir işbirliği kurar.

Madde 12 — İktisadi ve sosyal hedeflerle politikaların tespiti:

a) İktisadi ve sosyal hedeflerle politikaların tayininde esas teşkil edecek hususlar Yüksek Plânlama Kurulunda görüşülerek tespit edilir,

b) Bu suretle tespit edilen esas, Bakanlar Kurulunda öncelikle müzakere edilerek karara bağlanır.

Madde 13 — Uzun vâdeli plânın yapılması:

Başbakan, (Veya Başbakan Yardımcısı) Bakanlar Kurulunun tasvip ettiği esaslar dahilinde uzun vâdeli ve yıllık plânların hazırlanması hususunda Plânlama Müsteşarlığına direktif verir. Plânlama Teşkilâtı ilk olarak uzun vâdeli plânı hazırlar.

Madde 14 — Uzun vâdeli plânın kabulü:

Uzun vâdeli plânın Başbakanlığa (Veya Başbakan Yardımcılığına) sunulmasından itibaren bir hafta içinde Yüksek Plânlama Kurulu toplanır.

Kurul bu plânı inceleyerek, kabul edilmiş bulunan ana hedeflere uygun olup olmadığını bir raporla Bakanlar Kuruluna bildirir. Plân Bakanlar Kurulunda incelenerek kabul edildikten sonra teşrii organın tasvibine arz olunur.

Madde 15 — Yıllık programların hazırlanması ve kabulü:

Yıllık programlar Plânlama Merkez Teşkilâtınca hazırlanarak Yüksek plânlama Kuruluna sevk edilir. Bu kurul programları inceleyerek bir raporla Bakanlar Kuruluna sunar. Bakanlar Kurulunda kabul edilen yıllık programlar kesinleşmiş olur.

Yıllık programlar, bütçeler ile iş programlarından evvel hazırlanır. Bütçelerle iş programlarının hazırlanmasında, Plânlama Teşkilâtının yıllık programları ile kabul edilmiş olan esaslara uyulur.

Madde 16 — İcranın takibi:

Kabul edilen plânların ilgili daire, müessese ve idarelerce uygulanmasındaki ahenk ve işbirliğini Koordinasyon Dairesi Başkanlığı sağlar.

Plânın tatbikatı zaman zaman gözden geçirilerek elde edilen neticeler ve alınması gerekli tamamlayıcı tedbirler, belirli devrelerde verilecek raporlar halinde Bakanlar Kuruluna sunulur.

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 17 — Mukaveleli uzmanlar:

Bu kanuna bağlı (1) sayılı cetvele dâhil memuriyetlerden müsteşarlık, daire başkanlıkları, müşavirlikler, şube müdürlükleri ile uzman ve uzman yardımcılarında ve müsteşarlık genel sekreterliğinde lüzumu halinde yerli ve yabancı uzmanlar mukavele ile çalıştırılabilir.

Bu suretle vazifeye alınanlara ödenecek, ücretin miktarı Bakanlar Kurulunca tespit olunur.

Madde 18 — Dışarıya gönderilecek elemanlar:

Devlet Plânlama Teşkilâtının bilgi, görgü ve ihtisaslarını artırmak üzere yabancı memleketlere göndereceği elemanlar 4489 sayılı kanunun birinci maddesinin (b) bendinde yazılı «İlgili hizmetlerde en az iki yıl başarı ile çalışmış olmak» kaydına tabi değildir.

Madde 19 — Üniversite mensupları:

Devlet Plânlama Teşkilâtında, Üniversite öğretim ve üye ve yardım-

cılan da, görevlendirilir. Bu teşkilâta hizmetlerinden faydalanılacak üniversite öğretim üye ve yardımcılarının Üniversiteler Kanununun 32 - 38 inci maddelerinin son paragraflarında yazılı tazminat haklarına hâlel gelmez..

Madde 20 — Plânlama Teşkilâtı, plân ve işleri ile ilgili olarak araştırma, etüt ve proje tetkiki gibi işleri yerli ve yabancı hakikî ve hükmi şahıslara mukavele ile yaptırabilir.

Madde 21 — Tüzükler:

Bu kanunun uygulanmasıyla ilgili hususlar tüzüklerle düzenlenir.

Madde 22 — İlişik (1) sayılı cetvelde yazılı kadrolar 3656 sayılı kanıma bağlı (1) sayılı cetvelin Başbakanlık kısmına eklenmiştir.

Bu kadrolara yapılacak tayinler 3656 sayılı kanunun 6ncı maddesi hükmüne tabidir.

Geçici madde 1 — İlişik (2) sayılı cetvelde yazılı kadrolar, 1960 malî yılı Muvazene! Umumiye Kanununa bağlı (D) işaretli cetvelin Başbakanlık kısmına eklenmiştir.

Geçici madde 2 — Bu teşkilâtın icap ettirdiği masraflar 1960 mali yılı Başbakanlık bütçesinin ilgili tertiplerinden karşılanır. Bu maksatla yeniden açılacak tertiplere aktarmalar yapmaya Maliye Bakanı mezundur.

Madde 23 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 24 — Bu kanun hükümlerinin yürütülmesine Bakanlar Kurulu memurdur.

3/10/1960

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa ek 42 sayılı Kanunun geçici birinci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında Kanun

Kanun No: 92

Kabul tarihi: 39/9/1960

Madde 1 — 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa ek 42 sayılı kanunun geçici birinci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Ek fıkra — Bu madde gereğince emekliye ayrılması gereken binbaşı ve yarbaylardan 30 Ağustos 1960 tarihinde terfi ve terfih sırasında olup

da bu tarihte terfi veya terfih şartlarını ihraz edecek olanların emeklilik işlemleri 2 Eylül 1960 tarihine kadar geri bırakılabilir.

Madde 2 — Bu kanun 1 Eylül 1960 tarihinden itibaren yürürlüktedir.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

3/10/1960

Yatırımlar (Holding) Anonim Şirketine bazı istisna ve muafıklar verilmesine dair kanunun 3 üncü maddesinin tadili hakkında Kanun

Kanun No: 93

Kabul tarihi: 4/10/1960

Madde 1 — 20/9/1960 tarih ve 86 sayılı kanunun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Şirkete ortaklarca, Şirket kurulduktan sonra verilecek iştirak taahhütnameleriyle esas mukavelenin tanzim, tasdik, tescil ve ilânı, hisse senedi ve tahvillerinin ihracı Tayyare Pulu, Hare, Damga Resmi ve Belediye İlân Resminden muaftır.

Şirket, Ticaret ve Sanayi Odaları kaydiye ücretinden muaftır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeğe Bakanlar Kurulu memurdur.

6/10/1960

6334 SAYILI KANUN İLE BU KANUNU DEĞİŞTİREN 6732 SAYILI KANUNUN KALDIRILMASINA DAİR KANUN

Kanun No. 94

Kabul tarihi: 6/10/1960

Madde 1 — Neşir yoluyla veya radyo ile yahut toplantılarda işlenen, bazı cürümler hakkındaki 6334 sayılı kanun ile bu kanunu değiştiren 6732 sayılı kanun kaldırılmıştır.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükmünü yürütmeye Bakanlar Kurulu memurdur.

10/10/1960

**TURAN EMEKSİZİN ANNESİ ZEYNEP VE KIZ KARDEŞLERİ
GÜLNAZ VE SOLMAZ EMEKSİZ E VATANÎ HİZMET TERTİBİNDEN
AYLIK BAĞLANMASI HAKKINDA KANUN**

Kanun No. 95

Kabul tarihi: 6/10/1960

Madde 1 — İstanbul'da Beyazıt meydanında Üniversitelilerin yaptığı Millî Nümayişte, atılan bir kurşunla şehit düşen Turan Emeksizin annesi Zeynep Emeksiz'e dul kaldığı ve kız kardeşleri Gülnaz Emeksiz ile Solmaz Emeksiz'e bekâr bulundukları müddetçe ve kaydı hayat şartıyla ayda (350) şer lira vatanî hizmet tertibinden aylık bağlanmıştır.

Madde 2 — Bu kanun 28/4/1960 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini Maliye Bakanı yürütür.

10/10/1960

**BEKİR OĞLU 1306 DOĞUMLU MUSTAFA UĞURLU YA VATANÎ
HİZMET TERTİBİNDEN MAAŞ BAĞLANMASI HAKKINDA KANUN**

Kanun No. 96

Kabul tarihi: 6/10/1960

Madde 1 — Balkan Harbi, Birinci Dünya Harbi ve Millî Mücadeleye, jandarma kıtalarıyla katılan ve müteaddit takdirnamelerle taltif edilen Narman'ın Şekerli köyünden Bekir oğlu 1306 doğumlu Mustafa Uğurlu'ya, hayatta bulunduğu müddetçe vatani hizmet tertibinden ayda (500) lira maaş bağlanmıştır.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Maliye Bakam yürütür.

10/10/1960

**1076 SAYILI YEDEK SUBAY VE YEDEK ASKEKÎ MEMURLAR
KANUNUNUN 3 üncü MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE VE P>U
KANUNA GEÇİCİ MADDELER İLÂVESİNE DAİR KANUN**

Kanun No. 97

Kabul tarihi: 11/10/1960

Madde 1 — 1076 sayılı Yedek Subay ve Yedek Askerî Memurlar Kanunun 3923 sayılı kanunla tadil edilen, 3993, 4107, 4175, 4497, 4690, 5221, 5674 ve 6137 sayılı kanunlarla fıkralar eklenen 3 üncü maddesi aşağıda yazılı olduğu şekilde değiştirilmiştir:

Madde 3 — Her sene yapılan son yoklama neticesinde sağlam veya sakat asker edilenlerden yüksekokul ve fakültelerden mezun oldukları anlaşılanlarla bu derecede olduğu Millî Eğitim Bakanlığınca tasdik edilen yurt dışındaki yüksekokul ve fakültelerden mezun olanlardan 8 inci maddede yazılı şartları haiz olanlar, yedek subay yetiştirilmek üzere kayıt ve kabul merkezlerine yollanırlar.

Kayıt ve kabul merkezlerine gelenler Silahlı Kuvvetlerin ihtiyacı göz önünde tutularak test ve mülakatlarla tespit edilen kabiliyetlerine, meslek ve ihtisasına göre sınıflandırılarak Yedek Subay Okul ve talimgâhlarına gönderilirler.

Yedek subay yetiştirileceklerin hizmet süreleri 2 yıl olup, bunun 6 ayı yedek subay adayı olarak Yedek Subay Okul veya talimgâhtansa, 18 ayı da subay olarak sınıfları birlik veya müesseselerinde eğitim ve hizmette geçer. Okul veya talimgâhlarda geçen 6 aylık tahsil süresi, gerektiğinde Millî Savunma Bakanlığınca lüzumu kadar uzatılabilir. Bu uzatmadan dolayı 2 senelik hizmet süresi değişmez.

8 inci maddede yazılı şartları haiz fakülte ve yüksekokul mezunları yaş hadlerini doldurmuş olsalar bile yukarıdaki fıkrada belirtilen askerlik hizmetlerini yapmadıkça çağdan çıkarılamaz.

Okul veya talimgâhlardaki yetiştirme sırasında Askerî Ceza Kanununun 154 üncü maddesine göre hükmen çıkarılanlar ve diğer gayrimâlûm vasıflar ve disiplinsizlikleri sebebiyle yedek subaylığa yaramayacaklar okul veya talimgâhlar eğitim ve disiplin kurullarında tespit edilenler dönem sonu beklenmeksizin er olarak; okul veya talimgâhlardaki öğrenim ve eğitim dönemi sonunda başarı göstermeyenler çavuş olarak geri kalan muvazzaflık hizmetlerini tamamlamak üzere sınıfları kıta ve mües-

seselerine yollanırlar. Bu gibilerin, Askerlik Kanunundaki kısa hizmet şartlarını taşışalar dahi (Sakatlar hariç), muvazzaflık hizmetleri tamamlattırırlar. Bunların Yedek Subay Okul veya talimğâhlarında geçen müddetleri askerlik hizmetlerinden sayılır.

Yedek Subay Okul veya talimğâhlarındaki öğrenim ve eğitim dönemi sonunda yapılan imtihanlarda başarı gösterenler asteğmen nasb olunurlar ve sınıfları kıta ve müesseselerine atanırlar. Buralarda asteğmen olarak 6 ay hizmetten sonra ehliyetleri sicilleriyle sabit olanlar, teğmenliğe yükseltilir ve hizmetleri sonunda teğmen olarak terhis edilirler. Asteğmen olarak 6 aylık hizmetleri sonunda teğmenliğe liyakatleri görülmeyenler, 6 ay daha asteğmen olarak hizmet görürler. Bu süre sonunda liyakatleri sicilleriyle tespit edilenler teğmenliğe yükseltirler. Bu süre sonunda da liyakati görülmeyenler terhislerine kadar asteğmen olarak kalırlar- ve asteğmen olarak terhis edilirler.

Ordunun çeşitli hizmetlerinde, sivil hayattaki meslekî ihtisasları dâhilinde çalıştırılmalarında zaruret görülenler ile teknik eleman ve tercüman olarak vazifelendirilecek olanların yukarıdaki fıkra da yazılı kıta ve sınıfı görevi kaydına tâbi olmaksızın tayin edildikleri yerlerden alacakları sicilleri üzerine terfileri yapılır.

Yedek subay naspedilenlerin hizmet süreleri olağanüstü bellerde Bakanlar Kurulu kararıyla lüzumu kadar uzatılabilir. Bu uzatılan süreler, yaş haddinin sonundan iki kat düşülür.

Yedek asteğmen ve teğmen olarak kıta ve müesseselerdeki hizmetleri sırasında hastalananlar, muvazzaflık subay emsalleri gibi tedavi ve sıhhi izin süresine tâbi tutulurlar. Sıhhi izin süresini tamamlayanlar terhis edilirler. Ancak sıhhi izin süresi tamamlamadan (Faal kıta görevi yapabilir raporu alanların hizmet süreleri 6 ayı doldurmadıkça terhisleri yapılmaz.

Yedek subaylardan sağlık özürlerinden ötürü orduda istihdama elverişli olmadıklarına ait (Sürekli çürük) raporu alanlar haklarında hastalık ve armalarının durum ve derecelerine ve görev alıp alamayacaklarına nazaran terhis ve maluliyet işlemleri özel kanunlarına göre yapılır.

Geçici madde 1 — Bu kanunun meriyete girdiği tarihte, yedek subay olanlarla Yedek Subay okullarında talebe olanlar eski kanun hükümlerine tâbidirler.

Geçici madde 2 — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, yürürlükten kaldırılan hükümler gereğince yedek subay olmak hakkını veren üniversite ve yüksekokullardan gayri okullardan mezun olup, 1076 sayılı

kanunun 8 inci maddesindeki şartları haiz olanlar Millî Eğitim Seferberliğinde kullanılmak üzere öğretmen olarak Millî Eğitim Bakanlığı emrine verilirler ve askerlik şubelerinden sevk edildikleri andan itibaren askerlik hizmetleri başlamış sayılır. Bunlar iki senelik askerlik mükellefiyetleri zarfında Millî Eğitim Bakanlığınca gösterilen yerlerde öğretmenlik yapmağa mecburdurlar.

Bunlardan halen Millî Eğitim Bakanlığı kadrolarında öğretmen olanlar müktesep maaşlarını almağa devam ederler. Bunun haricinde olanlar fiilen öğretmenliğe başladıkları tarihten itibaren baremin 13 üncü derece maaşını alırlar. Bunlar askerlik şubelerinden şevklerinden itibaren iki senelik askerlik mükellefiyetleri esnasında firar ve izin tecavüzü bakımından Askerî Ceza Kanununa tabidirler. Bunların, okulların yaz tatili devresinde ne şekilde askerî eğitime tâbi tutulacakları Millî Savunma ve Millî Eğitim Bakanlıklarınca tespit olunur. Askerî eğitimleri sırasında Harp Okulu talebeleri gibi yedirilir ve er gibi giydirilirler. Eğitim mahallerine gidiş ve gelişler Harp Okulu talebeleri gibi Devletçe temin olunur; muvakkat görev yoluğu alamazlar. Öğretmenlik maaşları verilmeğe devam olunur.

Öğrenmen olmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı emrine verilenlerden öğretmenlik hizmetlerini layığı veçhile yapamadıkları usulü dairesinde anlaşılınlarla öğretmen olmak istemeyenler ve askerlik eğitimlerinde muvaffak olamayanlar geri kalan mükellefiyetlerini er olarak tamamlamak üzere kıtalara sevk olunurlar.

İki senelik askerlik hizmetlerini öğretmen olarak tamamlayanlar teğmen olarak terhis edilirler. Ancak, fiilen iki ders yılı ve 6 aylık askerî eğitimlerini tamamlamadıkça terhis edilemezler.

Geçici madde 3 — Bu kanunun geçici ikinci maddesinin gerektirdiği masraflar 1960 malî yılı Bütçe Kanununun (A/1) ve (A/2) işaretli cetvellerine dâhil tertiplerden temin olunacak miktarların Millî Eğitim ve Millî Savunma Bakanlıkları bütçelerinde mevcut veya yeniden açılacak tertiplerine Maliye Bakanlığınca aktarılacak tahsilatlardan karşılanır.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer. Madde 3 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

13/10/1960

**MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI KURULUŞ KADROLARIYLA MERKEZ
KURULUŞ VE GÖREVLERİ HAKLINDAKİ 2287 SAYILI KANUNDA
DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR OLAN 4926 SAYILI KANUNA**

EK KANUN

Kanun No. 98

Kabul tarih.: 12/10/1960

Madde 1 — 4926 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin (II. Millî Eğitim İdareleri) kısmının 7083 sayılı kanunla değiştirilen ilkokul öğretmen ve yardımcı öğretmen kadrolarına ilişik cetvelde gösterilen kadrolar eklenmiştir.

Madde 2 — Bu kanun 1 Ekim 1960 tarihinde yürürlüğe girer. Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

13/10/1960

**DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTININ KURULMASI HARKINDAKİ 91
SAYILI KANINA EK KANUN**

Kanun No. 99

Kabul tarihi: 12/10/1960

Madde 1 — Genel ve katma bütçeli idarelerle İktisadî Devlet Teşekküllerine mensup kimseler, Devlet Plânlama Teşkilâtında maaşsız izinli ve mukaveleli olarak istihdam edilebilirler. Bu kimselerin memuriyetleri ile buna ait her türlü hak ve mükellefiyetleri baki kalır. İzinli oldukları müddet, terfi ve tekaüt lüklerinde fiilî hizmet olarak hesaba katıldığı gibi bunlardan izinli oldukları sırada terfi hakkını kazananlar başkaca hiçbir işleme lüzum kalmaksızın terfi ettirilirler.

Bu kimselerin Devlet Plânlama Teşkilâtında maaşsız izinli olarak çalıştıkları müddet karşılığı, asıl bağlı oldukları teşkilâta karşı her hangi bar mecburî hizmet mükellefiyeti tahmil etmez.

Madde 2 — 30/9/1960 tarihli ve 91 sayılı Devlet Plânlama Teşkilâtının kurulması hakkındaki kanunun 20nci maddesi gereğince yapılacak tediyeler için 7244 sayılı kanunun hükümleri uygulanmaz.

Madde 3 — 30/9/1980 tarihli ve 91 sayılı kanuna bağı (1) sayılı cetvelde yazılı memuriyetlerden müsteşar ve müsteşarlık genel sekreteri de hizalarında «İhtisas» yeri olduğı belirtilen kadroları işgal edenlere müktesep maaş derecelerine bakılmaksızın bu kanuna bağı (1) sayılı cetvelde yazılı miktarlarda tahsisat verilir.

Madde 4 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

13/10/1960

**HAZİNEYE YARDIM MAKSADIYLA VE BAĞIŞ YOLIYLA GELMİŞ
YE GELECEK OLAN EŞYA VE KIYMETLERİN VERGİDEN MUAFEN
İTHALİ HAKKINDA KANUN**

Kanun No. 100

Kabul tarihi: 12/10/1960

Madde 1 — Doğrudan doğruya yahut hakikî veya hükmi şahıslar aracı edilerek Hazineye yardım maksadıyla ve bağış yoluyla gümrüklere gelmiş ve gelecek olan her türlü eşya ve kıymetler Gümrük Vergisi ile ithal esnasında alman sair vergi, resim ve ücretlerden (Damga Resmi dâhil) muaf olduğı gibi, Türk Parası Kıymetini Koruma kararları ile Dış Ticaret Rejiminin koyduğı takyitlere de tâbi değildir.

Bu muafiyetin tatbik şekli ile eşya ve kıymetlerdi Hazineye intikali usulü Maliye ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca müştereken tespit olunur.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

13/10/1960